YENİ HİKÂYELER

1953

VARLIK YAYINLARI

YENİ HİKAYELER 1953

Yeni Hikâyeler

1953
BİNGÖL
No:
KİTAPLIĞI

Sait Faik, Bekir Sıtkı, Umran Nazif, Orhan Kemal, Oktay Akbal, Haldun Taner, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Vüs'at O. Bener, Muhtar Körükçü, Mahmut Özay, A. Ferhan Oğuzkan, Tarık Dursun K., Fehmi R. Ergüven, Yıldırım Keskin, Tahsin Yücel, Cengiz Yörük

VARLIK YAYINEVİ
Ankara caddesi, İstanbul

YENİ HİKÂYELER 6

BU SERİDEN ÇIKANLAR

1. Yeni Türk Hikâyeleri (1948)
2. Yeni Hikâyeler 1949
3. Yeni Hikâyeler 1950
4. Yeni Hikâyeler 1951
5. Yeni Hikâyeler 1952

Her kitap 1 lira

Bu seride yalnız hiçbir yerde çıkmamış hikâyeler yayınlanır.

Varlık Yayınları, sayı : 135
İstanbulda Yeni Matbaada basılmıştır.
Aralık, 1952

SAİT FAİK

DONDURMACININ ÇIRAĞI

Köyde insan olarak bir kusursuz ben yoktum ama, onlar benim, ben onların kusurlarımızı göre göre, ezberleye ezberleye birbirimizden öylesine soğumuş, öylesine iğrenmiştik ki köy insanlariyle her lâkırdı alış verişimizde biraz daha kanımız tepemize fırlayarak, sonunda hemen hemen kanlı bıçaklı olmuştuk.

Artık birbirimize karşılıklı öyle kusurlar kondurmuştuk ki kusursuzluklar, hattâ ufak tefek meziyetler bile bir nevi yapmacık tevazu, bir nevi gösteriş haline gelmişti.

Hani ben kendi hesabıma, bütün bütüne kayıtsız kalmağı tercih ederdim ama buna bu ara mevsim uygun değildi. Lâkayt bir hal takınabilmek için bereket yaz geliverdi. Oh! Kimselere selâm vermiyorum. Senede dört kelime konuşmadığım adama nezaketen gülmeğe bile mecbur değilim. Görmemezliğe geliyorum. Başımı çeviriyorum. Ama insanlar tuhaf! Kendilerini sevmiyen, önem vermiyene daha bir büsbütün tutuluyor, kendisini küçük görür gibi olana — hakikatte onları küçük görmekten çok uzak bir histi bu — musallat oluyorlar. O zaman ilgiyi büsbütün kesmek, daha doğrusu bir çeşit tersine ilgi hali olan küsmek faslı geliyor. Bunun için de uzun uzun düşünmeğe, bir plân kurmağa hacet kalmadan tam kavgaya kadar gitmiyen büyükçe bir ağız dalaşı ile meseleyi çözüveriyor: selâmı sabahı kesiyoruz.

Aman, ne rahatlık! Ne derin, ne sevimli, ne pişmanlıksız bir rahatlıktır bu! İçinde hiçbir pişmanlık duymadan birisiyle ilgiyi kesmek... O ilginin hergünkü külfet-

lerinden kurtulmak... Bu hissi, bu rahatlığı yalnız kendimde duyduğumu sanır, az buçuk üzülürdüm. Sonra o küsümün de rahatladığını, selâmsız sabahlığımızdan onun da tad duyduğunu sezinleyince bir ara, sevincim bütün bütün arttı.

Azıcık pişmanlığa benzemiyor mu bu rahatlık? diye düşündüğüm oluyor. Hayır, hayır! Pişmanlığın tadı da başkadır. Ah küsüşüne, küstürdüğüme pişman olabileceğim bir arkadaşım olsa da gidip ayaklarına kapansam!.. Çocuklar gibi «Yalvarma! — dese de yine konuşmasa. O güzel pişmanlık hissi çocuklukta kaldı. Şimdi nerede? Ara ki bulasın. Sonuna kadar küsüp yeni dostluklar kuracağız. Bu iş sonuna kadar böyle gidecek. Kimbilir belki de bu böyle olduğu için, tecessüsümüz hiç eksilmeden yeniden yeniye doğduğu için yaşamak insanlarla beraber güzel değilse bile çekici (cazip mânasına) bir şeydir.

Dondurmacının iki çırağı vardı. İkisi de ateş gibi çocuklardı. Onlardan bir tanesiyle işte herkesle kavga ettiğim zaman ahbap oldum. Bu güç bir ahbaplıktı. Onlar benden çok bu ahbaplığı olurşey (alelâde) buluyorlardı. Doğrusu da buydu. Bundan daha olurşey ne olabilirdi. Ama onların tecrübesizliğinden bunu böyle bulduklarını ben iyi biliyorum. Bu ahbaplığın devamı için fazla ilerlememesi frenlenmesi —kurnazca devamı— lâzım geliyor. Niçin öyle lâzım geliyor? sorusunu açıklamak bile bir nevi kendi kendimi müdafaa olacağını kestiriyorum. Kendi kendimizi koruma için yapacağımız her çalışma düşman elindeki hazır ve tecrübe edilmiş silâhlara karşı saf bir oyuncaktan başka bir şey olamaz. Bir küçük devlet düşünün ki kendini korumak için kurşundan değil sevgiden, toptan değil kardeşlikten, makineliden değil müsamahadan, V2 den değil dostluktan, hidrojenden değil Mayıs akşamlarından, zırhlıdan, denizaltıdan değil kayıktan ve balıktan, harpten değil bayramdan silâhlarla mücehhez olsun. Toplu tüfekli, denizaltılı, uçaklı bir başka devlete

«buyur bakalım, sıkı isen saldır bana!» diyor. İşte ben de öyleyim diyeceğim ama doğrusu benim bu kadar tesirsiz tecrübe edilmemiş iyi silâhlarım bile yok. Benzetiyorum. Teşbihde hata olmaz.

Çocuklarla balığa çıkmak istiyorum. Dondurmacının iki çırağı ile akşamüstü dondurma yerken konuştuğum zaman deli divane oluyorum. Yalnız, dondurmanın nasıl yapıldığını öğrenmek için onlarla konuştuğumu, ahbaplığımın yalnız bunun için olduğunu, bu kadar saf bir niyetten hareket ettiğimi söyleyecek değilim. Bu bapta hiçbir şey söyleyecek değilim. Yalnız şunu: onlarla konuşmaktan haz duyduğumu söyliyeceğim.

Söylemesini de sevmem; yazacağım. Dondurmanın nasıl yapıldığını da merak etmiyor değilim. Yarı yarıya, onların yaşayışlarını merak ettiğimi, on yedi saat çalıştıktan sonra bu iki çocuğun beş saatlik bir uykudan terütazc, kaygusuz nasıl kalktıklarını, tekrardan dondurma kutusunu saatlerce durmadan nasıl çevirdiklerini, bir zeytinyağlı üstüne yoğurt bile dökülmemiş bakla yedikten sonra kurşun gibi ağır dondurma kutularını zengin ve insafsız dondurmacının evinden dükkâna hangi esrarengiz kuvvetle taşıdıklarını merak edemez miyim? Yarı yarıya gençliklerinden, yarı yarıya hayat cevherlerinden merakla hoşlandığımı ayıp görenlere karşı yapılacak şeyi yapıyorum. Böyleleri bana vızgeliyorlar. Zehirli gülüşleriyle yanımdan geçtikleri zaman içim yalnız bir şeyden burkuluyor. O da, ya bu çocuklar benimle şimdi konuşurkenki samimiliklerini birdenbire kesiverirlerse... Yarın akşam dondurmamı getirdikten sonra, her zaman yaptıkları gibi, dükkân tenhalaştığı zaman gelip yanıma, karşımdaki sandalyeye oturmazlar, masanın üstündeki birinciden, ustaya göstermeden, gizlice bir tane almazlarsa...

Saat altıdan sekize kadar onlarla dostluk ettiğim zaman da olmasa bu yazlık insan kalabalığının cevhersiz, mânasız, gösterişli, zevksiz, dostsuz, riyakâr ve sevgisiz hayatına katlanmak epey zor gelecek bana.

Küçük dondurmacı dükkânının sahibi sahiden çalışkan adamdı. Ama o, çalışmasının bütün mükâfatını beş ay içinde adamakıllı alıyor, yedi ay sırtüstü yatıyordu. Mükemmel, yiyor, iyi de içiyordu. Ama küçük İmrozlu çırakların sabahın saat beş buçuğundan gecenin saat birine kadar çalışmalarının onlara ne mükâfat sağladığını size rakamla değil de başka bir şekilde anlatayım: Çocukların aldığı mükâfat, her hafta papas efendinin dükkânı tütsüleyip okuduğu dua karşılığının tam yarısı idi.

Çocuklar sabahın beş buçuğundan, gecenin birine, daha doğrusu ertesi sabahın birine kadar çalışıyorlardı, demiştim. Bereket ki öğle üstleri sıcak; küçük köyü dört tarafından sardığı zaman iş bir iki saat hafifliyor, masaların üstüne kıvırcık kafalarını esmer ve çilek kokulu kollarının arasına alıp uyuyabiliyorlardı.

Sonra saat üçe doğru iş yeniden bütün hızıyle başlıyordu. Bir de altı ile sekiz arasındaki müşterilerin bahşişleri, sessizlikleri, ağırbaşlılıkları, hovardalıkları çırakların hoşuna giderdi. Sanırım ki bu saatlerde bir iki lirayı da doğrulturlardı. Bir gün birisi sağ masalara; ertesi gün sol masalara bakardı. Şimdi artık ben de her akşam sağlı sollu yerimi değiştiriyordum. Bir tanesi bana nihayet fazla soğuk davranmağa başlamıştı. Öteki «Todori» İmrozlu idi. Rumcasına Rumlar gülerlerdi. Türkçesine ben bayılırdım. Sanki iki bin sene evvel Atina'da bir garip dil öğrenmiş küçük bir çocuk kafâsında bir çilek sepeti ile dolaşır, geçenlerden güzel yüze vurgun bir ak sakallı harmanili çocuğu tutar, bir taraftan çilek yer, bir taraftan der:

«... Konuş bakalım o öğrendiğin garip dilden evlât; sana elli drahmi fazla var. Otur şu çeşmenin arslanına, konuş bakalım.

— Ne konuşayım?

— Meselâ ben İmrozluyum, de. İmroz güzel midir anlat. Bağlık bahçelik midir? Şarabı güzel mi? Meyhaneleri insanı içmeden kör kütük edercesine maya, şira, sir-

ke, ekşi, salkım, üzüm çekirdeği kokar mı? Sizin denizde balık çıkar mı balık? İsimleri nedir balıkların? Dülger balığı var mıdır sizde? Meyhane duvarlarına can verir kendi dülger balığının korkak ve masum rengini boyayan bulunur mu içinizde? Martılarınız bizimkiler gibi midir? Yoksa daha mı ufaktır? Sizin tarafın balıkçıları da martılara, denizde boğulmuşların ilk önce gözlerini yedikleri için ifrit olurlar mı? Hiç zeytinliklerde yaz günü öpüştün mü? Doğru söyle kızkardeşin de senin kadar güzel mi? Dişleri nasıldır dişleri? Elleri istiridye istiridye mi kokar? Kayıklarınızın başına denizkızı mı, deniz canavarı mı çizersiniz? Yoksa dünya yüzünde görülmemiş, kafanızın içinde açmış çiçekleri mi işlersiniz? Yüz dırahmilik altın gördün mü sen? Göstereyim mi? Deden kaç yaşında öldü? Nasıl adamdı? Bu dili nereden, kimden öğrendin? Sana bu dili öğreten adam köle miydi? Kuvvetli miydi çok? Disk mi atardı, topuz mu? yoksa çelimsizin biri miydi? Kaç yaşlarında vardı? Sen kaç yaşında idin o zaman? Yüzüne böyle, benim gibi, hayran hayran mı bakardı?

Ölüm nedir bilir misin sen ölüm? Bilmezsin ha. Küçük büyük insandan gayri bütün canlılar gibi sen de mi bilmiyorsun ölümü? Oh ne iyi! Bilme bilme. Bir gün öğrenirsen bile sakın korkma! Bilene ne zaman olsa gelecektir. Bak ben onu bekliyorum. Bu gençlik sana nasıl güzel güzel geldiyse ölüm de sana öylece, güzelce gelecektir. Ama bak durmadan beni konuşturdun. Hani sen konuşacaktın ya. O garip dille anlatacaktın zeytinlikleri, buğday tarlalarını, üzüm posası kokan köy yollarını, şarap fıçılarını...

—

— Nasıl çok mu fakirsiniz? Hiçbir şey bol çıkmaz mı? Bağlarınız bozuldu mu? Bakımsız mı? Zeytinler çok mu ihtiyarladı. Vay anasını! Bol şarabınız yok, ha? Öyle güzel giyinmezsiniz demek. Kırmızı kırmızı, penbe penbe giymezler mi köy kızları? Eflâtun kuşak sarmaz mı ihtiyarlarınız? Çabuk mu ölür giderler? Neye? Balık az çı-

kar demek. Ağlarınızı örecek pamuk bulamıyorsunuz ha. Çoğunuz böyle kalkıp buralara geliyorsunuz demek. Burada doyuyor musunuz bari? Köyde daha çok çalışır, daha az mı yersiniz? Allah Allah! Elli dırahmiye bu kadar mı konuşursun? Peki, ne yapalım, öyle olsun! Demek o garip garip söylediklerinin mânası bu ha. Tuhaf şey! Vereyim elli dırahmi daha, konuş be! Usta mı darılır? Sonra yine gelirsin değil mi?»

İşte ben ondan elli ile yüz dırahmi arasında alınan dostlukla bir fıkara İmroz akşamına dalar giderim. Yanık yüzündeki canlı gözleri bahşişi ve cıgarayı aldıktan sonra kaçar giderler. Yakın bir masaya kurulmuş beyle hanıma:

— Oriste, derlerdi.

Sonra:

— Dio limonata!

Diye haykırır, işi görür, yine gelirdi. Benim masam duvar dibinde, ustanın göremiyeceği bir yerde olduğu için rahatça otururdu. Cıgarasını avucunda içerken gülerek yüzüme bakardı.

Bir gün öteki çırak ona, beni göstermeden, ama benim için söylendiğini çaktığım bir şeyler fısıldadı. Güler yüzü biraz bozulur gibi oldu. Bana, beni görmeden birkaç saniye baktı. Sonra arkadaşına hiçbir şey söylemeden «zararı yok, bana ne» der gibi oldukça rahat bir işaret yaptı. Beş on dakika yanıma gelmedi. Yaptığı işaretin rahat mânasını nerede ise kötüye yoracaktım ki birdenbire işini bırakıp gelip yanıma oturdu. Canı sıkılmış gibi idi. İmrozdan açmadım. Bugün iş nasıldı, diye de sormadım. Yüzüne sakin, telâşsız, üzüntüsüz, bir şey anlamamış gibi bakmağı uygun buldum. Ama o, canının sıkıldığını pek belli ediyordu. O zaman dayanamadım sordum:

— Ne o Todori, dedim, canın sıkkın?

Canın sıkkın ne demek olduğunu bilmiyordu. Anlamadığı zamanki çirkin köylü yüzüyle baktı.

— Kızmışsın galiba, dedim.

— Yarın izin gün kızdım ya, dedi. On beş gün bir. Usta bırakmaz. İş var çok.

— Aldırma! Sen de yarından sonra gidersin.

— Ama köyden adam var görecek.

Bir zaman sustuk. Sonra:

— O çırak ne dedi sana?

Yüzü birdenbire değişiverdi. Zeki, yalancı, çapkın bir ışık dolduruyordu kaşını gözünü:

— Yok bir şey vire. Aldırmam ben her lâkırdı. Söylesin.

— Kızma da bana.

— Yok vire niçin? Denbirazi.

Ben ferahladım.

O akşam hemen hiç çalışmadı. İşleri hep ötekine bıraktı. Hep yanımda oturdu. Her akşam bu vakit gelen hanımla beye bile gitmedi.

— Gitsene Todori, dedim.

— Bahşiş vermezler, gitmem, dedi.

Dört gün somurttu. Altı ile sekiz arası yanımda oturdu. Çalışmadı. Usta gördüğü zaman bile toparlanmıyordu. Beşinci gün yine eski halini bulmuştu. Zehir gibi çalışmağa başladı. Böylece bir on beş gün daha geçti. Bir gün bana:

— Yarın var izin, dedi, gideceğim var bir kahve Galata. Var bizim köylü. Bakalım köyden ne haber.

Ertesi akşam saat altı ile sekiz arası dondurmacıya gitmedim; ilk defa olarak, Gece yarısı dükkânın önünden geçiyordum. Baktım benim her zamanki oturduğum masada mahzun ve güzel oturmuş düşünüyordu.

Benim bile yüzüme bakmadı. Bir iki gün yanıma da uğramadı. Ateş gibi çalışmakta devam etti. Ama ancak dört gün dayanabildi. Dördüncü gün nihayet ustadan izin aldı da gitti sandım. Dükkânda yoktu. Öteki çocuğa sordum. Usta izin vermeden çıktı gitti, dedi.

İstanbulda bir hafta onu aradım. Bulduğum zaman ceketini bile satmıştı. Serseri geziyordu.

— Paranı verdi mi usta, Todori? dedim.

— Yirmi iki gün kesti, dedi.

— İş buldun mu?

— Aramam iş, köy gidecek, dedi.

Onu ertesi günü vapura bindirdim, gitti. Bir daha da gelmedi.

Hikâye yazanlar (Râviyan Ahbar) iki bin sene evvel Atina'da güneşli temmuz günlerinde Atina mermerler, heykeller, mâbetler içinde pırıl pırıl parlarken Ege adalarından gelmiş elli dırahmi karşılığı garip bir dil konuşan; sonra eski iki bin senelik bir köylü yunancasiyle söylediklerini açıklayan bir güzel çocuk çeşmelerin arslanına, heykellerin gölgesine çöker, iki bin sene sonranın dondurmacı çıkraklığı maceralarını anlatırmış diye rivayet ederler.

BEKİR SITKI

SIRA

Ali usta makinenin başında, suratı asık, patlak bir kunduraya yama yapıyordu. Makine tıkır tıkır işliyor, iğne bir ileri bir geri, yamanın etrafını bir örümcek ağı gibi örüyordu.

Hava insanı bayıltacak kadar sıcaktı. Tamirci dükkânının şurasına burasına eski ayakkabılar; (tabanı delik, ökçesi kopuk, yanlardan patlamış ayakkabılar), yamrı yumru kösele parçaları, renk renk kirli, buruşuk deriler atılı duruyordu. Bütün bu eski püskü şeylerden küf mü desem, deri mi desem, paslı çivi mi, işte böyle karma karışık, tozlu bir koku yayılıyor, dükkâna her girene, bir temiz havaya, bir serin deniz havasına can attırıyordu.

Hele Ali ustanın suratı.. Hele o.. Bugün sıcaktan da, küf kokusundan da beterdi. Dün gece çekmiş kafayı, çekmiş kafayı.. Eve bulut gibi gitmiş.. Karısı da geç vakit kapılarda beklermiş.. Ali usta karıyı kapıda görünce, — (sarhoşluk arabacılığa benzemez a..) —, birden cinleri oynamış.. "Vay, ne demeye sen beni kapılarda beklersin de, konu komşuya, elâleme rezil edersin" deyip bir köpürüş köpürmüş, bir köpürüş köpürmüş.. O hiddet, o şiddet.. Gözler dönük, ağız çarpık, dil dolaşık.. saç baş karmakarışık.. O bağırıp çağırmalar, o yırtınır gibi haller.. (Küfürün bini bir paraya..) Tabiî konu komşu asıl o zaman toplanmışlar.. Kadını erkeği, çoluğu çocuğu hep bir arada... Kimi yatağından fırlamış.. bir don, bir gömlek..

Zavallı İhsan Hanım, kocasını yatıştırmıya çalışmasına çalıştı, ama ne gezer. Sonunda da düşüp yere, ba-

yılıverdi.. Bir taraftan araya korka korka komşular girerken, öbür yandan tahsildar Şemsi efendinin oğlu Yavuz, (hani şoför muavinliğine heveslenmiyor mu ya..) bir baş, iskeleye koşup takside bekliyen Ali ustanın üveyoğlu şoför Çetin «abiye» haber uçurmuş; «anneni babalığın bıçaklayıp öldürdü» diye..

Çetin abi taksiyi koşturup yıldırım gibi çıkmazın ağzına kadar geldi. Ama o zamana kadar, Ali ustayı eve sokmuşlar, İhsan Hanımı da kolonya koklatıp ayıltarak, kendi evine değil de, komşu Zilha Hanımın evine götürmüşler. Ama kapı önlerinde hâlâ bekleşenler var. Çıkmaz halkından kötürüm seksenlik Rukiye hanım, yangın var sanmış, «Kimse beni düşünüp kurtarmaz, yanar giderim» diye helecanlanmış.. Şimdi yattığı yerden, tâ derinlerden sağa sola beddua ediyor. Gebe Ayten hanım ise, korkudan, «Ya çocuğa bir şey oldiyse..» diye merakta.. Hattâ gürültüye gelen bekçiyi, «Bir şey yok.. bir şey yok.. Karı koca kavgası.. Yatıştı» diye savmak istiyenlere, Aytenin kocası Hüseyin Yılmaz karşı gelip «Çocuğumun düşmesine sebep olacak heriften davacıyım» diye bangır bangır bağırıyor, ortalığı birbirine katıyordu. Tam bu sırada Hüseyin Yılmazın kızkardeşi Sevim, başını pencereden uzatıp bakarken, penceredeki saksıyı kazara yere düşürdü. «Ah anneciğim, aman..» diye bir kız çığlığı koptu. Meğer saksı, o sırada şaşkın şaşkın pencerenin altında duran Ali ustanın on iki yaşındaki kızı Fatmanın ayağına düşmüş.. Yılan sokmuş gibi kızda bir feryat, bir feryat.. Hemen Zilha hanımın evine götürüp aydınlıkta baktılar: Kızın sol ayağının parmakları mosmor, şişmiye de başlamış.. Bunun üzerine Hüseyin Yılmaz korktu, sesini kesti. Bekçi de başka bir şikâyet eden olmadığını görünce çekti gitti.

İş bu kertedeyken Çetinin taksisi gelip çıkmazın ağzına dayanmıştı. Çetin sapsarı kesilmiş, sustalı elinde, babalığını yere serdikten sonra, anacığının ölüsünü öpüp karakola teslim olmak kararıyle, arabadan atladı, içeri koştu. Çetinin geldiğini motor sesinden anlıyan annesi, Zilha

hanımın evinden kalkıp, Çetini daha eve girmeden yolda karşıladı. Çetin birden müthiş afalladı. Annesinin öldürülmüş olmasına üç beş dakika içinde o kadar inanmış ve buna o kadar alışmıştı ki, annesini böyle karşısında sapasağlam görünce, bayağı gözlerine inanamadı, bir tuhaf oldu.

İhsan hanım, kocasına bir fenalık yapmaması için, oğluna yalvardı. Çetin de bıçağı kapayıp cebine koydu. Fakat kendisini tamam alamadı. Annesine yapılan bu «hakaretliği» büsbütün bağışlıyamıyacaktı. Zaten üveybabasına küçüklüğünden beri kendisine yaptığı cevri cefadan ötürü sönmez bir kin beslemişti. Şimdi fırsat elindeydi. Kabadayı kabadayı içeri, Ali ustanın sızdığı odaya girdi. Ali usta tabiî dünyadan habersiz yatıyordu. Çetin, «Ulan, senin Allahını bilmem ne ettiğimin pezevengi..» diye babalığının üstüne saldırdı. İki üç tekme, birkaç tokat savurdu. Ali usta anlaşılmaz bir şeyler geveledi. Fakat gözlerini açmadı.

Biraz sonra çıkmazda in cin top oynar oldu. El ayak çekilmiş, herkes derin bir uykuya dalmıştı. Hiçbir tarafta çıt yoktu.

Çıkmazın ağzındaki elektrik lâmbası sanki boşuna yanıyordu.

★

Sabaha karşı, Ali usta bir de uyanıp baktı ki, vaziyet berbat.. Ağzı keçe mi keçe.. Midesi allak bullak.. Vücudunun her yanı kırım kırım kırılıyor. Bir susuz, bir susuz ki, deryaları içse kanamıyacak.. Hemen ilk iş testiyi kapıp lıkır lıkır boşalttı. Bir kendine gelir gibi oldu. Ortada karı yok, kız yok.. Hafiften hafiften meseleyi şafaklamıya başladı. Hay Allah mustahakkını versin.. Gece neler olmuştu.

Hiç kimsenin yüzüne bakacak halde değildi. Daha ortalık tam aydınlanmadan kapıdan fırladı. Hava bugün sı-

cak olacağa benziyordu. Şimdiden nefes alınacak gibi değildi.

Ali usta kendisini sokakta bulunca, nereye gideceğini bilemedi. Şimdiden dükkâna gidip açsa, olmaz; «Bu adama ne oldu?» derler. Daha çok erken.. Kahveye gitse, her halde orası da açık değil.. «İskeleye ineyim bari..» diye düşündü, «orada deniz havası alırım, biraz ferahlarım, açılırım.»

Aralıklı sokak fenerleri, günün ilk ışıklariyle sönükleşmiye başlamıştı. Bomboş yollardan yürüdü. Tek tük insanlara rastlıyordu. Yolda kendi dükkânını önünden de geçti. Bir yabancı gibi, dükânına uzaktan baktı.

İskele tenha, deniz hareketsiz, hava rütubetli ve serindi. İstanbul sisli gibi görünüyordu. Denizin üstü dumanlıydı, tütüyordu.

Derken ilk vapurun yolcuları sökün etmiye başladılar. Karşıdan ilk vapur çıkageldi. Her günkü hayat başlıyordu.

Ali usta iskelede biraz daha eğlendi. Sonra dönüp kahvede bir çay içti. Canı simit istemedi. Halbuki ne de sıcacık simit satıyordu çocuklar.. Sıcak sıcak, gevrek gevrek..

Çay iyi demliydi, buruk, lezzetli.. Bir çay daha içti. Sonra kalkıp dükkâna geldi. Yine de erkendi ya.. O gün komşulardan evvel, ilk kepengi kendisi kaldırdı.

Gece olanı biteni hiç hatırlamak istemiyordu. Evet, kâbuslu bir geceydi bu.. Rüyasında Çetini görmüş, sesini işitmiş, ondan birkaç da tokat yemişti. Ona öyle geliyordu. Fakat bu rüyayı düşünüp hayra yormak bile gücüne gidiyordu.

Derken çırak Salâhattin göründü. Her zamanki gibi elinde öğle yemeği çıkını, yüzü gözü, yıkanmış, temiz, gelip arkalıksız, alçak iskemlesine oturdu. Ali ustanın suratı her zamankinden besbeter asıktı. Çırağının yüzüne hiç bakmadı. O boyuna makinede patlak ayakkabılara yama

vuruyor, makine tıkır tıkır, yamanın etrafını örümcek ağı gibi örüyordu.

★

Salâhattin elindeki çıkını rafa yerleştirdi. Ama belli ki, dükkâna girince keyfi kaçmıştı. Küf, deri, pas kokusundan da, bu dükkândan da, Ali ustadan da nefret ediyordu. Annesi üçüncü sınıftan onu almış, zenaat öğrensin diye getirip buraya vermişti. Daha on iki, on üçündeydi. «Ağaç yaşken eğilir, zenaat da küçük yaşta öğrenilir» demişlerdi. Salâhattin bu yıl beşinciye giren arkadaşlarına bazı sokaklarda raslar, «— Merhaba Salâhattin. — Merhaba Önol, Erol.. filân..» Üç beş lâf eder, aralarında biraz da kulüp münakaşası olur, herkes yoluna çekip giderdi. Salâhattin fulbolda Fener'i tutar.

Salâhattin, «Burada dikişsiz yama yapılır», — ki burada hiç bir zaman dikişsiz yama yapılmamıştır —, yazısının bulunduğu camekânın arkasındaki çiviye asılı iplik bağından bir tel çekti. İpliğin ucunu rafın çivisine taktı. Eline fındık büyüklüğünde bir kirli balmumu aldı. Mumu avucunun içine kıstırdı. Avucunu ileri geri, götürüp, ha bire ipliği mumlamıya başladı. Usta yamaları makinede bitirince, dikişli pençeye geçerdi.

Bu arada dükkâna gidip gelenler oldu. Yeniden patlak, tabansız, ökçesi kopuk ayakkabılar geldi. Tamiri bitenler, bir gazete kâğıdına sarılı olarak, sahiplerinin koltukları altında kısa bir zaman sonra tekrar gelmek şartiyle dükkânı terkettiler.

Salâhattin yeniden çiriş ezdi. Dizinde, kirli önlüğünün üstünde bir çift kunduranın yenik lâstiklerini söktü. İki pençelik taban kesti. Hep ustaya hazırlık yapıyordu.

Ali usta yine öyle durgun, neşesiz, başını işten kaldırmıyordu. İkide bir musallat olan bir sineği yüzünden kovuyor, bazı da içinde hâlâ bir bulantı hissederek, yüzünü buruşturuyordu.

Öğleye kadar vakit böyle geçti.

Ne sıcak, ne sıcaktı ya.. Şimdi dükkâna güneş de vuruyor, içeriyi oturulmaz bir hale getiriyordu.

Öğleyin çırak çıkını açıp yemeğini yedi. Ali usta yine ağzına bir şey koymadı. Yalnız Salâhattine bir buzlu gazoz aldırdı, içti.

Sonra bir ara hatırlayınca, Ali usta raftaki bir kundura paketini Salâhattine gösterip:

«Dün akşam, yapıp ben eve gönderirim demiştim» dedi, «unuttuk. Şunu al, koş, Avukat İlhami beyin evini bilirsin, işte oraya bırak, çabuk gel, yollarda eğlenme, hadi, çabuk, koş.. Ayıp oldu.»

Salâhattinin canına minnet.. Kundura paketini alıp kuş gibi uçtu. Gideceği ev Paşalimanındaydı. Kıyıdan geçip giderken karşıdan deniz onu nasıl çağırıyordu bilseniz, nasıl çağırıyordu. Sanki kulağından biri tutmuş, «Gel, ulan!.» diyordu.

Ama Salâhattin giderken usta korkusundan, dayandı. Kunduraları verip dönünce, kendisini daha hafiflemiş buluyor, yolda ıslıkla marşlar, şarkılar söylüyordu.

Tramvayla dönüş yol parası, bir delik lâstik top içindeydi. Salâhattin bu delik topu, para cüzdanı gibi de kullanır sıkınca ağzı açılan delikten parayı çıkarıp harcar, başka zamanlarda topu, top olarak kullanırdı.

Fazla parası yoktu, ama, «Akşam eve yaya giderim» diyerek, on kuruşla iskelede soğuk bir ayran içti. Kanamadı, serinliyemedi. Ayaklarının dibinde deniz, onu, «Gel.. Gel..» diye ille çağırıyordu. Eh, o da çocuk değil mi ya... Lâfa kandı!..

Üstünde başında ne varsa, çıkardı, bir kenara koydu. İskelenin boğaz tarafında, kayıkların durduğu rıhtımdan donla, serin suya çıp diye atladı. Zevkten bayağı titredi.

Yol tamiri için getirilen kum, günlerden beri rıhtımda kümeli duruyordu. Salâhattin ilkin doyuncaya, adamakıllı içi serinleyinceye kadar yüzdü. Denizde kendisi gibi

birkaç çocuk daha vardı. Onlar da kaçağa benziyorlardı. Bazı iskeleye gelip giden vapurların köpükleri içinde kayboluyorladı, — (oh, anasını satayım!) — Sonra kuma çıkıp kızgın güneş altına serildiler. Tekrar denize, tekrar kuma... Tekrar denize, tekrar kuma. Piç kuruları sanki Florya plâjındaydılar. Dünyanın zevkini onlar çıkarıyorlardı.

Usta korkusu Salâhattinin tastamam aklından çıkmıştı. İkindi olunca, işin fenaya saracağını düşünmiye başladı. Artık dükkâna dönmekten başka çare kalmamıştı.

Bir taş arkasına girip donunu çıkardı, sıktı. Sonra tekrar ıslak ıslak giyindi. (Başka ne yapacak ya..) Üstüne de pantalonu, mintanı... Doğru dükkâna.. Ama bakalım ne olacaktı?. Dehşetli üzüntüde, dehşetli korkudaydı. Usta ne yaparsa yapsın, ona bugünü unutturamazdı. Doğrusu çok eğlenmişti. Şu avukat İlhami beyden Allah razı olsun!.

Kös kös dönüp dükkâna girdi. Hiçbir şey olmamış, kendisi haylazlık yapıp saatlerce dükkândan kaybolmamış gibi, usulca arkalıksız alçak iskemlesine oturdu. Altı tatlı tatlı ıslak ve serindi.

Ali usta sabahki gibi başı elindeki eskiye eğik, dalgın çalışıyordu. Çırağına «Ya nerede kaldın?» bile demedi, ama suratı yine asıktı.

Salâhattinse, şaşkınlık içindeydi. Neredeyse, hiç sorulmadan bir mazeret uyduracak, asıl o zaman ustasının dikkatini çekecekti. Bereket dilini tuttu. Biraz sonra da bu hali «tabiî» bulmıya başladı.

Salâhattin, kendisine ait olan vartayı atlatmıştı.

Akşam yaklaşıyordu. Ali usta Salâhattinin haylazlığını değil, kendi evine nasıl döneceğini düşünüyordu.

Düşünme sırası şimdi ona gelmişti!.

UMRAN NAZİF

SÜSLEN BERBERİ

Dükkânımız, tramvay caddesine bakardı. Oraya bir hış günü getirilip bırakıldığını hatırlıyordum. Gece yarısından beri yağan karın, parkları, sokakları ve evleri örttüğü soğuk ve dondurucu bir kış günü.. O sabah, okuldan eve yine haber yollamışlar ve ihtiyar annemle büyük dayım uslanmak bilmiyen okul kaçağını aramak için yollara dökülmüşlerdi.

Dükkâna girince, dayım iri avucu içerisinde sımsıkı tuttuğu elimi bırakmış, sobanın ardındaki sandalyesinde oturan, sarışın, saz benizli genç bir adamın yanına doğru hızla yürümüştü.

Dışarıda, yeni açılmış yollardan tramvaylar çan çalarak geçip gidiyorlar, otomobiller korna çalarak, etrafa zifozlar saçarak kayıp geçiyorlardı. Baştan başa buğulanmış büyük vitrinin elle, yer yer silinmiş kısımlarından tıpkı birer tablo gibi ya kenarlara yığılmış karlara bata çıka giden bir ihtiyar veya sırtında çanta elinde mavi sefertası bulunan mektepli çocuk, yahut da siyah paltolu bir adamın koluna sarılmış, vücudunun kabarık yerlerini daha fazla çıkararak, tatlı bir edâ ile sallana sallana yürüyen genç bir kadın göze çarpıyordu. Kalfalardan biri, uyur gibi dizleri üzerindeki gazeteye doğru eğilmiş gözlüklü ve altmışlık bir adamın saçlarını kesiyor, makası mütemadî şak şaklar çıkarıyor, tavanda asılı beyaz tahta kafesindeki bir saka kuşu oradan oraya sıçrayarak mütemadiyen ötüyordu. Ben hemen kapının önünde duvara dayanmış, bir yabancı gibi ayakta dikeliyordum. Sobanın ardındaki a-

damla dayım kulak kulağa vererek bir an konuşmuşlar ve sarışın genç adam:

— Söylediğin çocuk bu mu? diyerek yerinden fırlayıp yanıma gelmişti.

Süslen berberini şimdi ilk defa ve yakından görüyordum. Sivri burnunun kenarında bir iki çille şefkat dolu iri ve koyu lâcivert gözleri derhal göze çarpıyordu. Biz Türklerde ender tesadüf edilecek kadar uzun boylu idi. Onu, ince belinden sıkılmış beyaz gömleğiyle berberden ziyade genç bir doktora benzetmiştim. Tıpkı kendisinden yaşamak için kuvvet ve ümit bekleyen hastasını yoklayan bir doktor gibi yanıma, baş ucuma gelip dikilerek kemikli parmaklarını başımda gezdirmeğe başlamıştı.

— Nasılsın, küçük? diyordu. Demek ki sen de bizim kafadasın? Böylece çarçabuk mektebini bitirdin? Haydi Allahtan hayırlısı...

İçerisinde yıllar geçirdiğim dükkânımıza işte böyle girmiştim. Artık, sabahın alacakaranlığında elimde ufak yemek tasım olduğu halde yukarı mahalledeki okula değil aşağı semtteki dükkâna gitmeğe başlamıştım. Ustam karısı ve çocuklariyle beraber, dükkânın arkasındaki ufak bahçeden yedi sekiz basamaklı demir bir merdivenle çıkılan üst katta oturdukları için daha sabahın erken saatinde dükkânı açılmış bulurdum. İlk işim, akşamdan içi temizlenmiş, odunu ve çırası konmuş sobayı bir kibritle ateşlemek olurdu. Usta alacakaranlıkta kapının kilidini açmasiyle beraber, kalfalar ve çıraklar gelinceye kadar yukarı kata çıkıp ortadan kaybolurdu. Vitrindeki cicili bicili, kolonya ve tuvalet suyu şişelerinin tozlarını alıp yerli yerine koymak, duvarlardaki kristal aynaların kenarlarındaki siyahlı beyazlı camlarla ufak çerçeveler içerisindeki semtimizin sporcularına ait fotoğrafları silmek ve bütün insanlara köşesinden gülerek bakan ve üstüne çıktığı sapsarı bir otomobilden el sallayan yarı çıplak sarışın genç kıza ait tabloyu ve takvimi yerinden itina ile alıp temizli-

yerek tekrar köşesine koymak bana büyük bir zevk verirdi. Bu sırada gürültü ile yanmağa başlıyan saç soba, iliklere kadar sıcaklık veren bir havayı ortalığa serper ve hemen takvimin üstündeki guguklu saatin tik takları ve arada bir çalışları ortalığa dolardı. İlk tramvayın geçişini seyretmek için, çocukça sabırsızlanırdım. O, bildiğimiz kırmızılı, yeşilli tramvay arabalarına hiç benzemezdi. Dört tarafı açık, siyaha bakan gri bir araba idi. Yüzleri morarmış bir takım insanlar içinde ayakta dururlar, mütemadiyen çan çalarak, âdeta azametle geçip giderdi. Hemen onun ardından gazetecimiz hızla kapıyı açar, gazeteyi yere atıp koşarak gözden kaybolurdu. O zaman, çayımı ufak bardağıma kor gazetenin ilk sahifesini dolduran resimlere ve iri harflerle yazılmış başlıklara bir göz atardım..

Artık sabah olmuştur. Az sonra kalfalar, çıraklar gelip kardan ıslanmış ceketlerinin kalkık yakalarını indirerek sobanın başında kurunup ısındıktan sonra beyaz gömleklerini sırtlarına geçirecekler, Üniversiteye giden veya semtin maliye şubesinde, sular idaresinde birer ufak ödevleri olan delikanlılar birer ikişer dükkânımıza düşeceklerdir.. İçlerinde meşhur bir spor kulübünün oyuncuları da bulunan delikanlılar haftanın spor hareketleri hakkında münakaşalara girişecekler, koltuklar sabah tuvaleti için müşterilerle dolacaktır. Yollar kalabalıklaşıp, tramvaylar ardarda caddeden geçmeğe başlayınca kırmızı yüzlü, altın çerçeveli gözlüğü top burnunun ucuna kadar düşmüş, kısa boylu bir adam hızla içeriye girip:

— Nerede baba Muharrem? Sabah keyfi hâlâ bitmedi mi? diye soracaktır.

O zaman ufaklı büyüklü bir sürü genç insan:

— Muharrem.. Muharrem... Uyan evlâdım!. diye haykıracaklar ve ustam, daima şiş ve akları daima biraz kanlı lâcivert gözlerini uyuşturarak iş başı yapacaktır.

Süslen Berberinde, akşamları bambaşka bir âlem yaşanırdı. Tahsinin kahvesinde veya vapur iskelesinin üstündeki gazinoda dominadan, tavladan usanan emekliler ev

dönüşü, saatin beş buçuğunda bizim dükkâna uğramadan yapamazlar.. İşini bırakan vatman Mustafa veya şimdi elektrikte çalışan sıhhiye Halil traş için olmasa bile, kapıdan kafalarını uzatıp birer merhaba çekeceklerdir.. Hele günlerden cuma ise, ne iş yaptıklarını bile bilmediğim bir sürü insan kapıyı aralayıp sanki yarınki futbol maçında kaptanlığı ustam yapacakmış gibi:

— Oğlum yarın üç tane var.. Hazır olun! diye takılıp cevap beklemeden yollarına devam edeceklerdir.. Bu sırada önündeki müşterisini ciddiyet ve vekarla traş eden Muharrem usta o tatlı Boşnak şivesiyle:

— Hele sabah ola, hayır ola!. diye mırıldanacak ve tatlı tatlı gülümserken başını iki tarafa sallayacaktır.

Şimdi iyice hatırlıyorum, en hararetli münakaşalar parti konularında yapılırdı. Demiryolu emeklisi Şefkati bey ne zaman uğrasa, daha merhaba der demez hemen:

— Be Muharrem ne yapıyor seninkiler böyle?.. diye ortaya bir soru atar ve ustam hep şu cevabı verirdi:

— Uyumuyorlar bey amca.. Gece gündüz çalışıyorlar..

— E bizim maaşlara hiç dokunmıyacaklar mı?

Muharrem usta bir an düşünür, sanki kendisi yetkili bir şahısmış gibi bu soruya da hep aynı cevabı verirdi:

— Sabır lâzım bey amca... Biraz sabır.. Hepsi sıra ile.. Ötekilerin hâşâ huzur yaptıkları daha öylece durur.

Şefkati bey ısrarla ayak direrdi:

— Sabır, sabır... Ama evlât.. bizde de takat kalmıyor ha?..

— Ne yapalım Şefkati bey.. Para ile değil sıra ile bu. Allaha şükür sen kuru ekmeğine bir lokma olsun katık bulabiliyorsun.. Mahdumlardan biri elektrikte, öbürü belediyede.. Kerime hanım ise terzilik yapar.. Biraz da başkalarını düşünelim

Koyu lâcivert gözlerini, bir anda derin bir gölge kaplar ve uzaktaki bir noktaya merhametle, şefkatle bakardı. Onun bu bakışlarını hiç unutamam.. Bu öyle bir acı-

mak ve öyle bir sevmekti ki, ustamın o anda bütün insanların iyiliği için derinden derine dualar ettiğini anlardım.

Ben yıllarca ilkbaharın geldiğini, tabiattan evvel dükkânımızda bulup görmüşümdür. Evle dükkân arasındaki sıra bahçelerden yola uzanan erik ve kiraz ağaçlarının renk renk çiçek açtıklarının farkına varmadan, bir sabah dükkâna geldiğimde, vitrinin bitişiğindeki kapının menteşelerinden sökülüp yerine siyah zemin üzerine beyazla «Süslen Berberi» yazılmış boncuk kapının konduğunu görürdüm...

Artık muhakkak ki, yere, havaya ve suya cemreler düşmüştür.. Artık bütün tabiat buzdan ve soğuktan sıyrılarak iliklere kadar geçen tatlı bir ılıklık içerisine girmiştir.. Artık evlerdeki ve dükkânlardaki sobalar kalkmış, duvarlar badanalanmış, her taraf silinmiş, süpürülmüştür. Nitekim dükkânımızda da gözle görülür, elle tutulur bir güzellik, bir yenilik ve temizlik vücut bulmuştur. Bütün bunlar bir gece içerisinde gizli bir el tarafından yapılmıştır. Hiçbirimizin bir gün dahi yüzünü görmediğimiz ustanın karısı ile beraber dükkânda da yaz temizliği yapmıştır. Bu temizliği, tabiatın yeşermesi, mekteplerin tatil ve plâj mevsimi kovalıyacaktır. Boğaza ve Adalara göçler başladığı, sıcakların insanları ve yer yüzünü cayır cayır yaktığı günlerde bile Süslen Berberi, hep o, bir bahar sabahı yapılmış temizliğin rütubetini ve serinliğini muhafaza edecektir.. Tıpkı, asırlık bir çınarın altındaki bol rüzgârlı ve gölgeli bir şadırvan, bir türbe gibi..

Hele büyük bir taban halısını andıran arkadaki ufak bahçe hayallerimize hayal katar, raylarda pırıltılar yapan yaz güneşinden yorulmuş gözlerimize rahatlık serperdi. Bütün bir kış varlığından bile haberimiz olmıyan ve yaşının çok ilerlemiş olmasına rağmen beyaz saçlarından bir teki dahi dökülmemiş, pos bıyıklı bir ihtiyar sabahın pek erken saatlerinde bahçenin ortasındaki fıskıyeli küçücük havuzun başına bırakılırdı. Saka kuşu, kafesiyle yazık

yeri olan bahçe duvarındaki çengeline asılıyor, hemen her yaz ufacık kameriye filizî yağlı boya ile baştan aşağı boyanırdı. Saçları ve pos bıyıkları itina ile kesilmiş bu ihtiyar, ışıl ışıl bakan fakat görmeyen gözleriyle, arada bir sallanarak güneşin havuzda oynaşmaya başlamasına kadar oturtulduğu yerde kalırdı. O zamana kadar mavi boncuklu ceviz renkli küçük radyonun söylediklerini sessizce dinler, ufak ve sarışın bir kız çocuğunun getirdiği kahvesini ayni sükûnet içerisinde içer ve oğlu Muharremin sabah gazetelerine göz atarak toplayıp kendisine anlattığı dünya olaylarını derin bir tevekkül ve alâka ile takip ederdi.

Kalfa Mahmut, çırak Süleyman işlerini bitirip dükkânın kepengi yarıya kadar indirilince, akşam safalarının üstüne kadar tırmandığı kameriyedeki ampulün kordonunu pirize takardım. Mavi bir ışık, lâcivert, penbe ve sarı çiçekli halının üstünde boydan boya uzanır, havuzun ikindiye doğru durdurulmuş fıskıyesi tekrar fısıltılar içerisinde sularını fışkırtmağa başlardı. Ufak masayı bir köşeye beraberce kurardık. Bir gece evvelinden havuza atılmış rakı şişesini sudan çıkartınca sabırsızlanmıya başlar:

— Nazlı, yemek hâlâ hazır değil mi? diye yukarı kata doğru bağırırdı.

Küçük, sarışın bir kız çocuğuyle, mısır püskülü saçlı bir oğlan çocuğu salataları getirirlerken, tatlı ve şakrak bir kadın sesi duyulurdu:

— Gönderiyorum.. Gönderiyorum.

— Ama, sen de gel.

— Bende geliyorum, yavrum.

Şişenin dibine hırsla bir yumruk atar ve göz ucuyla bana bakarak:

— Haydi bakalım küçük.. Ananı daha fazla bekletme! Şunu da al beraberce yersiniz, derdi.

Onları, güzel bir İsparta halısını andıran bahçelerinde başbaşa bırakarak bir koluma boş yemek tasımı, öbür koluma da ustamın verdiği bir kavunu veya karpuzu sı-

kıştırarak sevinçle evimin yolunu tutardım.

Gene böyle bir gecenin sabahı idi. Dükkâna geldiğim zaman, henüz kapının açılmadığını ve hemen bitişiğimizdeki fotoğrafçı ile tütüncünün sokağa atılmış ufak sandalyelerde oturup, başbaşa vererek bir şeyler konuşmakta olduklarını görmüştüm.

— Küçük buraya gel!..

Fotoğrafçı Rüstem'e doğru yürüdüm. Bitmek üzere olan sigarasından bir yenisini tazelerken:

— Bugün git evinde otur.. Yarın sabah gelirsin! dedi.

—

Şaşkın bakışlarla ona baktım. Boğazını temizlemek ister gibi üstüste hafifçe öksürdükten sonra ilâve etti.

— Muharrem usta sizlere ömür...

— Ne? Ustam öldü mü?

— Öldü ya.. Akşam hastahaneye kaldırdık.. Bu sabah.. Kalfalar, karısı hastahanedeler... Haydi sen evine git çocuğum!.

Ölümün iştah gibi insan oğlunun dişinin dibinde, gölge kadar ayaklarının ucunda olduğunu bir kere daha görüyordum. Demek ki daha dün akşam sabırsızlıkla Nazlısını çağıran, hırsla küçük rakı şişesinin dibine yumruk sallayan, saz benizli, lâcivert gözleri şefkat ve merhamet dolu genç adam şimdi yaşamıyordu. O günü ve gecesini kâbuslar içerisinde geçirdiğimi söylemeğe bilmem lüzum var mı?

Ertesi sabah erkenden dükkâna koştum. Kapı açıktı. İçeriye korkak adımlarla girdim. Her taraf âdeta loştu. Siyah çerçeveli tablolardaki resimler, otomobil reklâmı üstündeki sarışın kız ve bütün eşyalar derin bir sükût içerisinde idiler... Ayaklarımın ucuna basarak ilerledim... Bahçe ile dükkân arasındaki tel kapıyı yavaşça araladım. Havuzun başında esmer ve güzel bir kadınla kara kuru bir adam oturuyorlardı. Kasketimi elime alarak bir iki adım daha ilerledim. Ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Sükûtla, tıpkı bu dükkâna geldiğim günkü gibi olduğum yerde dikildim.

Esmer kadın, beni göstererek:

— Söylediğim çocuk budur!. dedi. Rahmetli yedi buçuk lira haftalık verirdi. Çalışkan bir çocuktur.. İstersen bunu alakoyalım..

—

Ben bu sesi tanıyordum. Evet bu tatlı ve şakrak sesi ben ilk defa duymuyordum. Bu ses ustamın horozdan bile gizlediği karısının sesi olmalı idi.

— Oğlum senin adın ne bakayım?

— Adım Recep! amca!.

— Yaşın kaç?

— On dört...

— Kaç senedir burada çalışıyorsun?

— Dört.

— Bu dükkânı şimdi biz işleteceğiz. Nasıl bizle çalışır mısın?

— Çalışırım amca.

— Aferin sana. Bizde iyi çalışacak olursan haftalığını on libreye çıkartırız.

— Sağol; amca.

— Bana Galip usta derler. Pazar yerindeki kadın berber dükkânının sahibiyim.

— Kadın berber dükkânının mı?

— Ha, ya!

—

— Yarın Beyoğlundan iki yeni kalfa ile bir de kadın işi yapan matmazel gelecek. Aşağıda erkek yukarıda kadın işi yapacağız. Gözünü açarsan bahşişten de haftada en az bir beşlik kıvırırsın... Ama gözünü dört açmalısın! O gömleğini evde adamakıllı bir yıkatmalı. Üstünü başını bir düzene sokmalı, anladın mı?

— Anladım, amca.

— Hem, bana bir daha amca deme. Galip usta de.

— Peki, amca. Şey, olur Galip usta.

— Haydi bakalım! Bugün sana benden izin. Noksan-

larını tamamlayıp yarın sabah erkenden iş başı yapmalı!!. Marş!...

O an için bir daha semtine bile uğramamağı düşündüğüm, Süslen Berberinin başına gelenlere hâlâ şaşmaktayım. O güzel yaz gecesini kovalıyan tatlı yaz sabahında, tıpkı gafil avlanan düşmana yapılan bir baskın gibi dükkân ve insanları hücum altında kalmışlardı. Azrailin o gizli eli Muharrem ustayı sahneden çekip alınca, nasıl oldu bilinmez, beyaz saçlı pos bıyıklı kör ihtiyar, sarışın, yeşil gözlü ufak kız çocuğuyla beyaza bakan mısır püskülü saçlı oğlan çocuğu, kalfalar ve çıraklar sırra kadem bastılar.. Dükkân ve insanları bir anda değişiverdi. Tıpkı fırtınanın ardından gelen sessizlik, hücumu takip eden dinlenme saati gibi ortalığı bir sükûnet kapladı. Bu anî hücumdan sonra hisselerine düşen ganimetleri alanlar köşelerine çekildiler. Geçen hafta da yeni ustamla Nazlı ablanın nikâhları kıyıldı. Komşulara bakarsanız yıllardır, tâ Muharrem ustanın bu dükkânı açtığından beri ardı arası kesilmiyen dedikodunun da böylece sonu alınmış oldu.

Şimdi yine her şey eskisi gibi. Hattâ eskisinden de güzel. Dükkânın içi ve dışı yağlı boya ile boyandı. Yeni resimler, yeni eşyalar ve yeni insanlar eskisinden daha güler yüzlüler. Kuyrukaltı oldu diye bir ay kadar görünmeyen ve kafesi siyah bezlerle örtülen saka kuşu bile şimdi tekrar güneşe ve hayata kavuştu.. Mütemadiyen ötüyor.. Hattâ Galip usta yukarıki salon için bir de kanarya aldı. Dedim ya canım, her şey, her şey eskisi gibi. Eskisinden de iyi. Benim bile haftalığımı on liraya çıkardılar. Bahşiş de haftada beş kâğıttan aşağı düşmüyor..

Ama bütün bunlara ve her şeye rağmen, insanın içine ve dışına serinlik veren o rüzgâr dolu çınar altındaki türbe havasının huzur ve rahatından eser yok.. Burası da büyük şehirlerin kocaman caddelerindeki o asrî berber salonlarından biri haline geldi. Artık semtimizin sporcu gençlerinden, emekli ihtiyarlarından uğrayan kalmadı. Sırası geldikçe spordan hoşlanmadığını ve daima ekmek par-

tisinden olduğunu tekrarlayan Galip usta öyle geveze müşterilerden hazzetmez. O, birkaç gün içerisinde binlerce karganın bile yapamıyacağını yaptı. Ortada Süslen Berberinden bir şeycik bırakmadı. Zaman zaman, şimdi kasada oturan karısının buğday renkli, iri siyah gözlü güzel yüzüne nedense içim ürpererek bakarken burada bir zamanlar semtin insanları ve havasiyle dolu bir berber dükkânı var mı idi, diye kendi kendime sorarım da bir türlü «Evet!» diyemem..

Şimdi dükkânımızda makasların şak şaklarından ziyade elektrikle işleyen makinelerin uğultuları duyuluyor..

ORHAN KEMAL

MACERA

Vapurda omuz omuzaydık. Bunaltıcı, öğürtücü, uyku getiren bir sıcak oflatıp puflatıyordu. Sağa sola bakınırken dipte tâ dipte bir kişilik bir yer keşfedip, usullacık gittim. Tam da pencerenin önüydü. Derhal oturdum.

Karşımda, fazla kavrulmuş bir kahve tanesini hâtırlatan kırış kırış bir kocakarıyla ilk bakışta dikkati çekecek hiçbir özelliği olmıyan, zayıf bir kız oturuyordu. Başında acı kırmızı bir eşarp, sırtında omuzları düşük, kirli bir erkek ceketi, çıplak ayaklarında ipsiz, keten lâstikler.

Kocakarı eski bir tiryaki alışkanlığıyla cigara içmekte, kız da bozuk bir çakmakla oynamaktaydı. Arada çakmağı açıyor, yayını, taşlarını filân çıkarıyor, tekrardan takıyordu. Bunu bir, beş, on defa tekrarladıktan sonra müthiş bir can sıkıntısıyla içini çekip gerneşti. İşte o sıra gözgöze geldik. Bu bir anlık gözgöze gelişte ondaki bir çift fevkalâde aydınlık kahverengi gözün farkına vardım. Uzun, siyah kirpikli, ışıl ışıl gözler.. Dikkatle bakışım onun da dikkatini çekmiş olmalı ki, çakmağını söküp takarken o da dikkatle bakmıya başladı. Bir ara gülümsedi hattâ.. Omuz omuza vapuru, uyku getiren, öğrütücü, kaşındırıcı sıcağı unutmuştum. İstiyordum ki daha sık, daha uzun uzun baksın, gülsün, bir şeyler sorsun...

Çakmağını birden yere düşürdü, fakat eğilip almadı. Yüzüme bakıyordu. Benim vermemi istiyor gibi. Bense... «A a... Daha neler. Kızı yerinde şeyle...» diyeceklerinden çekiniyordum. Etrafı kolladım. Kocakarı uyukluyor, ötekilerse.. Herkes kendi âleminde...

Eğildim, çakmağı yerden alıp uzattım. Teşekkür etti, gülümsedi. Sonra kocakarıya baktı. «Şimdi onu nasıl matrağa alacağım, bak» demek istiyerek göz kıptı.

Kocakarı başka âlemdeydi.

Dirseğile dürten beriki:

— Haminne, dedi, ben bu çakmağı satacağım!

Gözlerini hafifçe aralıyan kocakarı, başını ağır ağır salladı.

— Satamaz mıyım yâni?

— Satarsın.

— Beş liraya satacağım hem de..

— Aferin.

— Parasile ne alacağım biliyor musun?

—

— Haminne, hişt haminne be!

— Ne var?

— Parasile ne alacağımı biliyor musun?

— Ne alacan?

— Ruj, pudra, oje...

Kocakarı lâhavle çekerek, kıza sırtını dönmek istedi.

Kız:

— Günah mı? dedi, ruj, pudra, oje günah mı yâni?

Kocakarı cevap vermedi. Fakat şeytan kız rahat bırakmıyordu ki.

— Dudaklarımı bir güzel boyıyacağım, tırnaklarımı da. Yüksek topukluyu giydim mi, Allah! Herkes bana bakacak.

Kocakarı homurdandı.

Beriki:

— Ne o? dedi, ne var?

— İyi şeylere heves et.

— Beyoğluna bile çıkacağım. Kolumda çanta, başımda şarpa. Herkes bana bakacak. Lâf atan atana, peşime düşen düşene..

Kocakarı söğüp sayacak kadar hırslanmıştı.

— Çocuk, dedim, bakmayın kusuruna..

— Çocuk mu? Neresi çocuk bunun? Ben onun kadarken ikinci çocuğumu emziriyordum!.

Kız makaraları koyuvrdi.

Kocakarı:

— Edepsiz! dedi, açıkta bir şey gördün galiba. Etraftan da utanmıyor, rezil..

Kız durup durup gülüyor, gülmekten iki kat oluyordu.

Kocakarı birden öfkeyle fırladı:

— Kız sus ha, dedi, sus, vallahi kendimi kaldırır atarım denize!

Gözleri dönmüştü, sâhiden de atabilirdi. Kırışık boynunun şarkık derileri titriyordu.

Kıza:

— Yapma.

Dedim. Sözümü tuttu, hatta ciddileşti. Sonra da elindeki çakmağı denize fırlattı.

Kocakarı yerine oturmuştu.

— Şimdi de küstü.. dedi, kuyruklarından da kıl aldırmazlar!

Bana döndü:

— Nine olacağıma keşke taş olsaydım. Kızgın güneşin altında bütün gün beynim kaynıyor. Nedir, torunlarıma bir lokma ekmek götüreyim diye. Yaşım yetmiş. Bugün yumsam gözümü, dökülür kalırlar.

— Bundan başka var mı?

— İki oğlan daha var. En büyükleri bu. Bu da işte görüyorsun, delinin biri.

Kız:

— Evet, dedi, delinin biri.

— Ne nasihattan anlar, ne bir şeyden. Bütün gün sabahın beşinden akşamın yedisine, bazan sekizine kadar, o güneşlerde...

— Ne iş yapıyorsunuz?

— Güvercin yemi satıyorum evlâdım. Güneş, sıcak, ter. Şu tepem kaynıyor. Elimde ıslak bezler. Tepeme koyuyorum. Bir de bakıyorum ki kuruyuvermiş.

Gözleri yaşardı.

— Allah yarabbi, dedi, almaz canımı ki onlar da kurtulsun ben de..

Pencereden küskün küskün bakmakta olan torun birdenbire döndü. Kahverengi gözlerine sanki güneş vurmuştu. Ninesinin boynuna sarıldı, başını ihtiyarın omuzuna koydu.

— Nineciğim, canım nineciğim..

— Canın nineciğin oldum şimdi değil mi? Beni üz üz de..

— Üzmem, Vallahi üzmem bir daha.

— Evet üzmezsin. Üzmezmiş..

— Vallahi üzmem, billâhi üzmem.

İhtiyarın kavruk yüzü güldü. Sonra kuru elleri torununu kucaklayıp kendine çekti.

— Yavrum benim..

— Nineciğim. Sen hiç ölme emi?

Kocakarı göz kıptı.

— Eh. Hiç ölmem.. (İçini çekti) Aaah ah. Şu tatlı dilleri de olmasa, bu kahırlı dünyanın hiç çekileceği yok.

— Babası yok mu? diye sordum.

Cevabı kız verdi:

— Var. Edirne'de. Bir orospuyla kaçtı gitti.

Kadın:

— Gözü çıksın! dedi, hayırsız. Bunlar benim Pembemin yadigârları asıl.

— Pembe kızın mı?

Gözlerini kuruladı.

— Kızım.

— Ne oldu?

— Doğururdu dördüncü çocuğunu, ters geldi...

Vapur Fener iskelesine yanaşıyordu, inmem lâzımdı

ama gelmedi içimden. Peki, ya Kâathanede oturuyorlarsa?

Balatta kalktılar. Ben de kalktım. Birlikte indik. Yan yana yürüyorduk. Sağda bir sokağa saptık. Acı acı sidik kokan harap bir duvarın yanından, ufacık bir ampulün zorla aydınlattığı geniş bir meydanlığa çıktık. Bir yanımızda kayık, mavuna kadavraları öbür yanımızda, kimbilir hangi Avrupa memleketine sevkedilecek hurda demir yığınları. Hava mazot kokuyor, tozlu gecenin derinliklerinden fabrika iniltileri geliyordu.

Birdenbire Ayvansaraya çıktık. Karşıda, aydınlık göğe yaslanmış karanlık evler kalabalığı.

Yâvedut caddesini karşıdan karşıya geçecektik. Tekmil vidalarile gıcırdıyan hantal bir otobüs önümüzden ağır ağır geçip, Defterdara doğru gitti.

Karşıya geçtik.

Kız neler anlatmıyordu!

Bir Âmet âbi vardı, seyyar sebzeci.. Onunla her zaman Balat sinemalarına giderlerdi. Birinde Kehtâneye gitmişlerdi. Kehtânede Âmet âbi çiklet almıştı, dondurma, gazoz.. Sonra kayığa binmişlerdi. Âmet âbi onu sık ağaçların altına çekmiş, ıslak toprağa yan yana oturmuşlardı. Karşıda ağır ağır gidip gelen nöbetçi askerin postallarına dalmıştı. Bir de bakmıştı ki, Âmet âbi sırtüstü uzanmış uyumuyor mu? Eteklerini tuta tuta, usulcacık kalkmış, yallah!

Ya vapura gelirken, yolda? Önüne fitil gibi sarhoşlar çıkmıştı da «Hadi be siz de..» diye boşvermişti.

Ya o sarı oğlan? Pembe pembe yanakları vardı ama, sulunun biriydi. Öpmek isteyince, oğlanı bir itmişti ki, eh.. Oğlan yallah hendeğe. Ötekiler peşinden • seğirtmişlerdi. ama, nerdee...

Ertesi gün Âmet âbide surat bir karış. Bir karış da ne? İstediği kadar surat etsin.. Bu, kaşlarını çatıp dilini çıkardı mı, tamam.

Basındaki kırmızı şarpayı Amet âbi almıştı. Âmet âbi ona daha neler alacaktını... Yüksek topuklu iskarpin, Amaroza entarilik vual çorap, mavi şarpa.. O zaman Beyoğlu sinemasına gideceklerdi...

Elektrikleri arkamızda bırakıp dalıyoruz yıkık du varların harap karanlığına. Yukarda aysız gökyüzü, donuk yıldızlar. Havada gübre kokusu.

— Sen de ninenle birlikte mi yem satıyorsun?

— Bâzı bâzı.

Ninesi:

— İsterse öyle satar ki, dedi cin gibi.

— Subay, memur, bayan... Kim olursa olsun. Bir asıldım mı, elimden kurtulamazlar. Allah gençliğini bağışlasın sevdiğin çift olsun dedim mi enâyilerin ciciği gevşeyiverir, toslarlar çeyrekleri, onlukları...

Karanlığın içinde birdenbire çocuk sesleri peydahlandı. Sesler gittikçe yaklaşıyordu. Az sonra iki küçük karaltının koşarak geldiğini farkettim.

Kız:

— Kardeşlerim!

diye, eşarpı uça uça koştu.

Döndüm.

Karanlıklarda uçuşan ateş böcekleri. Aşağılara serili Haliçte vapur karaltıları.. Yâvedut caddesine doğru ağır ağır iniyorum. İçimde pırıl pırıl bir çift göz, Amet âbi, koyu yeşil ağaçlar kalabalığı, ıslak toprak, kovalanan bir kızın uçan etekleri ve acı kırmızı eşarpı...

OKTAY AKBAL

MATMAZEL MATHİLDA

Matmazel Mathilda'yı ilk defa o daracık, kasvet dolu sokaklardan birinde görmüş gibiyim. Daha çok genç olmalıydı o yıllarda. On yedi, on sekizinde ateş gibi bir rum kızı. Sırtımda okul çantamla o birbirinin içine girmiş sokaklardan geçerken onu ya bir apartıman penceresinde, ya kapı önünde, ya da bir nişan atma dükkânının tezgâhı arkasında görmüş olmalıyım. Hatıralarımın olanca derinliğine iniyorum. Bütün o tehlikeli evler, sokaklar gözümün önüne geliyor: Okul idaresi yokuşun aşağısındaki sokaklardan öğrencilerin gidip gelmesini yasak etmişti, ama dinliyen kim. Bir kere kestirmeydi, karda kışta rüzgârda o dik yokuşu tırmanmaktansa, o hem korku veren, hem de çocukluk ilgisini çeken kasvetli evlerin, garip insanların sokağından geçmek daha iyiydi. Hatırlıyorum, sabahları o sokaklar ağır bir uyku mahmurluğu içinde yüzerdi. Pencerelerde tek tük uykusuz kadın başları sarkar, kapılar gevşek gevşek kapanırdı. Hele akşam üstleri tam okul dönüşünde gerçeği bütün çıplaklığı ile bulurduk. Tombul, yarı çıplak kadınlar kapı önlerinde şakalaşırlar, gelip geçene takılırlar, bir takım gözleri dönmüş erkekler, askerler onları baygın bakışlarla seyrederlerdi. Öteden bir plâk «İçilmez mi bir tek» şarkısını çalardı. Bizlere bu elle tutulur bayağılık, iğrençlik görünmezdi bile. O kadınlara sevgiyle bakardık. Pencerelerinin önünden geçerken bize lâf atanları, birden kombinezonunu sıyırıp kendilerini gösterenleri de vardı. Ama çoğu biz öğrencilere kederli bir bakışla bakarlardı. O semtteki sokaklar hep birbirine ben-

zerdi. Tehlikeli evlerin blunduğu sokağın sınırını dondurmacılar, simitçiler çizerdi. Bazen bizleri geçirtmezlerdi oradan. Küfürle kovarlardı. Şimdi bu dağınık anılar içinde, o sokakların civarında sarı saçlı, tüy gibi uçucu, sıcak mı sıcak bir rum kızıyla sık sık karşılaştığımı hatırlar gibi oluyorum. Merdivenli caddeden inerken kâh bir esmer delikanlının, kâh göbekli bir taşralının kolunda gördüğüm kız o değil miydi? Çocukluk hayallerimin karışıklığı içinde Matmazel Mathilda'nın yeri vardı, vardı ama nasıl, nerede? Düşünür düşünür bulup çıkaramazdım.

Matmazel Mathilda'yı, o Alman yahudisi Her Şmit'in kahvesinde görür görmez kendime hiç de yabancı bulmamıştım. Saçları gene sarıydı, ama bu sarı renk, ölmüş, bitmiş bir şeydi. Dudakları boyalı, ama kansız. Yüzü pudranın altında silinip gitmiş. Bacakları incecik birer değnek. Sesiyle, bakışıkla uzak yılların ötesinden bir şeyler getirmiş gibiydi bana. Tanıdı mı yoksa o da beni? Belki de herkese gülümsemek âdetiydi. Her akşam kahvede bezik oynamaya geliyordu. Hep fransızca, almanca, bazan da ingilizce konuşurdu. Hep yalnız gelirdi. Hava kararmaya yüz tutar tutmaz görünürdü. Pencere önündeki hasır koltuğa çöker, konsolos emeklisi ile konuşur, onunla kâh bezik, kâh satranç oynardı. Oturduğu pansiyon yakında bir yerdeydi. Galiba akşama kadar çıkmazdı içinden. Herhalde yatıp uyurdu. Bir barda, o ufacık, iki adımlık dans salonlarından birinde çalışıyordu, ama hangisinde. İçimizden kimse bunu merak etmedi. Çünkü, açıkçası kadınlıktan çok uzak bir şeydi Matmazel Mathilda. O değnek gibi bacaklar üstünde nasıl dururdu, o bacaklar nasıl orta yerinden kırılıvermezdi.. Hepimiz, en çapkınımız bile Matmazel'i boyalarına, kırıtmalarına, cesaret veren gülüşlerine rağmen kadın gözüyle görmezdik. Başkalarını bilmem ama, ben Mathilda'nın kahveye gelmesini beklerdim. İlk görüşümden beri onunla beni bağlayan eski bir aşinalığa inanmıştım. Sezmiştim aramızda bir şey olduğunu. Bazan günlerce görünmezdi. Kahveci madam «hastadır» derdi. Çok ah-

bap gibi görünürlerse de o da geçmişini fazla bilmezdi. Sözde İtalyadan gelmiş, on yıl önce. Bir Türk tüccarı ile. Birkaç yıl sonra adam onu atlatmış. O da barlarda şarkı söylemeye başlamış. Sonra hastalanmış, aylarca yatmış, bütün güzelliği elinden gitmiş. Çok serüven geçirmiş. Çok adam tanımış. Sözde evvelce çok güzelmiş. Hattâ İtalyan elçiliğinden bir memur da ona tutulmuş, nesi varsa yedirmiş. Yalandı bunlar tabii. Gözümle görmüş gibi bilirdim. O ne İtalyayı görmüştü, ne de Yunanistanı. O doğma büyüme İstanbulluydu. Benim çocukluğumun insanıydı. Ama buna kimi inandırabilirdim. Kime ne diyebilirdim.

İstanbula gene bir Amerikan filosunun geldiği günlerdeydi. Mathilda ortalıkta görünmüyordu. Kahveye de gelmiyormuş, ne geceleri, ne akşamları. Madam, bu günlerin onun için vurgun günleri olduğunu söylüyordu. Caddedeki heyecana, telâşa rağmen kahvemiz sessiz, gürültüsüzdü. Saatlerdir kaptı kaçtı oynuyorduk. Derken bir takımlarımız yemeğe gittiler. Kahvede iki arkadaşla, kahveci madamdan başka kimse kalmadı. Sokak, ana caddeye taşan insanlarla doluydu. Tadsız bir büyük şehir kalabalığı. Hele, Amerikan denizcilerinden adım atılmaz, bir yere gidilmez. İyisi mi şu dört yol ağzına bakan tozlu camın ardında geceyi, gece insanlarını, karşı apartımanın içini seyretmeli... Radyodaki Amerikan havaları sanki misafirlerimizin şerefine çalınıyordu. Arada bir, önümüzden geçen kafayı çekmiş Sammy'ler, bize ellerini sallıyorlardı. Karşı pencerede yarı soyunuk bir kadın bize mi, yoksa geçenlere mi, kendini gösteriyordu. Üçümüz de dalıp gitmiştik. Nerelere kimbilir? Ama öyle uzaklara değil. Hiçbir şey düşünmeden, hayal etmeden o anın içindeydik. O anın içinde dinleniyorduk. Camlı kapının açılmasıyla Mathilda'nın girmesi bir oldu. Neşeli, kahkahalar içinde. Yanında da sivri yüzlü, uzun boylu bir Amerikan denizcisi. İkisi de sarhoştular. Yanımıza geldi. Fransızca: «Je vous présente mon fiancé. C'est Jerry..» Jerry tüysüz oğlanın biriydi. On dokuzunda yoktu bile. Alık alık bakındı. Bir

koltuğa çöktü. Radyodaki swing'i duyunca gene de dayanamadı, başladı ayağa kalkıp sıçramaya.. Biraz sonra da koltuğunda sızdı kaldı. Mathilda bu gece daha da korkunçtu. Hiç bu kadar çirkin görünmemişti bizlere. Dudaklarının boyası yayılmış, saçlarının oksijeni bozulmuş. Daha da zayıflamış. Yalnız, gözleri... O lâcivert gözlerinde, eskisinden o iyi ve güzel çağlardan kalmış izler vardı. Durmadan anlatıp durdu.. Jerry onu Amerikaya çağırmış. Evlenecekmiş onunla. Dallas'da bir ranch'ı varmış. Annesi, kızkardeşi.. Tek katlı, bahçeli bir ev. Filmlerdeki gibi, bir taşra kasabası. Yarı ecnaze, yarı dondurmacı cinsinden dükkânlar. Kır gezintileri. Küçücük bir kilisede evlenen çiftler. Ufacık otomobillerle çıkılan balayları. Mathilda'nın, o benim çocukluğumun Rum dilberinin vazgeçilmez hayalleriydi bunlar. Daha o yıllardan beri yaşattığı dünyası buydu. Jerry iyiden iyiye dalmıştı. Sarstı: «Jerry, honey!» Sivri suratlı oğlan gözlerini açtı. Mathilda onu kaldırdı, koluna aldı, çıktılar. Üçümüz de birşey demedik, tek kelime konuşmadık, ama şimdi yan sokaklardan birindeki, üç dört kat yukardaki, pis, kokulu odaya doğru tırmanan merdivenden nasıl çıktıklarını düşünüyorduk. O oda, o yatak nasıldı? Ne renkteydi, nasıl kokardı? Mathilda'nın önünde saçını taradığı, dudaklarını boyadığı, kaşlarını yolduğu o aynanın kenarında ne çeşit fotoğraflar sıralanmıştı? Mathilda'nın o 1933 yılının Beyoğlusunda ün salmış on yedi yaşındaki Rum dilberinin değişik pozları.. Gece yarısı, ıssız bir köprünün biricik yolcusu olarak yürürken, gözümün önündeki soluk fotoğrafları görüyordum sanki. İşte mayosuyla plâjda Mathilda., İşte bir dansta Mathilda. İşte sokakta yürürken. İşte anası ile. İşte ilk sevgilisi ile Mathilda. İşte okul önlüğü ile Mathilda. İşte sokakta yürürken. İşte Yüksek kaldırımdaki evin penceresinde. İşte sırtında okul çantasıyla evlerinin önünden geçen çocukları penceresinden seyrederken Mathilda.

Sanki küçülü küçülüvermiştim. On üç yaşındaydım. Futbol oynarken topumuz arka sokağa kaçmıştı. Duvardan

atlamıştım gizlice. O tehlikeli sokaklara giden yola inivermiştim. Karşımda ufacık bir ahşap ev vardı. Penceresindeki kız birden bana gülümsemişti. Saçları uçuyordu rüzgârda. Eliyle topun kaçtığı yeri göstermişti. Topu unutmuş, onu seyre dalmıştım. Bu gözler, bu saçlar, bu yüz içimde yer etmişti. Bir daha çıkmıyacaktı. Rumca bir şarkının anlaşılmaz sözleri rüzgârda uzamış uzamıştı. Topu da, bahçedeki arkadaşların bağrışmalarını da unutmuştum.. Zil sesini de. O sırada evin içinden bir çatlak kadın sesi penceredeki kıza doğru yükselmişti: «Mathildaaaa!»

HALDUN TANER

ECZANENİN AKŞAM MÜŞTERİLERİ

Bizim orda üç kahve var. Birinde kumar oynanır, kavga çıkarılır. Öbüründe nargile içilir, uyuklanır. İstasyon bahçesi de var diyeceksiniz ama orayı da akşamları çocuk dadıları ile yaşlı hanımlar dolduruyor. Kaldı mı geriye bir eczane..

Eczanenin akşam müşterileri hep kerli felli, efendiden, görmüş geçirmiş insanlar. Size bunlar arasında şöyle rastgele bir eski başbakan, bir eski meclis reisi, bir emekli general, eski bir sefir-i kebir, bir lâhık radyo müdürü, birkaç tanınmış lise öğretmeni bir de ünlü fennî sünnetçi sayabilirim. Hangi semtin hangi eczanesi bu kadar değerli insanı sinesinde toplayabilmiştir.

Kaç para eder başbakanın eskisi, elçinin, generalin emeklisi demeyin. Ben emekli bir tümgenerali vazife başındaki bir orgenerale değişmem. Vazife başındaki general şüphesiz daha dinçtir, enerjiktir, uyanıktır, oraya buraya koşar, çalışır didinir filân ama nerede emekli generaldeki o olgunluk, o durmuş oturmuşluk, o dünyaya serin serin uzaktan bakabiliş, olayları sakin sakin muhakeme edebiliş kabiliyeti.. İktidardaki başbakan da öyledir. Astığını asar, kestiğini keser. Radyolar en ehemmiyetsiz sözlerini halka mühim mühim tekrar eder dururlar. Adamın dediği dedik, çaldığı düdüktür. Böyle olduğu için de her istediğini yapabilen toy ve şımarık bir çocuğu hatırlatır. Halbuki eski başvekil öyle mi? Eski başvekilde daima «Sen gelirken biz gidiyorduk evlâd» diyen babacan, tecrübeli bir hâl vardır. Aslında yenisinden daha olgun bir insan

olmayabilir. Ama dış görünüşü insanda öyle bir tesir uyandırır. «Bu da malın gözü idi» dersiniz. «Filân meselede az diktatörlük mü etmişti. Ya falan mesele hakkında verdiği o meşhur, karakûşi demeç?» Ama ne de olsa onlar arkada kalmıştır. Her geçmiş şey gibi tatlı bir hâtıra sisine bürünmüştür. Halbuki beriki hâlâ başvekildir, başınızda, tepenizdedir. Size bir fenalık edebilir, sizi işinizden attırır, vekâlet emrine alır, vakitsiz emekliye çıkartabilir. Öbürü gibi eczaneden uslu uslu sıra bekleyen bir vatandaş değildir. İnsan değil miyiz, kudretliyi çekemez, düşmüş olanı bize benzediği için severiz.

İşte bizim eczaneye gelen eski başvekil de ancak sadrazamlıktan indikten sonra sevimli olmaya yüz tutmuş bu çeşit bir adamcağızdır. Fazla konuşmaz. Enjektör kaynayıncaya kadar biraz oturur, büyük küçük herkese hâlhatır sorar. Sade eski meclis reisine, emekli generale, sefir-i kebire, eczacıya değil, hakire bile, kalfa Yaşara, aspirin almaya gelen arabacı İbrahim çavuşa bile.. içimizden «Aşkolsun yahu» deriz. «Ne alçak gönüllü adam, ne demokrat adam, ne insan adam. Bak, birbir hepimizin gönlünü aldı.» Halbuki Hacı bey de geldiğinde herkesle konuşur şakalaşır da hiç birimizin aklına Hacı beyi bu alçak gönüllülüğünden ötürü övmek gelmez. Böyledir işte dünya..

Başvekilin zoru neresinden bilmem ama Yaşarın söylediğine göre Hacı bey de, Sefir-i- kebir gibi testosteron yaptırıyormuş.Gülmeyin lütfen, Testosteron'u sade metreslerinin takazasından kurtulmak isteyen miadı geçmiş zamparalar değil, prostata tutulmamak için uslu akıllı efendiler de yaptırır. Gerek Hacı beyin gerek sefir-i kebirin bu ikinci kategoriden olduklarını belirtmeyi hakkaniyet borcu bilirim. Generalimize gelince hamdolsun onun böyle bir sıkıntısı yoktur. O eczaneye akşamları iki üç lâf atmaya gelir. O içeri girer girmez hemen ayağa kalkılır:

«Buyurunuz paşa hazretleri.»

«Nasılsınız paşa hazretleri?»

Paşa hazretleri, emekli olduktan sonra komisyonculuğa kalkan veya cins tavuk yetiştirmeğe merak salan soydan değildir. O sapına kadar askerdir. Asker doğmuş, asker ölecektir. Yürüyüşü askercedir, oturuşu askercedir, konuşuşu, düşünüşü, hattâ hapşurup sümkürüşü, sümkürdüğü mendilini katlayıp cebine koyuşu bile askercedir. Mektebi Harbiyede öğrendiği ve bilâhara Filistin cephesinde Alman subayları ile ilerlettiği almancası ile askerî literatürü günü gününe takip eder. Sorun, size atom bombası hakkında, tepkili uçakların manevra kabiliyeti hakkında, Guderian'ın tank tekniği üzerine yazdığı son eseri hakkında saatlerce izahat versin. «Dünyada askerlikten anlayan iki millet vardır. Biri Almanlar, öbürü biz Türkler» diyor ki, doğrudur.

Askerî konulardan pek anlamam ama öyle sanıyorum ki oturup makaleler yazacak olsa Erkilet paşadan da, Abidin Daver'den de kat kat iyisini yazar. Geçenlerde:

«Kim demiş ki Hitler mecnundu» diye söyleniyordu. «Hitler asla mecnun değildi. Mağlûp ve perişan bir milletin dört senede dünyayı fethedebilecek bir kudret-i askeriye haline gelebildiğini hiçbir tarih kaydetmiyor. Hitler bunu yaptı beyler. Onun yegâne hatası ...»

«Stalingradda generallerinin sözünü dinlemeyişi...»

«Hayır, onun bütün hatası Rusya ile anlaşıp Fransaya saldıracak yerde, evvelâ batı ile anlaşıp Rusyaya saldırmayışıdır. Bir kere Rusyayı dize getirdikten sonra batıya istediği şekilde bir sulha zorlamak çok daha kolay olurdu.»

Sefir-i kebirimiz paşanın bu kanaatine tamamen değilse bile kısmen iştirâk ediyor. Sizden iyi olmasın sefir-i kebirimiz de şeker gibi adamdır. Sefirlerin az konuşması, ketum olması şarttır derler ya; lâf. Bizim sefir-i kebir generalden de lâfazandır. Belki de zamanında lüzumundan fazla susmuştur da şimdi onun acısını çıkarıyordur. Ben ömründe onun kadar fıkra bilen insana rastlamadım. Meselâ, ne bileyim ben, enginardan bahsediliyor değil mi. Size enginar üzerine arka arkaya beş altı fıkra sıralayıve-

rir. Yine Yaşardan rivayet; generalle değil tabii, fakat eski başvekille veya meclis reisi ile yalnız kaldığı zamanlar son derece dekolte Paris hikâyeleri de anlatıyormuş. Hele Paris lâfı açıldı mı dört yapraklı gül olur. Boru mu bu? Gelmiş geçmiş bütün maliye nazırlarının şahı olan M. Caillaux'yu, ihtiyar kaplan Clemenceau'yu, Poincaré'yi o zaman henüz genç ve vaitkâr bir politikacı olan Tardieu'yü üçüncü kâtip olarak Paris'e gittiği zaman bizzat görüp, tanımış.. Eski diplomasi ekolüne bağlı olduğu için, sefir-i kebirimizin ütüsüz pantalon, kolasız yaka ile gezdiği vâki değildir. İstanbula inerken eldiven ve baston kullanmayı da ihmal etmez. Ama öte yanda Amerikalılar diplomasi geleneklerini çoktan demokratlaştırmışlarmış, sefirler şimdi alâmeleinnas spor gösterilerine bile kalkışıyor, ma-aile Boğazı geçip mayo ile resim çektiriyorlarmış, bizim sefir-i kebir oralı değildir. Oralı olsa bile, kırk yıllık alışkanlıklarından ayrılmak elinde değildir.

İşte böyle haricî siyasetten, Paris'in Boulevard kahvelerinden, pilotsuz uçakların manevra kabiliyetinden konuşulurken içeri Efdalettin beyle, Advi bey girerler. Efdalettin bey emekli belediye müfettişi olup, kehribar ağızlığı olmadan sigara içemiyen ve memleketin ana davaları üzerinde orijinal fikirleri bulunan kırmızı yüzlü, alâbros saçlı altmış beşlik bir zattır. Memleketin ana davası nedir: Köy kalkınması mı? Efdalettin beyin köy kalkınması hakkında derin etüdlere ve bilhassa mahalli müşahedelere dayanan mühim projeleri vardır. Bir kere köy enstitülerinin randımanından hiç memnun değildir.

«Arifiye enstitüsü mezunları daha basit bir araba yapmasını bile beceremiyorlar. Ne anladım ben bu enstitüden» diyor. Üstüne vazife olmadığı halde ikide bir köylere gidip inceleme gezileri yaptığına bakılırsa, Allah bilir, milletvekilliğinde gözü olsa gerektir. O günlerde, Gönende oturan bacanağından yeni dönmüş olduğundan intibalarını anlatacak yer arar. Karakteristik vakalar seçip alâka toplamak hususunda da üstdın üstüne yoktur.

«Gönen köylerinde» diye başlar «bazı köylüler meşeye armut aşılamışlar.»

Felek Burhan'ın Üsküdar idadisinden sınıf arkadaşı olan Advi bey, hemen: «Meşeye armut tutar mı» diye itiraz eder.

«Bal gibi tutuyor işte gözümle gördüm. Dinle bak gerisini. Meşeye armut aşılamışlar. İyi güzel, fakir fukaranın biraz yüzü gülecek, değil mi? Hayır. İmam efendi fetvayı basıyor. Günahtır diye. Etme eyleme kardeşim, bunun neresi günah? Allahın ağacı ne ise odur. Meşe meşe, armut da armut kalmalı imiş. Meşeyi zorla armut yapmak Allahın emrine karşı gelmekmiş.»

Sefir bey isyan eder.

«Allah Allah, imam ne karışır bu işe.» «Karışıyor işte beyefendiciğim, keyfi misiniz..»

General realist asker görüşü ile teşhisi yapıştırır:

«Kendi armutlarına rakip çıkacak diye korkmuştur.»

Efdalettin bey de aynı fikirdedir. «İşte bunun içindir ki..» diye sözlerini bağlar. «İlk şart köye okumuş imam, uyanık imam, inkılâbı hazmetmiş imam göndereceksin. Ne denirse densin, köy her işte imamın peşinden gider. Köye aydın imam gönder.. Bak o zaman ne oluyormuş.»

Bunun için de konu döner dolaşır imam - hatip okullarının ıslahına dayanır.

Hacı bey mecliste hazır olsa bu söz üzerine derhal sert bir tartışma başlayabilir. Zaten Hacı bey orada olsa Efdalettin bey bu konulara pek yanaşmaz. Hacı bey Sokrates'in adını hiç duymamıştır ama tartışmada onun metodunu kullanır. Önce bıyık altından gülerek karşısındakini dikkatle dinler. Hattâ onu coşturmak için bazı sualler de sorar, sanki bilmezmiş de öğrenmek istiyormuş gibi... Karşısındaki açılıp saçılınca söylediği bir iki söze mim koyar. Fikirlerindeki çelişmeyi belirtip adamı kıskıvrak bir kapana sıkıştırır. Sonra kendi fikrini temyiz kabul etmez kat'î bir hüküm olarak söyleyip tartışmayı

lehine kapatıverir. Ben Hacı beyin, bir bu taktiğine, bir de karpuz pazarlığındaki dehasına hayranımdır. Hacı beyin adı nedir kimse bilmez. Ben, kendi kendime bu adamın adı olsa olsa Mustafadır diye düşünür dururum. Yaşar: «Hayır» diyor «onun adı ya Hasandır ya Hüseyin», eczacının oğlu Oktay'ın teklif ettiği Ali, Veli, Zeynel - Abidin gibi adların hiç birini Hacı beye yakıştıramıyor.. İşin tuhafı, hepimiz meraktan çatlarız da hiçbirimiz «Yahu Hacı bey senin adın ne?» diye sormaya cesaret edemeyiz.

Efdalettin bey astmadan muztarip olduğundan yorulup intibalarına ara vermek zorunda kalınca, ya su davasının iktisadî veçhesi, ya yol politikasının askerî önemi gibi bir tedainin kanadına takılan paşa, alır bizi hiç ummadığımız bir anda ilk cihan harbindeki Filistin cephesine götürüverir. Çölde Almanların susuzluğa karşı ne gibi tedbirler aldığını merakla dinlerken bir de bakarız Falkenhaym paşa ile Cemal paşanın peşine takılıp biz de kanal harekâtına katılıvermişiz. Paşa iyi konuşur, güzel konuşur, anlattığı şeyi göz önünde kuvvetle canlandırmasını bilir, bilir ama ne de olsa lâfı fazla uzatıp, dozu kaçırmağa başlayınca, dinleyicilerin dikkati ister istemez tavsamağa, başka taraflara dağılmağa başlar.. Böyle anlarda eczacı bey bir ilâç bahane edip lâboratuvara kaçar. Yaşar tenteyi açmak bahanesiyle dışarı uğrar.. Felek Burhanın idadî arkadaşı Advi bey bir tanıdığını görmüş gibi kalkıp pürtelâş sokağa fırlar.

Ev sahibi olduğu için Paşayı dinlemek rolünde kalan Oktay ise usulca vitrinin penceresini açıp karşıda iskarpinlerini boyatan, o bacakları biraz kalınca, ama yüzü şeker gibi tatlı kolejli kızı gözetlemeğe başlar. Eczacı beyin oğlu Galatasaraya gider. İyi çocuktur, hoş çocuktur, yakışıklıdır da üstelik. Semtin kızları onun uğruna eczaneye taşınır dururlar. Sabah akşam tartılanını, iki günde diş patını bitirip yenisini almağa gelenlerini çok görmüşümdür.

Bu arada Yaşarı dışarda yakalayan semtin delikanlıları:

«Hani ulan teinture de kantebrin» diye çocuğa illet olurlar.

Yaşar:

«Namussuzlar» der. «Yine nereye pik-nik».

«Kalpazan-kayaya.»

«Kim kim gidiyorsunuz?»

«Falan filân..»

«Belma da geliyor mu, Selma da geliyor mu?»

«Selmanın gönlünü ettik ama Belma şüpheli.»

«Vay namussuzlar. Hani pikniği pazara yapacağız dedinizdi.»

«Bırak şimdi numarayı. Verecek misin Kantebrini?»

Yaşar:

«Bağırmayın ulan» der. «Şimdi içerisi kalabalık. Gece gelin veririm.»

Delikanlılar uzaklaşır. Yaşar içeri gelir.

«Nedir o teinture de Kantebrin?» diye usulca sorarım.

Yaşar benim toyluğuma güler.

«Öyle bir teinture'dür işte» der. Biranın içine beş on damla damlattınız mı, kızlar kudurur. Çareleri bulunmaz olur.»

«Ulan ne namussuz heriflersiniz be..» Yaşar güler..

Biz istediğimiz kadar bilgiç geçinelim, bu konularda yeni neslin yanında daima cahil kalmağa mahkûmuz.

Paşa hâlâ Filistin cephesindedir. Güneşin altında, kızgın kumların ortasında Oberst ve Beck'le istikşâfa çıkmıştır. Yahut da çadırında taarruz plânını hazırlıyordur.

İlerde caminin avlusundan Van tu tri oynayan çocukların sesi gelmektedir.

Efdalettin bey, onları dinler dinler de:

«Şu hale bakın yahu» diye söyleniverir. «Bir zamanlar bu oyunu biz de oynardık. Bunun adı o zaman ön dö trua idi. Onu bile amerikanlaştırdık desene..»

Efdalettin bey, şikleti icat ettiklerinden beri Amerikalılara düşman olmuştur. Bu düşmanlık saikiyle Marşal yardımını nüktelerine sık sık sermaye yaptığı da olur. Halbuki bilmez ki alay ettiği Marşal yardımı olmasa tekaüt maaşını belki zamanında alamıyacaktır.

Bu sırada aşağıdan 6.15 treni gelir. Trenden çıkanların bir kısmı eczaneye uğrarlar. Rıza beyin ayak parmakları mayasıl olmuştur. Bana bir ilâç salık verin der. Yeni deri merhemi verirler. Komiser bey geçn akşam merdivenköyündeki düğünde dayanamayıp rakıyı fazlaca kaçırdığındından fistülleri yine azmıştır. Ona da fitil verilir. Ferdane hanım küçük kızına lâstik don, Dürdane hanım emzikteki oğluna biberon alırlar. Müteahhidin oğlu Jean - Maria - Conti kolonyası sorar.

Bu trenden çıkan Mesut Cemil bey de şöyle bir ilişip eczanede biraz dinlenir. Hal hatır sorduktan sonra hemen Yumak'la ilgilenir. Yumak eczacı beyin ihtiyar kedisidir. Ve şimdi sol tezgâhın önünde. Eczacı beyin Eczacı mektebinden neşet ettiği yıl çektirdiği agrandisman resminin durduğu duvarın tam dibinde horul horul uyumaktadır. Mesut Cemil bey bütün kedileri sever. Sevdiği kedilerin de bir bir hikâyelerini yazar. Belki günün birinde bu Yumağın da bir hikâyesini yazacaktır. Yumak için hikâye değil, Arsen Lupenvarî, seri halinde tefrika yazılsa yeridir. Yumağı gençliğinde tanıyanlar anlata anlata bitiremiyorlar. Şimdi çevikliğinden canlılığından çok şey kaybetmiş ama bütün ihtiyar kurtlar gibi fizik bakımdan zafını teknik kabiliyetleri ile telâfi ediyor. Bize mektepte, Beni Ademi diğer yaratıklardan ayıran belli başlı özelliklerden birinin de insanın âlet kullanan bir hayvan oluşudur, diye öğretmişlerdi. Yanlış. Yumak da işte insan gibi âlet kullanan bir hayvandır. Siz, kapı topuzlarını tutup insan gibi açan, daha olmazsa açamadığı kapıların aralığından tel sokup kapı mandalını kaldıran bir kedi işittiniz mi? Bütün kuvvetini geceye saklıyan ihtiyar hovardalar gibi o da bütün gününü uyuklamakla geçirir ama bir kere de,

gece oldu mu ortalığı talana çevirir. Sen geçen gece Müdür beylerin bodrumuna dal, kömürlük kapısına abanıp hamama geç, içeri gir, pıtır pıtır merdivenleri çık, bölük kapısının aralığından tel sokup mandalı kaldır, kiracı Yahudi Madamın mutfağına atlayıp, kadıncağızın ertesi gün misafirleri için hazırladığı koca bir tabak kaymağı mideye indir. Kadıncağız kapı kurcalanırken hırsız sanıp bayılmış. Zavallıyı saatlerce kendine getiremediler.

Kedinin insan gibi böyle taammüden hırsızlık tertiplediği nerede görülmüş.

Evvelsi hafta da deniz albayının evinden ısgaradaki balığı kapmış. Albay «Şerefsizim öldüreceğim bu kediyi» diyormuş.

Albay dedim de hatırıma geldi. Geçen gün hepsinin üstüne tüy diken bir şey oldu. Albayın yeni neferi, elinde bir kâğıt, biz otururken eczaneye girdi. Kâğıdı evvelâ Oktaya uzattı. Oktay içinden çıkamadı. Babasına verdi. O da anlayamadı. Kâğıt bir bir hepimizi dolaştı. Çok okunaksız bir yazı. Ben söker gibi oldum. Finil gibi bir şey..

«Asit finik olmasın?»

«Vallahi bilmem ki beğim.»

Eczacı bey:

«Oğlum» dedi. «Nasıl şeymiş bu. Ne için kullanılacakmış?»

Nefer:

«Hanımefendinin apış arasına konacakmış. Hizmetçi öyle söyledi.» demesin mi.

«Hay Allah müstahakını versin, Femil desene şuna.»

Evvelâ sefir bey makaraları koyuverdi. Ondan sonra hepimizi bir gülme alsın, bir gülme alsın...

Eh kırıldık yani. O ciddî, ağır başlı emekli başvekil bile kendini tutamadı. Başını yana çevirdi. Aklınca kimseye göstermeden kendi kendine gülecekti. Beceremedi. Tükrüğü boğazına kaçtı. Yaşar koşup su getirmese adamcağız nerede ise boğulacaktı.

MUZAFFER HACIHASANOĞLU

AYŞE

Ayşe hem tentesini örüyor hem de düşünüyordu. Bekir ağası akşam yemeğini yer yemez Emin efendilere gitmiş hâlâ dönmemişti. Hatice hanım ağasından kendisini oğluna istiyecekti. Acaba ne olmuştu? Hatice hanımın kendisini çok sevdiğinden emindi Ayşe. Fakat Emin efendiyi evlenmeye nasıl razı edebilmişti. Onun hiç evlenmiyeceğim dediğini duyanlar vardı. Emin efendinin inatçılığı bütün kasabada meşhurdu. Hatice hanım, «Ağana söyle akşama bize uğrasın» dediğine göre evlenmeye kandırabilmişti oğlunu. Derin bir «Of!» çekti Ayşe. Onu derinden düşündüren bir şeyler vardı. Evlenecekti demek: bir Ayşenin, böyle çirkin bir Ayşenin evlenmesi mümkündü demek. Altı ay evveline kadar ne kadar istiyordu evlenmeyi; bu zaman zarfında her şey değişmişti. Şimdi aklından bile geçirmek istemiyordu. Çocukluğundanberi rahat bir gün görmemişti. Çirkinliği aklına geldiği zaman her şeyi unuturdu. Duaları birdenbire yarı bırakır, diliyle değil, fakat aklıyla isyan ederdi. O, her şeyin üstünde olan, neden onu bu kadar çirkin, bu kadar nasibsiz olarak yeryüzüne bırakıvermişti? İnananlara haykırmak istiyordu: duaları, ibadeti yüzünden güzelleşmiş, hiç değilse talihi edğişmiş bir çirkine rastladınız mı? Onlar rastlamamışlardı herhalde. Kendisi de olmayacak şeylerle avunacak kadar akılsız değildi. Bu suratı sevse sevmese, ölene kadar taşımaya mecburdu. Eski koyu dindarlığı kalmamıştı. İnandığı tek şey vardı: Alın yazısı. Büyük bir şehirde, zengin bir adamın kızı olarak dünyaya gelmek de mümkündü pekâlâ. Dı-

şardaki ayak seslerini takip ediyordu. Vakit hayli ilerlemiş ağası hâlâ dönmemişti.

Çocukluğu aklına geldi Ayşenin. Babasını iyice hatırlamıyordu. Baba dendi mi korkunç bir adam suratı gelirdi hayaline. Neden bu şekilde aklında kalmıştı? Sebebini bilemiyordu. Belki de anası onu kendisine böyle korkunç bir hayal olarak tanıtmıştı. Anası babasından bahsederken artık toprak haline gelmiş adamın arkasından ilenmeden rahat edemezdi. Ölmüş bir adama nasıl ilenilebilir? «İnşallah» derdi anası, «bu dünyada bana ettiklerini öbür dünyada fazlasıyla çeker. Cayır cayır cehennemde yanar inşallah...» Anasına göre cehennem bile az gelirdi böyle bir adam için. Komşular o ölmüş kocasının arkasından ilenirken: «Günaha giriyon gadun» derlerdi, «bunca senelik eyalin senin; yediğin içtiğin ümüğüne durur.» Anası yediklerinin boğazına takılmasından çekinmeden ilenmesine devam ederdi. Babası çok içermiş söylediklerine göre; içti mi de deli gibi olurmuş, bütün hırsını evdekilerden alırmış. Anası «yediğim dayakları bir ben bir de Allahım bilir» derdi. Bekir ağası da çok dayak yemişti. Kendisi daha dayak atılacak yaşa gelmemişti o öldüğünde.

Anası evlenmemişti babası öldükten sonra. Anası için çirkin de güzel de denemezdi. İsteyenleri olmuştu. Fakat nedense razı olmamıştı. «Ben birisinden gülmedim; ikincisinden ne hayır bulacağım» diye kestirip atıvermişti. İkisi de onun elinde büyümüşlerdi. Komşulara ırgatlığa, memurlara çamaşıra giderdi.. İşe gittiği zamanlar Ayşeyi arka torbası gibi yanından ayırmazdı. Bırakacak kimsesi yoktu. Irgatlığa gittiği yerde iki ağacın arasına bir salıncak kurar, Ayşeyi oraya yatırırdı. Bekir ağası mektebe gidiyordu. Babası öldüğü zaman, oniki, onüç yaşlarındaydı o. Ayşe, anasının onu çalışmıyorsun diye azarladığını hayal meyal hatırlıyordu. Bekir ağa mektebteki tenbelliğini inkâr etmiyordu. Bazan işten yorgun döndüğü zamanlar, derin bir of çeker: «Ana sözü dinlemek varmış, koca-

karı oku dedikçe bize şaka geldi. Okusaydık bi baltaya sap olurduk. Önümüze gelenin ağız kokusunu dinlemezdik hiç değilse...»

Bekir ağası da babasından el almıştı; zaman zaman anasını dövmeğe kalktığı olurdu. Ağabeysi anasına elini kaldırdığı zaman kendisine vuruluyormuş gibi ağlamıya başlardı. Okuyamamıştı; anasının bütün zorlamasına rağmen, yedi senede ilkmektebi bitirebilmişti. Halbuki o oğlunu gedikli mektebine göndermeği düşünüyordu. Hocası «Zorlama kadınım bu çocuk okumaz; ona bir ilk mektep şahadetnamesi verelim diye başımıza gelmedik hal kalmadı.. İyisi sen onu bir sanatkârm yanına çırak ver.» Anası da dedikleri gibi yaptı. Bir kalaycının yanına çırak verdi ağabeysini. İlk günlerde ustası memnundu. Fakat tez soğudu işten. Dükkândan kaçmıya kendi yaşındaki serserilerle dolaşmıya, kahvelerde kumar oynamıya başladı. Bundan sonrasını gayet iyi hatırlıyordu Ayşe. Anası kendi kendini yiyordu: «Saçımı süpürge ettim bunların yolunda; tek âleminkilerden ayırdolmasınlar diye. Allah bana evlât değil gazab vermiş. Aman okusun dedim, bi iş dutturmadım, her yere kendim koştum. Harcadığım kitap, kalem, defter parası da caba; okuyamadı. Bari bi zanaat edinsin dedim, yalvar yakar Mehmet ağanın yanına verdim. Elin adamı harçlık da veriyordu üstelik zanaata ısınsın diye. Tut sen bırak dükkânı topla etrafına serserileri, o kahve senin bu kahve benim dolaş. Biz de canız, bizi de ana doğurdu. Keşke doğurmaz olaydı. Babalarından bi türlü çek, evlâtlarından bi türlü...» Anası, ağabeysinden şikâyet ederken babasını karıştırmayı hiç ihmal etmezdi: «Ne olacak? O babanın oğlu. Aslı ne ki? Nesli ne olsun? İtin çalımından yanına varılmıyo. Evden kap kaçak da eksilmeye başladı. Kumara veriyo hepsini de. Babası sanki dünyayı bağışladı da öyle gitti it cennetine...» Babaları zengin bir adam değildi. Ondan kendilerine bir tarladan başka bir şey kalmamıştı. Ortağına ektiriyorlardı onu da. Ağabeysinin işi serseriliğe vurduğu zaman-

larda Ayşe mektebe daha yeni başlamıştı. Gene anaları çalışıyor onlar yiyorlardı. Kadıncağız akşamları bitab bir halde eve dönüyordu. Kocasının ölümünden sonra birdenbire çöküvermişti. Komşuları halini görüp bir yandan acıyor, bir yandan da: «Kocaya ilenenin hali böyle olur. Bin evlâtla bi goca değişilmez. Herifi mezarında bile rahat koymadı.» diyorlardı. Hani yalanları da yoktu; anası fırsat buldukça babasına ilenmekte devam ediyordu.

O mektep seneleri Ayşeye bir masal gibi geliyordu şimdi. Gözlüklü bir muallimleri vardı birinci sınıfta. Mektep deyince onu hatırlardı evvelâ. Belki de gözlükleri yüzünden bir türlü aklından çıkmıyordu. Hepsini etrafına toplar, onlara türlü oyunlar öğretirdi. İlk defa mektebe gideceksin dedikleri zaman dayak atılan karanlık bir yer gelmişti aklına. Oyun oynanabilen, gülünebilen bir yer olduğunu anlayınca korkusu kayboldu. Orada arkadaşlar vardı: oğlan çocuklar, kız çocuklar. Şimdi hepsi de çoluk çocuk sahibi oldular. Ayşe, kızlardan çok oğlanlarla oynardı. Belki de onların yanında çirkinliğinin daha çok belireceğinden korkuyordu. Bir gün tapucunun oğlu ile çizgi oynuyordu. Toprağa daireler, dörtköşeler çizmişler, bir kiremit parçasını, bunların içerisine konduruyorlar, sonra seksek giderek bunu alıyorlardı. Sıra Ayşede idi. Bu seksek işini gözleri kapalı yapması icab ediyordu kama alabilmesi için:

— Kipinoz

— Si...

— Kipinoz

— Si...

— Ahmet! Şu çirkin kızla ne oynuyorsun, hem calgır o. Gel arka tarafta Orhanlar top oynuyolar. Babası yeni almış.

Gözlerini açmadan tanımıştı: Bu bankacının oğluydu. Birdenbire ağlayarak oradan kaçmıştı. Doğru söylüyordu: Çirkindi, pisti üstelik. Anasının bütün dikkatine rağmen tek kat elbisenin temizliği bu kadar oluyordu. Tahtaya

kalktığı zaman herkesin kendisinde gülünecek bir şey aradığı zehabına kapılıyordu. Tek tesellisi mektepte Hacer isminde bir kızın bulunuşu idi. Hacerin bir gözü annesinin ihmali yüzünden yanmıştı. Eliyle o gözünü kapattığı zaman fevkalâde güzeldi, fakat o gözü gören herkes kendisinden kaçıyordu. «O, benden de çirkin...» diyordu kendi kendine. Seneler ilerledikçe çirkinliği daha çok beliriyordu. Bütün arkadaşları gibi o da kız ve erkek arasındaki farkı idrake doğru yöneliyordu. Büyüme vardı vücudünün bazı noktalarında. Bir Pakize vardı sınıflarında Çok güzeldi. Saçları sarı, gözleri maviydi. Gözlerinin rengi değil, canlılığıydı ona başkalığı veren. Bütün oğlan çocuklar onunla oynamaya can atarlardı. Takılırlardı ona. Pakize, Ayşeyi bütün kızlardan daha çok severdi; belki de kendisi ile boy ölçmeye kalkmadığı için. Ayşe ona gıpta eder, fakat onun kadar beğenilip aranılacağını aklından bile geçirmezdi. Halbuki, Fatma, Zehra, kendilerinin Pakizeden aşağı olduklarını kabul edemezlerdi. Pakize ile gezdiği için öteki kızlar kendisine (Yaver) diye ad takmışlardı. Gün geçmezdi ki oğlan çocuklar helâ duvarlarına kız arkadaşlarından birinin ismini ayıp şeylerle beraber yazmasınlar. Ayıp bile olsa, günah bile olsa bir kere de kendi isminin geçmesini isterdi Ayşe.

Şimdi iyice hatırlayamıyordu, dördüncü yahut da beşinci sınıfa geçtiği sene olsa gerek, hâlâ uslanmıyan ağabeysine muska yazdırmak için Kızılcaköydeki Emin hocaya gitmişlerdi annesiyle. Komşular nefesinin, muskalarının çok keskin olduğunu söylüyorlardı. Kocahafızların Zelihasını götürmedik hekim bırakmamışlardı; aklından zoru vardı zavallının. Kocakarılar havale diyorlardı. Hekimler sinir demişlerdi. İğneler, ilâçlar bir türlü iflâh olmamıştı. Elini kolunu bağlayıp Emin hocaya götürmüşlerdi; bir nefes etmiş, bir muska vermişti. O vakitten bu yana hiçbir sıkıntısı kalmamıştı. Zaten ta uzaklara kadar yayılmış olan şöhreti Zelihayı iyi etmesinden sonra büsbütün artmıştı.

Bekir ağasına bir muska yazdırmak için komşular anasını zorlayıp durmuşlardı. Kadıncağız çaresizlik içindeydi: «Nesine nefes ettirmeli bilmem ki, akılsız desem akılsız değil, çocuk desem çocuk değil, hasta desem hasta değil...» diyordu. Ağabeysi canı istediği zaman, üç beş gün çalışıyor, sonra ya kavga ediyor, ya canı sıkılıyor işten vazgeçiyordu. Külhanbeyiye, serseriye çıkmıştı adı. Bir pazar sabahı annesi:

— Bugün Kızılcaköye gideceğiz Ayşa, demişti.

Yanlarına komşulardan birini alıp yola çıkmışlardı. Ayşe, o günden sarıklı, kara sakallı, kara iri gözlü bir adam kara kaplı kitaplar, anlayamadığı bir sürü sözler hatırlıyordu. Kızılcaköyden dönüp, muskayı ağabeysinin cebine diktikten sonra, kerametini beklemiye başladılar; muskadan mı, olacağından mı, çok geçmeden onda düzelme başladı. Komşular «gördün mü nefesi, yakında kuzuya dönecek» diyorlardı. Oğlundaki uslanma anasını çok sevindirmişti. Ona temelli bir iş bulmak için sağa sola rica etmeğe, yalvarmağa başlamıştı. Nihayet o zaman evlerine yakın oturan, her zaman çamaşırlarını yıkadığı malmüdürünün anasına ağlaya, yalvara maliye odacılığına aldırmıştı Bekir ağasını.

Ağasının odacılığa girdiği sene Ayşe de ilkmektebi bitirmişti. Artık evde anasına yardım ediyordu. Geçinemiyorlardı bir türlü. Anası çok titizdi. Her şeyin illâ, kendi bildiği, kendi dediği gibi yapılmasını istiyordu. En ufak yanlışını yüzüne vururdu:

— Bu elifba okumaya benzemez! Gözünü aç da bi şeyler öğrenmeye bak! Ben ölürsem kimden öğrenecen? Suratını asacana gözünü aç! Süpürge öle dutulmaz! Koca gız oldun bi süpürge süpürmesini beceremiyon. Yarın el evinde ne yapacan?

Hiç şakası yoktu; süpürgeyi yapıştırıverirdi. Bir gün ekmek yapıyorlardı; bir türlü beceremiyordu yufka açmayı. Yufkalar bir taraflarından yırtılıveriyorlardı:

— Gız! Eşşek gafalı gız! Bi yufka açmayı öğreneme-

din; ben de kızım var deyi gür gür güveniyom. Bak hele bak! Gene berbat ettin.. demiş, elinden oklavayı kaptığı gibi sırtında parçalamıştı. Ayşenin o gün ağlamaktan gözleri kızarmıştı. Anası, Ayşeyi dövdüğü için üzülmüyordu; onun beceriksizliği yüzünden güzelim oklavası kırılmıştı.

Komşu kadınlardan, kızlardan kanaviçe, tentene öğreniyordu. Kanaviçeyi işlemek değil sökmek hoşuna gidiyordu. Attarların kızı ne güzel de rengarenk şeyler buluyordu; merak olmuştu Ayşeye:

— Gız abıla nerden buluyon bu cicili bicili şeyleri, demişti.

— Nüfüs memurunun gızından aldım örneğini. Onda daha güzelleri de var...

Demek daha güzelleri de oluyordu bunların. Kanaviçe, tentene, ev işlerinden daha çok hoşuna gidiyordu. Anası ile bu yüzden de kavga ediyorlardı; eline bir iş alıp oturdu mu hemen çıkışıyordu:

— Her iş bitti de sıra buna mı geldi? Ayranı yok içmeye, tövbe estağfurullah tövbe tahtıravanınan gider sıçmaya. O işler hanımefendilerin gızlarına göre. Sen süpürge süpürmeyi, ekmek yapmayı öğren!

O böyle söyleyince Ayşe elindeki işi fırlatır atardı. Fakat annesi bütün uğraşmalarına rağmen onun elişlerine olan hevesini kıramamıştı. Bu işlerin malzemesi için gereken parayı yalvara yalvara Bekir ağasından alıyordu. Halbuki hiç de annesinin söylediği gibi değildi; kasabalı kızların çoğu da bu işleri biliyorlar, bilmiycnler de öğrenmeğe çalışıyorlardı. Hattâ yeni yeni örnekler ele geçirmek için birbirleriyle yarışıyorlardı. Onun devri geçmişti; fakat o farkında değildi. İşin kendi düşündüğü gibi olmadığını bir müddet sonra o da anladı. Kızının hali vakti yerinde kasabalıların kızlarının çehizi için parayla kanaviçe, oya, dantel yaptığını gördükçe sevindi. Sevinci iki yöndendi: bir yandan kızı para kazanıyordu, diğer taraftan kendisinin de çok çirkin bulduğu kızının hiç olmazsa hamaratlığı, iş bilirliği ile öğünebiliyordu.

Anası ölmeden önce ağasını evermişti. Gelinleri de kendileri gibi fakir bir ailenin kızıydı; fakat çok güzeldi. Evlerine geldiği zaman daha çocuk denilecek yaştaydı. İlk zamanlarda anası ile iyi geçinmişlerdi. Kadın hastalandıktan sonra ne Bekir ağası ne de gelin yüzüne bile bakmamışlardı. Ayşe de olmasa kadıncağız pislik içinde yüzecekti. Ayşe oturağını tuttuğu, altını temizlediği zamanlarda kadıncağızın gözleri dolar: «Bu yalancı dünyada hiçbir şeye güvenmiyeceksin» derdi. Çok çekmedi; altı ay kadar yataktan çıkamadı. Kimsenin, Ayşenin bile başında olmadığı bir zamanda sessiz sadasız öbür dünyaya göç etti.

Anasının ölümü Ayşe için babasının ölümünden çok daha ağır olmuştu. Ötekini aşağı yukarı hiç tanımıyordu. Halbuki anası büyütmüştü onu; birlikte aç kalmışlar, birlikte eziyet çekmişler, birlikte gülmüşlerdi. Günlerce ağlamıştı arkasından. Zaman ağlamakta haklı olduğunu göstermişti. Gelinleri ile bir türlü geçinememişti. Anası sağken Zeliha kendisine bir şey söylemiyor, bir şey yapamıyordu. O öldükten sonra birdenbire işin şekli değişivermişti. Zeliha artık kendisini adam yerine koymuyordu. Konuşursa mutlaka çirkinliğini, ahmaklığını, evde kalmağa mahkûm olduğunu yüzüne vuruyordu. Ayşe ağabeysinin yanında sığıntı vaziyetine düşmüştü. O da karısının sözünden çıkamıyordu. Ağabeysi Zelihayla beraber kendisine de bir şey alırsa hemen suratını bir karış asıyordu. Yalnız kaldıkları zaman belki de ağabeysini sorguya çekiyordu. Evin bütün yorucu işleri kendisine kalmıştı. O evde süpürge süpürür, tahta silerken Zeliha o komşu senin, bu komşu benim dolaşıyordu. Gene de eve döndüğü zaman yaptığı işi beğenmez:

— Zaten ne gelir elinden, yapacağı bu kadar, derdi.

Güvendiği bir taraf olsaydı, saç saça, baş başa kavga edecekti. Fakat susup, hepsini sineye çekmek mecburiyetindeydi. Ne yapabilir, nereye gidebilirdi? O sıralarda ağası ücreti daha dolgun olduğu için orman kolculuğuna

geçmişti. Gerçi komşularla konuşabildiği günler sayılıydı. Fakat onlar bu kısacık konuşmalarında Zelihaya dair garip imalarda bulunmağa çalışıyorlardı. Ayşe bunları çok zaman dinlemiyor; zorla dinlettikleri zaman da anlamazlıktan geliveriyordu. Onlar durmadan söyleniyorlardı:

— Bekir ağa bu delinin bi dediğini iki etmiyo da yaranıyom sanıyo. Hayta gibi o kapı senin bu kapı benim dolaşıyo. Anan sağ ikene böyle değildi.

— Gözü dışarda bu garının, ağana söle sahap olsun. Gomşuluk hatırı var bizden söylemesi...

Hakikaten ağası orman koruculuğuna geçeli Zelihanın gözleri canlanmış, neşesi yerine gelmişti. Ayşenin de farkına vardığı bir değişiklik vardı halinde.

Ağasının köylerde olduğu bir geceydi. Gündüz Zeliha ile bir hiç yüzünden ağız dalaşı yapmışlardı. Akşam hırsından bir şey yiyememişti. Aslı astarı da yoktu kavgalarının. Fakat Zelihanın aksiliği üzerindeydi. Kaç gündür ördüğü çorabın tığını kaybetmişti. Ayşenin aldığını sanıyordu. Almadığına, görmediğine yemin üzerine yemin etmişti Ayşe. İnanmıyordu bir türlü. İşi daha da ileri götürmüştü:

— Sığıntılığın yetişmiyormuş gibi bi de utanmadan tığımı ortadan galdır.

— Lâfını gulağın işitsin Zelâ, şimdi de hırsız diyosun bana.

— Hırsızsın ya yalan mı? Geçen gün sahandan kara üzüm çalarken görmedim mi?

Onun «Hırsızsın ya» sözünü de hazmetmek zorunda kalmıştı. Yatağın içinde bir sağa bir sola dönüyor, bir türlü rahat edemiyordu. Ona gereken cevabı vermediği için üzülüyordu. «Şırfıntı, orospu! hırsız da namussuz da sensin» deseydi ne kadar iyi olacaktı. Ama her şeyi zamanında söylemek lâzım. Bundan sonra söylese bile hırsı geçmiş olacaktı. Değil! Hiç de değil hırsı geçeceğine vakit geçtikçe daha çok artıyordu. Eğer ona karşılık verseydi, mutlaka ağabeysine bin fazlası ile yetiştirirdi. Ağası

belki de inanmazdı söylediklerine. Ona da güven olmazdı, Zeliha diyor, başka şey demiyordu. Kim bilir belki de «Çık git evimizden!» derlerdi. Analarının eviydi. Ayşenin de hakkı vardı bu evde. Evden atmaya atamazlardı. Olsa olsa ekmek vermezlerdi, aç kalırdı. Onu da yapamazlardı: Kendisi de ekmek parasına yetecek kadar para kazanıyordu. Bunları düşünürken birdenbire gözyaşlarını zaptedemedi. Ağlıyordu. İçinde birikmiş bir şey boşalıyordu sanki. Birdenbire bir gürültü oldu. Camdan bir gölge geçti. Ayşe hırsızdır sanarak korkuyla pencereye yaklaştı. Bir adam Zelihanın yattığı odaya doğru, bir hırsızınkine hiç de benzemiyen, fakat gürültü çıkarmaktan korkan adımlarla yürüyordu. Ara sıra gören olur mu ki diye sağa sola baktığı da oluyordu. Fakat yine de bir hızsız kadar korkak değildi. Bu eve birkaç defa girmiş çıkmış gibi adımlarını bilerek atıyordu. Bilmeyen birisi olsaydı, böyle yarı karanlık bir gecede, avludaki taşlığın ev önündeki kısmına gelince, taşların daha yüksek olduğunu bilemeyeceği için mutlaka tökezlerdi. Sonra Zelihanın sesini işitmişti:

— Çabuk!

Çağırıyordu, utanmadan çağırıyordu. Demek komşuların söyledikleri doğruydu. Karanlıkta adamın kim olduğunu iyice seçememişti. Ağasından ince yapıda herhalde daha genç bir adamdı. Kim olabilirdi? «Belki de ağamdır. İşleri bitmiştir, dönmüştür.» demişti kendi kendine. Fakat ağası gelseydi gürültü yapmaktan çekinmek şöyle dursun, onları uyandırmağa çalışırdı. Böyle geceyarısı işten döndüğü zamanlarda aç olurdu çok defa. Bir küfür, bir gürültü, patırtıyla girerdi eve. Zelihanın, ağasını böyle titreyen bir sesle çağırdığını hiç işitmemişti.

Adam Zelihanın odasına girdikten biraz sonra, Ayşe nasıl gittiğinin farkında olmadan kendini, onların bulunduğu odanın kapısının önünde bulmuştu. Pencereye doğru yaklaşmıştı. Onlara görünmeden içerisini seyredebiliyordu. Gölgeleri birbirine yaklaşıyor, uzaklaşıyor, kucaklaşıyor, altüst oluyordu. Ayşenin içerisinde bir sıcak su akar

gibi olmuştu; bilinmeyen bir yeri ağrıyordu sanki. Daha fazla dayanamamış odasına dönmüştü. Uyuyamamıştı bütün gece. Kalkıp Zelihanın namussuzluğunu komşulara haber vermek geçmişti aklından. Onlar ne yapabilirlerdi? Elâleme rezil oldukları ile kalırlardı. Ağası Zelihayı çok seviyordu. Belki de böyle bir şeyi öğrenince aklını oynatıverirdi. Adam karanlıkta geldiği gibi karanlıkta gitmişti.

Ondan sonraki günler Zeliha ile yalnız kaldığı zamanlarda daima o geceyi hatırlamıştı. Gölgelerin kucaklaşmaları, altüst olmaları hakkında bir şeyler sormak geçiveriyordu aklından; aynı sıcaklık kaplayıveriyordu içini.

Uzaktan bir akrabaları vardı. Salak olduğu için kimsenin adam yerine koymadığı bir zavallıydı. Kamburluğu, kocaman burnu, bir tarafa çarpık gibi duran ağzı, her zaman bir karış uzamış olan sakalı salaklığını biraz daha artırıyordu.

İsmaildi adı. Kimse ismi ile çağırmazdı onu. Küpecük derlerdi; küpe benzer bir tarafı da yoktu halbuki. Herkes ona takılırdı. Lâflarına lâf katmazdı çok defa. Bu sefer onu kızdırmak isteyenler kendileri kızarlardı. Çocuklar çelme takarlar, taş atarlardı arkasından; o zaman kızar, analarını avratlarını bırakmazdı. Büyükler, şarkı söyletirlerdi. Bir acaib yemini vardı İsmailin. Herkesin hoşuna giderdi. Dükkânların önünde oturan kocaman kocaman adamlar yolunu keserlerdi:

— İsmail bi yemin et bi cigara verecem.

—

— Lan vallahi verecem.

— Hadi lan nazlanma! Verecem cigarayı.

— Abica sahiden verecen mi cigara?

— Verecem, verecem.

— Yeminim yemin olsun, yediğim somun olsun, alçacık kayadan düşüyüm, susuz derede boğuluyum...

Böylece devam ederdi yeminine. Sigarayı alınca çok keyiflenirdi. Her zaman yanında taşıdığı ağaç ağızlıkla-

rından bir tanesine geçirir; bir iki soğuruşta sonuna gelirdi. Yeminine, sigara içişine gülerlerdi ötekiler. Bilinmez bir zevk duyarlardı onun bu halinden.

Küpecik Ayşegile de gelirdi sık sık. Avludan sessizce bir gölge gibi geçerdi. Yanlarına kadar sokulduğu zaman geldiğinin farkında olurlardı. Zeliha ona kızardı. İsmail de onun kızdığının farkına varmıştı. Onu gördüğü zaman yüzünü ekşitir, korkuyormuş gibi bir ifade takınırdı. Zeliha onun kamburundan, uzamış sakallarından, insana uzaktan, derinden bakıyormuş gibi duran gözlerinden korkuyordu herkalde:

— Gene mi geldin Allahın belâsı!

İsmail susardı. Zeliha, Ayşeye döner:

— Ayşe şuna biraz ekmek veriver de gitsin derdi.

Ayşe, İsmaile ekmeği verirdi. O, ekmek elinde avlunun bir köşesine çömelirdi. O zaman Zeliha bağırırdı:

— Git lan! Ekmeğini aldın aha!

İsmail söylenileni duymamış gibi dikkatli dikkatli Zelihayı süzerdi:

— Abıla!..

— Abılana da, sana da...

— Abıla... Güzel...

Zeliha kapıya yakın duran odunlardan birini yakalar İsmailin üzerine yürürdü. İsmail, acaip homurtular çıkartarak kaçardı. O avludan çıktıktan sonra Zeliha, Ayşeye dönerdi:

— Hep sen yüz veriyorsun bu serseriye...

— Zelâ, ne arıyorsun ilin fıkarasından. Hem akrabamız...

— Gözüynen yiyo adamı. Hem geçen gün Hacı Arifgilin gelinine saldırayazmış.

— Gonu gomşunun lâfı bunlar hep. İlin biçaresinden ne ararlar bilmem ki. Takılmasalar İsmail heç bi şey yapmaz.

— Bek acıyosan, bek seviyosan al da koynunda yatır...

— Ayıp! Ayıp! Utanmıyor da bu lâfı söylemeye...

Zeliha kendisine bunları söylediği zaman Ayşenin aklına, artık her şeyi bir tarafa bırakıp, geceyarısı gelen adamdan, penceredeki gölgelerden bahsedivermek gelmişti. Bazı insanlar hayata daha az cesur olarak doğuyor olmalılar ki, sonradan bu huylarını düzeltmeye ne kadar çalışsalar muvaffak olamıyorlar. Ayşe de bu tip insanlardandı. Korkak insanların çoğu gibi o da vücud yapısından şikâyetçi idi. Güzel olmayışı insanlardan uzak durmaya zorlamıştı kendisini. Birisine kızdığı zaman, söylemek istediği ağır sözlerin birisini de söyleyemiyor: hırsını kendi kendine ağlamaktan alıyordu. Zeliha ağır söylemişti. Fakat söylediklerinde hakikat payı vardı. İsmail, kamburu ile, sakalları, kocaman burnu, çarpık gibi duran ağzı, pek iyi anlaşılamıyan konuşması ile Ayşeyi korkutmuyordu, hoşuna gidiyordu hattâ. O geldiği zaman tuhaf bir haz duyuyordu. Bazan derinden bakıyormuş gibi duran gözlerinden korkuyor, bazan da ufacık bir çocukmuş gibi okşayıvermek isteği geliyordu içinden. İsmail ona bakmıyordu, hattâ ekmek verirken bile, gözleri Zeliha da kendinden geçiyordu âdeta. O zaman eline geçeni kafasına fırlatmak istiyordu. Herkesin deli diye beğenmediği İsmail bile güzelin farkındaydı.

Zeliha bir sene evvel, karın sancısından hastahaneye yetişemeden ölmüştü. Ağası acısından üç dört gün eve girememişti. Onu güzel olduğu kadar da namuslu biliyordu. Ölünün ardından söylememek gerekirdi; fakat komşular Zelihanın da arkasından söylemeden edememişlerdi. Ağası onların söylediklerinin hiç birisine inanmamıştı. Ayşe, kendi gördüğünü söylese belki de inanırdı. Fakat söylemekle ölene bir şey yapamadığı gibi ağasına da kötülük edecekti. Ağasını teselli etmişti elinden geldiği kadar. İsmail, Zeliha öldükten bir hafta sonra uğramıştı. Ek-

meğini aldıktan sonra gözleri avlunun her tarafını dolaşmış, aradığını bulamamış gibi Ayşeye bakınmıştı:

— Abıla!

— Ne var?

— Abıla yok?

Ayşe, İsmailin Zelihayı sormak istediğini anlamıştı. Canı istediği zaman daha düzgün konuşabiliyordu. Onun da kızgın, canının sıkkın olduğu zamanlar vardı herhalde; böyle zamanlarda büsbütün yarım yamalak konuşuyordu. Ayşe kızmıştı, Zelihayı aramasına:

— Git lan deli! demişti.

İsmail, bulamadığı şeyi gözleri ile aramaya devam ederek çıkmıştı. Değişik zamanlarda tekrar aradığı olmuştu Zelihayı. Fakat zamanla onun kaybolduğunu anlamıştı. Eskisinden de sık gelip gitmeye başlamıştı. Ayşenin kendisine sert muamele etmemesi hoşuna gitmişti. Konuşurlardı ikisi; abuk sabuk şeyler söylerdi bazan, bazan da akıllı bir insandan farkı olmazdı.

Bir gün ekmek vermiş, fakat İsmail almamış, eliyle itmişti. Bakışları Zelihaya baktığı zamanlardaki gibiydi. Ağzı ısırıverecekmiş gibi açılıp kapanıyordu. Halindeki değişiklik Ayşenin de gözünden kaçmamıştı:

— Cigara mı istiyon İsmail ?

—

— Gonuşsana lan !

— Abıla

— Ey ! Ne olmuş...

— Ben seni öpecen, öpecen...

— Ayıp lan utanmıyon mu ? dedi !

İsmail ayıp filân dinlememiş, Ayşenin dudaklarını ağzının içerisine alıvermişti. Sarsılmıştı Ayşe, gözlerinin önü kararıvermişti; sanki bir boşluktaydı, tutunacak bir şey yoktu etrafında. İsmail, kucaklıyor, tekrar tekrar öpüyordu. Elleri, göğsünde, bacaklarında dolaşıyordu Ayşenin. O, kısılmış bir sesle

— Yapma deli ! diyebiliyordu sadece.

İsmailin kucağında ahıra girdiğini iyice hatırlıyordu. Sonra, bilinmez karanlıklara girip çıkmıştı; bütün vücudundan bir sıcaklık dalgası geçmişti. Zelihanın odasının penceresindeki gölgelerin, kucaklaşmalarının, altüst olmalarının mânasını kavramıştı. İsmail daha sonraları da gelmiş, her seferinde ekmek ve sigaradan başka şeyler istemişti. Onunla münasebetinden kimsenin haberi yoktu. Küpecik gibi bir deliden kimse böyle bir şey ummazdı zaten. Hangi kadın ona kadar alçalırdı. İşte Ayşe bu alçalmayı göstermişti. Fakat Ayşe için bu hiç te bir alçalma değildi; onu görmediği zamanlar kendisinde bir eksiklik duyuyordu. Sakallarını, çarpık ağzını, kamburunu arıyordu onun. İki aydanberi âdet görmüyordu. Şimdi karnında bu delinin piçini taşıyordu. Karnı belli olmadığı için kimse farkında değildi; fakat er geç şişmeye başlayacaktı. O zaman neler neler söylemiyeceklerdi kim bilir. Bütün bu olup bitenler yetişmiyormuş gibi bir de Emin Efendi ile evlenme meselesi çıkmıştı ortaya. Ağası ısrar ediyordu. İsmail ile aralarında olan bitenin farkında değildi tabiî. Zaten haberi olsa kıyamet kopardı herhalde. Emin efendi komşuları olduğu için sık sık karşılaşmıştı Ayşe. Hastalıklı bir hali vardı adamın. Mahallenin bütün çocukları atına takılmadan duramıyorlardı. O da pek güzel değildi fakat köpecik gibi bir acaib mahlûk ta değildi. Hakkında türlü söylentiler de olsa, onu adam yerine koyuyordu herkes. Emin efendi cimridir, adamı beş kuruşa kurban eder, Emin efendi geçimsizdir, bütün köylüler şikâyetçi, Emin efendi Nuh derse peygamber demez, çok aksidir, çok saftır, her söylenilene inanır diyorlardı onun için. Kasabada lâf kıtlığında hakkında en çok konuşulan Emin efendi idi. Ancak yeni bir hâdise çıktığı zaman Emin efendi unutulurdu. Ağası kendisini Emin efediyle evlendirmeyi aklına koyduğu gündenberi, her gün Hatice kadına yardıma gönderiyordu :

— Gidiver bacım, acizlere yardım en büyük sevab;

hasta zati zavallı. Oğlu da köylerde dolaşıyo yardım edecek kimsesi yok...

Ayşe meselenin sadece şefkate dayanmadığının farkındaydı. Nihayet, âdet görmediğinin farkına vardığı günlerde ağası niyetini açıklamıştı :

— Seni Emin efendi ile eveecem ne dirsin ?

—

— Ha ne dirsin ?

Suratından razı olmadığı mânasını çıkarmıştı ağası. Hakikat de öyleydi. İsmail hâdisesinden sonra nasıl evlenebilirdi. Suratı kızarmış, kaşları çatılmıştı :

— Ağa sapttın mı sen ? Heç olmayacak bi şeyden gonuşuyon. Bu yaşa gelmişim evlenmemişim de bundan sonra mı evlenecem? Hem onlar şeherli. Beğenirler mi bakalım bizleri ? Evlenmem ben ağa !

— Ne dimek evlenmem ? Başka birinde gönün mu var ?

— Evlenmem diyom işte !

— Emin efendiden iyisini mi bulacaksın. İşi var gücü var herifin. Akıllı uslu adam. Alemin söylediklerine bakma ! Epice de parası var herhalde.

— Yük mü oluyom sana ? Beni başından savmak mı istiyosun ? Evlenmiyecem ! Ne Emin efendiynen ne başkasıynan...

— Düşündüğü şeye bak delinin; bana yük oluyomuş. Şimdiye gadar sesimi çıkardım mı ? Birinin rızgını veren Allah ikisinin de verir. Allahın emrine garşımı gelecen ? Gadun gısmını evlensin çoluk çocuk meydana gelsin diye yaratmış Canabıhak. Ağzını yırtarım bi daha böle şey sölersen...

— Evlenmiyecm ! Evlenmiyecem...

— Delinin yediği b...a bak. Evlenecen diyom, agnadın mı ?

Sadece ağlamak gelmişti elinden Ayşenin. Daha fazla söylemeğe kalkışsa ağası muhakkak bir yanını kırardı. O

günden sonra ikinci bir endişe içini kemirmeğe başlamıştı: Bu halle nasıl evlenebilirdi. Kız olmadığı anlaşılınca rezil olacaktı. Hele dostunun Küpecik olduğu öğrenilince bütün kasabanın diline düşecekti. Üstelik hiç bir günahı bulunmayan bir zavallıya da beyhude azap çektirecekti. Herkes onunla da alay edecekti. Evde yalnız kaldığı zamanlar bunları düşünüyor; canevinden yükselen top gibi yuvarlak bir şey boğazını tıkayıveriyordu. Eğer ağlayamasa büsbütün fena olacaktı.

Bu gece ağası, Emin efendilere evlenme meselesini görüşmeye gitmişti. «Emin efendi razı olmasa ne iyi olur.» diyordu Ayşe. Bu işin ağasıyla Hatice kadının başı altından çıktığını biliyordu. Anasının Emin efendiyi bir kaç defa evlendirmeye teşebbüs ettiğini, fakat hiç birisinde oğlunun razı olmadığını biliyordu. Bu feda da razı olmasa ne kadar iyi olacaktı. Evlenme meselesi ortadan kalkınca bütün mesele halledilmiş olmuyordu: Küpeciğin çocuğu vardı karnında. Şimdilik onu düşünmüyordu Ayşe. İsmail bir kaç gündür uğramamıştı. Gaz lambasının pencerelere vuran ışığında, onun derinden bakan gözlerini, kamburunu, çarpık ağzını görüyordu sanki. Başkalarının iğrendiği bu noktalar hoşuna gidiyordu. Onu görmediği, boğuk boğuk çıkan sesini işitmediği günler kendisinde bir eksiklik hissediyordu. Üzülmesine, ağlamasına sebep olduğu halde ona kızmak, onu kovmak gelmiyordu elinden. Acımayla karışık sevgisi, vücudunun ona karşı duyduğu ihtiyaç daha da artmıştı. Çocuğu düşünüyordu bazen: Kendisinin ve İsmailin çirkinliklerini birleştirecek olan bu akılsız mahlûka kızıyor, sanki onu döğüyormuş gibi karnını yumrukluyordu. Eğer o olmasaydı, huzura kavuşacak, bütün dertlerinden kurtulacaktı.

Ağası geç kalmıştı. Halbuki evden çıkarken «Erken dönerim.» demişti. Hatice kadın ağası ile konuşmaktan hoşlanırdı; ağası onun kasabaya ait dedikodularını nefesini keserek dinliyordu çünkü. Yalnız başına oturmaya

alışkındı; korkmuyordu da. Neticeyi merak ediyordu sadece.

Ayak sesleri işitti avluda. Gelen ağasıydı herhalde. Onun ayakkabılarının sesini tanırdı. Ağabeysini, yüzü tırnak yaraları ve kan içinde, elbiseleri hırpalanmış bir halde görünce şaşırdı, oturduğu yerden fırladı :

— Ağa ne oldu sana ?

Bekir ağa suratını buruşturdu, çok kızmış fakat gene de ehemmiyet vermiyormuş gibi :

— Heç, dedi, ne olacak eşşoğlu eşşekler !

VÜS'AT O. BENER

PAZARLIK

Evin uyuz köpeği kemik geveliyor. Boruları çarpık saç sobanın ardı kızarmış. Yaşlı kadınla otuzluk erkek susuyorlardı. Erkek birden parladı :

— Sıkılmak yok mu bu herifte ? Beş paralık akıl yok mu ? İnsan kırk yıllık ailesinin namusunu bilmez mi be ? Yetti abla. Yarın tutarız bir avukat..

— Yavaş, dedi kadın. Kız duyacak.

— Duysun. Ne var ? Bilmezmiş gibi...

Kız, çarşafsız yer yatağına kıvrılmış, uyumuyor, göz kapakları sinirli. İnledi. Sağ yanına döndü.

Bir ucu, kapı pervazına çakılı büyük çiviye, öteki ucu abdestliğin üst tahtasındaki demir halkaya düğümlenerek gerilmiş ip urganda ıslak çamaşırlar asılı. İncesi, kuruyanı, hafif hafif sallanıyor.

Sabunlu buhar kokusunu ciğerlerine sindirdiler. Pencere camlarına dolu vurmağa başladı. Lambanın fitili kısa, gaza değdi değecek, ışığı titrek.

Ana daldı :

«İyi, has, hay yavrum. Gönlün temiz biliyorum. Ama daha yeni evlisin. Ne dul, ne kız. Boşanmış der el. Kim inanır ? Ellisinde boşanmış karı ! İyi bir mal olsa altmışlık ihtiyarı ortada bırakır mıydı ? Bir dayanağım olsa.. Kendimi yük sayacağım. Elbette. Onikisinde daha şu sabi. Durdu durdu nereden çıktı ? Tövbe rabbim. Babalı, babasız, olur mu ? Taze gelin acıyarak bakar yüzüme. O beni kırmasın, ben onu kırmayım derken...»

Kalayı ışılıyan sahanlara baka kalmış, düşündüklerini

söylüyormuş gibi, pörsük yanakları seyriyor. Kansız avurdundan iki üç damla yaş tekerlenirken, çenesi büzülüverdi. Sesi delik delik :

— Otuzbeş sene bu yavrum, dile kolay. Bak, ne hale geldim. Şimdiye kadar, düşe kalka getirdik bu kerteye. Ne der âlem ? Çekeceğiz çaresiz. Beyhude lâf.

Eteği kırmalı, iki üç yerinden üzülmüş küçük sarı entarinin göğsünde bir kara boya lekesi. Çıkmamış.

«Limon çıkarırdı ya..»

Dayının içi delindi. Erkekliğinden sıkılmasa, ağlıyacak. Sövecek. Bir yumrukta tahta evi damından temeline göçürtecek. Yutkunuyor :

«Otuzu kiraya çık, beşi tuza, gaza. Ne kaldı? Yüz on beş. De bakalım geçin!»

Sobanın ağzı «yuf!» dedi. İsli duvarlarda kollu bacaklı gölgeler.

Telgrafı alınca, karısının tek bileziğini rehin koydu, otobüse atladı, geldi adam. İki gecedir bacı kardeş başbaşa verip enini boyunu ölçüyorlar meselenin, içinden çıkamıyorlar.

Tahrirat kâtipliğinden emekli Halit efendi, son günlerde işi büsbütün azıttı. Kafayı tuttu mu, avazı çıktığı kadar bağırıyor geceyarıları. Konu komşu sokaklarda. Herkese seyir gerek. O yetse, ayrıca kötek faslı. Sebep ? Uğursuzmuş, hainmiş bunca yıllık karısı. Daha evlendikleri gün başına kalas düşmüş, ecdat yadigârı kösteğini yitirmiş. Cümle memleket bayılıyormuş sözüne sohbetine de, bu sersem karı onu aptal yerine koyuyormuş.

«— Otuz beş senedir ekmeğimi yiyorsun uğursuz karı ! Nankör ! Üste bana ihanet ha ! Yeter, beni mahvettin. Arkadaşlarım apartıman dikti, karun kesildi. Ben yüzkırk kâğıda fit oldum ! Hak yemedim, harama el uzatmadım. Fakaat.. Bir gün şüphem yok, hâşâ Allahtan ümit kesilmez, lâyık olduğum nimete mazhar olacağım. Ama sen bana lâyık değilsin. Ah, ben ne içli adamım, bir bilsen ! Madem bana muhabbetin yok, şu halde.. Öyle ! Tıfıllarda

gözün. Tabiî, azdın. Ben erkeğim be, heey! Ben kaçın kurasıyım? Ben dincim daha ulan! Senin gibi üç karı eskitirim daha. Kardeşini adam ettik, yetiştirdik, gör hayrını. Sen kim oluyorsun be öküz, baban yaşındaki herife nasihat verecek kadar. Yıkıl karşımdan kaltak! Topla pılını pırtını, hadi yallah! Çehiz getirmiş! Mültezim torunuymuş. Dedenin kemiğine dedirttirme şimdi...»

Beş, on, yirmi, yüz yirmi. Kardeşin aklı fikri uzaklardaki evde. Çalıştığı çalıştık değil. Suratı kararık, bağrı taş. İşi karısına açacak olur, o da üzülecek boşuna, çaresiz cayar. Ablası melek kadın. Ona anasızlık göstermedi. Ama bu deli herif? On üçünde yayan yapıldak yollara düşürdü çocuğu. Ana yok, baba yok. Sırasında dilendi Ahmet. Şimdi yüz elli lira aylıkla kâtip, bir müteahhidin yanında. Ne yapsın? Mektupla aralarını bulmağa çalışır, nafile. Dayanmanın da bir sonu var. Çek, çek..

— Yavrucak, dedi kadın. Buna oluyor ne oluyorsa. Sarardı, soldu. Hır gür, hır gür. Dersine çalışamaz. Arkadaşları eğlenirler, ağlar. İçim parçalanıyor. Ne yapsak ki? Sen sabır ihsan et yarabbi, şu çocuğa acı bari.

— Yalvar, yalvar, duyduydu!

— Sus, günahı girme.. Öyle de usta, nâlet! Çocuğu benden soğutmak için neler yapıyor görsen. Geçen gün kapıdan dinledim. Ben öleceğim yavrum artık. Göğe uçacağım. Bankada bin liram var, yemin billah, haberim yok bu paradan — hepsi senin... deyip deyip çocuğu ağlatıyor. Dayanamadım artık, tekmeledim kapıyı, içeri girdim. Ayıp, sıkıl, yaşından utan, merhamet et, dedim. Şuracıcık çocuktan ne istiyorsun? Beni verem ettin, ona olsun dokunma. Ne yapsa beğenirsin? Kıkır kıkır güldü.

— Ar damarı patlamış bir kere. Of, sıcaktan da boğulacağım.

— Açayım mı kapıyı? Ne de pis rüzgâr. Bu sobalar böyle işte. Har har.. Şimdi geçer ya

— Aç aç abla, ter bastı.

Açtılar. Helâ kokulu buz gibi bir hava odayı dolandı. Lamba sönecek oldu, kapattılar.

— Kız üşüyecek. Bir kahve yapayım mı sana ? — Ayağına sürünen köpeği itekledi — Oşt, çık dışarı! Pis. Hiç sevmem bunu da. Ayşenin hatırına.. Kahve de kaldı mı bilmem ki ?

— Yok abla. İstemem, bırak. Neredeyse gelir bu hırt. Çatışırız şimdi. Bela çıkar. Ben gideyim. — Bıyığını çekiştirdi — Yarın çık sen kapıya ha ? Ben karşı arsaya dururum. Arkamdan gelirsin. Başka yolu yok bunun. Avukata gideceğiz. Lâf etme Allahını seversen. Aklından geçeni bir bir biliyorum. Nasıl resmi kızın, içi de öyle. Sen yeter ki gelinim de, bağrına bas. Gerisini düşünme. oldu mu?

Ayağa kalktı, cevap bekledi. Kadın, güdük serçe parmağının göğermiş tırnağıyla döşemeden bir kıymık yolmağa çalışıyor :

«Yapamam. Ortada kız var. Keşke çağırmıyaydım şu çocuğu. Öfkeynen kalktık..»

— Sağolasın aslan kardeşim ya, dedi. Oturaydın az. Gelmez o daha. Ne bileyim vallahi. Şaşkınım. İnsanlıktan çıktık.. Ne ederiz, nasıl gideriz bu yaştan sonra mahkemelere. Rezil olacağız. Bu deli bir iş yapmağa kalkar diye de korkuyorum. Otur, otur az daha bakalım..

«Üç kuruşu varsa onu da avukatlara yedirsin, niye?»

Rüzgâr esti, camlar şangırdadı. İkisi ayrı düşüncelere daldılar. Kız bir ara, uykulu uykulu

— Anne, su, dedi.

Kadın kalktı, su verdi. Kirli pamuğu yanlarından fırlamış dallı yapraklı yorganı yanlarından bastırdı. Çocuğun dışardaki kolunu içeri aldı.

— Oda soğudu, dedi, iki odun atayım mı ?

— Sen bilirsin abla. Ben gideceğim.

— Of, ne bitmez çilem.. Geberemedik. Sonu yok, sonu. İyi olur inşallah. Sinirim bozuk. Güleceğim tutuyor Ahmet. Nesini alırsın zındığın ? Aç, tok, zor geçiniyoruz şurda. Ayrıldık mı..

Nikeli aşınmış eski masa saatının toparlağında fincan gözlü bir arap. Burnunun boyası dökülmüş, kulağının yarısı kesik, kırmızı top dudaklarıyla eğlenir gibi. Ahmet ona bakıyor. Yere vuruvermek geçiyor içinden. Zembereğin nasıl fılass! diye boşanacağı gözünün önüne geldi. Bir yapabilse aklından geçeni, göğsü genişliyecek, karnında ileri geri kıpırdanan ağrı dinecek.

Yapamaz.

Sokak kapısı yıkılır gibi çarpıldı. Abla:

— Eyvah, dedi, geldi, Ahmet. Ne yapacağız?

Adam da bağdaş kurduğu yerden fırladı odanın ortasına. Duraladı.

— Gelsin, dedi. Geleceği varsa, göreceği de var.

— Gelmezdi bu böyle erken erken, hay Allah. Nasıl oldu? Aman Ahmet, elini ayağını öpeyim. Ses etme. Öteki odaya gider zıbarır şimdi o. Sürgülüyorum bak kapıyı. Sözümü dinlemezsen, hakkımı helâl etmem.

— Sen karışma abla, sus. Çekil şuraya.

Yalpalıya yalpalıya merdivenleri çıkan Halit efendinin ayak seslerine kulak verdiler. Bulut, belli. Duvar boyunca tutuna tutuna geldi. Oda kapısının önünde durdu. Kalın çam tahtasına olanca gücüyle bir yumruk savurdu:

— Ulan it! Çık dışarıya. Gelmişsin, öğrendim. Ne haltetmeğe geldin ulan! Erkeksen çık dışarıya!

İçerdekiler bakıştılar. Kadın fısıldadı:

— Domuz ev sahipleri, onlar söylemiştir. Sus, cevap verme, aman yavrum. — Sesini yükseltti — Gelen giden yok, hadi. Beynin sulanmış senin. Git yat. Çocuk uyanacak.

Beriki kapıyı omuzladı, açılmıyor. Uludu:

— Yalan söyleme kahbe! O burada, eğer erkekse.. Çıksın dışarı. Ya o, ya ben, gebereceğiz bu gece. Ulan! Sen benim yuvamı bozmağa mı geldin deyyus!

«Allah için ne yuva!»

Ahmet dayanamadı:

— Deyyus sana derler! Git zıbar hadi. Sarhoşsun. Bir sıkımlık canın var. Eceline susama şimdi.

Halit efendi zıvanadan çıktı:

— Ulaan! Benim ölüm paklar seni be, kerkenez. Susasam n'olur ecelime? Çıksana dışarı? Sana erkek mi derler be! Yuh ervahına.. Anasını avradını..

— Çüş çüş çüş!!

Yaşlı kadın kardeşinin ayaklarına kapandı:

— Ahmedim, aslan kardeşim, dur sinirlenme. O eşşek, o sarhoş. Uyma, kurbanın olayım. Bırak, bir halt edemez. Bağırır bağırır gider.

Adam, bir yatağın ortasında doğrulmuş, sessiz sessiz ağlıyan küçük kıza baktı, bir ablasının çukura gitmiş gözlerinin yalvarışına.. Gitti, pencereye durdu. Baş parmağını ağzına soktu, dişlemeğe başladı.

Dışarıda yağmur dinmiş. Gürül gürül sellerin sesi. Köşe başında iki cıgara parıltısı. Üstüste iki düdük öttü. Karşı evin pencerelerinde ışık geziniyor. Sarhoş, dili dolaşarak daha sunturlu küfürler arıyor. Belediyenin saati dokuzu vurdu. Belki on. Rüzgâr birini götürmüştür.

Karısı, zavallı Esma merakta. Aman Ahmet dedi. Bir iş yapma, uslu akıllı.. «Uyumamıştır daha. Ne işime gerek kalktım geldim. Hakkı ödenmez ama kadının.. Bir şey yapmalı. Bu böyle sürüp gitmez.»

Sofadaki, içerden cevap alamadıkça deliriyor. Bir ara sesi kısıldı, sustu. Yıkıla yıkıla yürüdü odunluğa doğru Biraz sonra tekrar kapıya geldi. Elindekini güm güm vuruyor. Bir yandan da haykırıyor.

Ahmedin sinirleri birden gevşedi, yüzü aydınlandı. Kendini tutmasa kahkahayı basacak. Kafasını çevirmeden:

— Abla, dedi, gel hele..

— Ne o?

— Şuna bir oyun oynıyalım mı?

Kadın şüpheyle baktı:

— Ne oyunu?

— Nene lâzım. Dur sen bak. Gidinin moruğu! Görürsün sen şimdi!

Pencereyi zorlıyarak açtı. Sokağa seslendi:

— Kim var orada!

Binek taşma ilişmiş, sokak lâmbasının ölü ışığında kayışının tokası parlıyan biri ayağa kalktı, cep fenerini sıktı:

— Benim, bekçi.

— Arkadaşım, duyuyor musun bağırtıyı?

— Duydum da ona geldim, ne var?

— Ne olacak. Kulak versene. Herif bizi öldürecek. Kapıyı sürgüledik, bekleşiyoruz!

— Sen kimsin?

— Halit efendinin kayını.

Bekçi sustu, dinledi. İhtiyarın gırtlağı kopmuştu artık. Sesi hızını yitirmiş. Üstelik, imdat istiyen de pek heyecanlı değil. Oralı değilden:

— Şikâyetçi misiniz? Gelelim mi? dedi.

Ahmet adamın kayıtsızlığına kızdı:

— Ne demek yahu! Kırın kapıyı gelin!

Ablası ceketinin eteğinden çekiyor. Ona da sertçe bir:

— Karışma sen, dedi.

Bekçi de şaşkın:

— Olur ya bey.. Telâş etme hele. Sarhoş efendi. İnsanlık hâli. Yapacak adam hünkürmez! Biz biliriz onu. Bakma, kızmış işte..

— Bana bak, gır geçme! Yarın mahkemeye verdim mi, senden de sorarlar bu hesabı, ha!

— Peki be beyim! Kızma! Ne istiyorsan onu yapalım.

Halit efendi, tehlikeyi sezmiş gibi, bu sefer de başlamadı mı zırıl zırıl, hüngür hüngür ağlamaya!

Bekçi:

— Demedim mi ben kardaşım, dedi. Yazzık! Ağlıyor işte. Bin pişman. Bırak Allahını seversen.

Ahmet gürledi:

— Bekçi dayı, dalgayı bırak! Şakam yok benim. Şikâyetçiyim. Dediğimi yap. Kim o yanındaki?

Öteki cigaralı yanaştı:

— Komşunuzum bey kardeşim. Buyurun. Hakkın var. Biz de illâllah ettik. Yanar dururuz yengeye. Emir et, başım üstüne..

— Sağolun. Duydunuz ya komşum. Bir zabıt tutun. Yarın mahkemeye vereceğim bu hergeleyi..

Komşu

— Olur, gam çekme, dedi. Ne dineliyon Mehmet efendi. Herkesin arı namusu sokaklara mı düştü? Bütün mahalleli dilgir. Hadi, durma, kâğıt kalem bul. Sade biz değil, cümle âlem duydu. Şahidiz. korkma sen kardaşım. İstersen yardıma da gelelim. Omuzladığımnan yıkarım kapıyı vallaa. O namussuza bildiririz haddini..

Ahmet, geri çekilip bir dinledi. Ses yok. Arada, hıçkırığa benzer, ulumaya benzer hırıltılar. Maksat başka, üstelemedi:

— Sızdı galiba, dedi. Siz o zabıtı tutun, yeter.

— Olur, olur, dediler, uzaklaştılar.

Pencereyi kapatırken adam, yüzü gözü ışıklı:

— Abla, dedi. Hapı yuttu bu şimdi!

— Sahi, verecek misin mahkemeye?

— Yoo..

— E, ne olacak?

— Yahudiyi öldürmektense..

— Ödü patlar zaten mahkemeden. Çorluda bir kere rüşvet aldı diye ihbar ettilerdi de, yataklara düştüydü..

— Azından bir beş yüzlük uçlansın bakalım! Kolay mı adam öldürmek!

— Ne beş yüzü?

— Bankadaki binlik! Hani..

Kadın şaşkınlıkla:

— Öldürmedi ki, dedi.

— Öldüreceğim, dedi ya. Küfür de etti!

— Adam, ne çıkar ondan..

— Çok şey çıkar. Dağ başı mı burası? Sen yarın seyret. Yaşadık abla. Beş yüzü kıvırdık mı, bir iki yüz de ben bulurum. Basar gideriz. Gece kondu yapacağım. Kiradan kurtulduk mu, beyler gibi yaşarız, korkma! Ulan, akıllıymışım be! Ben bir göz odaya nasıl sığışırız diye düşünüp dururdum. İki göz odam olduktan sonra.. Hem de beleş.. Ne kaldı? Geçinir gideriz. Bahçesine zerzavat da ekeriz. İş kalır ete ekmeğe. Kolay, kolay..

Yaşlı kadının yüreğine bir sızıdır düştü. Sanki her şey oluvermiş gibi yüreği daraldı. Yaptıkları göz görerek kalleşlik. Yakışır mı? Ayıp. Bir yandan da, ettiğini buldu, diyor. Şimdiden bocalamağa başladı. Kardaşı, karısı Esmanın nasıl sevineceğini anlatırken o, Halit efendinin aklını kaçırıp yollara düştüğünü görür gibi oluyor. Acı tatlı ömür sürdüler. O, onsuz yapamaz, bilir. Kız, babalı, babasız? Âlem? Hakketti ama. Bardağı taşırdı. Çeksin. Ayağına düşsün azıcık. Anlasın Hanyayı Konyayı da..

«Kimsesiz buldu beni.. Ben evlendiğim zaman..»

Şöyle, hafifçene de Ahmetten şüphelendi:

— Şunu yatıralım da.. Sen de kal bu gece. Döşek var, sereyim. Kıvrıl şuraya. Konuşuruz daha.

Ahmet, canla başla:

— Olur, dedi. Yatıralım ihtiyarı.

Sürgüyü çekip, biraz da çekinerek dışarı bakındı. Halit efendi, yere yığılmış, horluyor.

Kolundan bacağından sürükleyip götürürlerken kadın:

— Aaa, dedi. Keser. Kör olasıca!

Tuttuğu bacağı bırakıverdi. Ağzı yeni bileyli keskin keser, başüstü dikilmiş duruyor.

— Allah korudu. İyi ki çıkmadın. Vurmuşlarmış.

Eğilip yüzüne tükürdü kocasının:

— Puh! Rezil!. Tutmuş acıyorum beni de şuna!

Ertesi gün, elinde beş imzalı sağlam tutanağı ile Ah-

met, eniştesini öğleye doğru yatağında bastırdı. Önce birbirlerinin boğazına atılacak gibi oldular. Halit efendi anladı ki, durum kötü, papuç bağlı, alttan aldı:

— Sen benim ciğerimsin evlâdım. Oldu bir kere. Tabak, sevdiği deriyi yerden yere çalar. Bakma. İhtiyarlık. Ne haltedeceğimizi bilemiyoruz. Aç değil, açıkta değiller. Serde erkeklik var. Hak ver canım. Sen de yangına körükle gidiyorsun. Sarhoşluk bu, arabacılık değil. İnsan ayalini sever de, söver de. Hoş görülür. Ne olmuş sanki? Hadi, hadi, ver o kâğıdı bakayım bana. Uzatma. Et tırnaktan ayrılmaz. Barışalım, bitsin gitsin şu iş. El kişiyi eğlence lâzım. Böyle zamanlarda birlik göstermeli!

Ahmet hiç yumuşamadı:

— Yook enişte. Bak, taa buraya geldi. Sen artık, yettin de arttın. Benim şerefim var, izzetinefsim var. Çocuk değilim. Eşşek kadar adam oldum..

— Estağfurullah.

— Estafurullah, mestafurullah! Bu iş böyle kolaycana bitmez. Temizliyeceksin!

— Temizliyelim evlâdım. Yol göster, iz göster. Beraber düzliyelim. Ne var? Ah kel muhasebeci. Sen ettin bana. Dayadı burnuma rakıyı, verdi fiti. İşte böyle sonunda..

— Tek lâf. Bini tosla bakalım enişte!

Halit efendi dona kaldı:

— Anlamadım?

— Anlarsan! Hani şu bankadaki canım! Sen göğe uçmadan.. Bildin mi?

— Hangi, dedi, durdu. Sövecekti, tuttu kendini.

— Tamam mı?

— Hadi hadi, gevezelenme. Çık dışarı. Benim param maram yok. Uykum var şimdi. Sonra, sonra konuşuruz.

Yorganı başına çekti, sırtını döndü.

Ahmet:

— Pekii, dedi. Sen bilirsin. Demedi deme sonra da..

Tam kapıdan çıkıyordu, ihtiyar bağırdı:

— Ne ters herifsin be! Otur. Patladın mı?

— Ağzını topla bak. Akşam sarhoşsun diye dokunmadım. Alırım paçanı aşağı, yakarım canını.

Halit efendi doğruldu. Eli ayağı zıngır zıngır. Sesi çıkmıyor. Soluklandı, soluklandı, sonunda:

— Şuradan cıgaramı ver, dedi.

— Kalk da kendin al!

— Ahmet! yapma.. Lâhavle velâ kuvvete illâ billâ! Sen bilirsin yarabbi.. E, ne yaparsın be vermezsem? Vermiyorum işte. Yok param maram. Bas git bakalım mahkemeye ne olacaksa.

— Sen bilirsin dedik ya. Hadi eyvallah!

— Dur ulan.. Aklım yerinde değil. Ver bakayım şu kâğıdı.

— Geri dur. Anlamadıysan bir daha okuyayım.

— İstemez. - Sinsice güldü - Lan Ahmet, sen de yamanmışsın ha! Gel, bir yüzlüğe razı ol ha? Nasıl? Kısa günün kârı.. Ben o parayı toplayana kadar..

— Alayı bırak enişte. Doğru konuş.

— Az mı? Hadi yüzyirmi olsun.

— Son söz. Beş yüzünü alırım, iyi mi? Bak böyle pazarlık görülmüş mü? Yarı yarıya tenzilât. Dua et, yüreğim yufka. Hem, santim desen inmem artık aşağı. Ablamla çocuğu da götüreceğim yarın. Aklın başına gelene kadar otursunlar bizimle. Artık, bir sene mi olur, beş sene mi? O benim bileceğim iş..

— Sen kim oluyorsun be! Ben evin reisiyim. İstersem yollarım, istemezsem..

— Lâfı kes reis! Düşün, taşın! Senden ayrıca harçlık istiyen yok! Daha ne olacak? Gördün, kuyruğun elimde, efelik sökmüyor. Toplu para lâzım bana, yoksa.. Hadi. Ben öteki odaya gidiyorum. Kızı yollarım, söylersin kararını. Memleket benden yana. Hapislere de girersin. Maaşın da gümler gayri. Hele bir kıvırtmağa kalk. Billâhi rezil ederim seni. Sipsivri kalırsın ortada. Mahvolursun canım, ötesi kaldı mı?

Bıraktı, çıktı. Güle güle anlattı durumu ablasına. Kız durgun, tasalı. Alındı Ahmet:

— Kız sana ne oluyor, dedi. Yazık değil mi anana?

Çocuk bir şey demedi, yüklüğe kapandı, ağladı.

Biraz sonra Halit efendi seslendi:

— Ayşe!

Dayı göz kırptı:

— Oluyor iş!

— Efendim baba..

— Gel kızım.

İstediklerini güç belâ kopardılar. Yalnız son dakikada bir şey oldu, yaşlı kadın gitmekten cayıverdi. İki gözü iki çeşme:

— Yeter Ahmet, dedi. Bu kadarı yeter. Anladı ya artık hanyayı Konyayı. Sağol. Hadi sen git güle güle. Bu abdestle daha çok namaz kılar o. Hadi benim aslan kardeşim olmaz mı? Ya. İhtiyar. Yalnız yapamaz. Kusura bakma. Gelinimin gözlerinden öp, e mi? O aldığını da artık nasıl bilirsen öyle yap. Hakkın...

Dayı parayı ortaya attı, çekti gitti.

§

MUHTAR KÖRÜKÇÜ

DİŞÇİ

Çekmeyen bilmez derler, hoş insanlar içinde çekmeyen de pek azdır ya, bu diş ağrısı ne müz'iç, ne belâlı şeymiş. Hükûmet buhranına benziyor mübarek: iş, baştan hastalandı demek; vücudun başka yerleri hastalanırsa kafa gene idare eder de, kafa beyin hastalanırsa vücut ne yapsın?

Bir keresinde bizim hanımın dişleri apse yapmıştı; dört tarafı karla kapanmış bir köydeydik. Ne doktor var, ne berber, yollar da açık değil ki vilâyete gidesin.. Bir hafta müddetle bir odanın içinde, kafesteki aslan gibi karşılıklı dolaşıp durduk; bir hafta müddetle kadıncağız zırıl zırıl ağladı. «Ah, diyordu, getir şu tabancanı.. tam çürük dişin üstüne daya.. çek tetiği.. dişi alsın götürsün kurşun..»

Her ne hâl ise... Şimdi, Allaha şükür, doktoru olan bir yerdeyiz. Yollar da, kışın müstesna kar fırtınaları olmazsa, vilâyete götürür adamı. Ama dişçi yok burada da. Doktor ilâç milâç verir ama, sıkıya geldi mi ötesine karışmaz, hadi bir araba masraf edip vilâyete taşın bakalım. Mübarek diş ağrısı da sâri sanki, herkesi bir kere yokluyor. Canımıza tak dedi yâni.

Bir gün kulaktan kulağa bir müjde yayıldı: Ziraat memurunun kardeşi Adana'da bir dişçi yanında kalfaymış. Biraz takım taklavat düzüp buraya gelmek istiyormuş, ama ruhsatiyesi falan olmadığı için çekiniyormuş; hâkim kaymakam falan ne diyeceklermiş, bir sormalıymış.

Zemin yoklandı onlar da ayni dertten şikâyetçi zaten; «bizim resmen haberimiz olmasın» dediler. Hükûmet doktoruna da rica minnet.. Nihayet dişçi çıkageldi bir gün.

Ben ilkin, bu dişçiyi serseri, elinde bir kerpetenle Yenicami avlusunda diş çeken bir şarlatan falan sanmıştım. Meğer diplomalı dişçilerden daha dikkatli bir çocukmuş. Takımları falan pırıl pırıl. Dişçiliğin nazarî bilgilerinden de, emsaline göre, oldukça haberdar. Şöyle bir yokladım Epey şey biliyor.

Amelî tarafına ise hiç diyecek yok. En sinirli, en şamatacı kadınlardan olan Nufusçununki bile onu methede ede bitiremiyor: «Sinek sokuy sandım kardaş. Ben daha oynuyo bellerken bir de kocaman dişi gapıp elime virmez mi? Ağlamağa, bağırmağa vağat galmadı vallah.. Kuş kimi eli var.»

Az zamanda köylere de haber yayıldı. Memlekette bir sevinç, bir memnuniyet. Dişten zoru olmayanlar bile ne olur ne olmaz diye bir uğrayıp tamir faslına girişiyorlar. Doldurmalar, kaplamalar, köprüler, hattâ protezler... Köylüler hele... Zavallıcıklar öyle memnun ki; yere kazık çakıp dişini ona iple bağlayarak asılmaktan, ipi kapıya bağlayıp, bir tekme savurarak dişi fırlatmaktan; hattâ mavzer kurşununa bağlayıp uçurmaktan kurtuldular. Hepsi rahat nefes aldılar. Dişçiden çıkarken yüzlerini tetkik ediyorum: Sevinç ve memnuniyetle beraber, daha ziyade de hayret var: «Bu iş beyle golay mı olurmuş ki?»

Günlerden bir gün, Eşrâf-ü-Mûteberan-ı beldeden Genel meclis üyesi Murtaza beyin de dişi ağrımış, methini kulaktan duyduğu dişçiye gitmiş. Dişçi, ağrıyan bir çürük dişi çekmiş, birini doldurmuş, öteki çürükler için de: «Bunlar açık duruyor, apse yapar, şişer, vaktinde tedbir alalım» demiş. Ağamız ogünkü faaliyeti yeter bulup çıkmış.

İki gün sonra Murtaza beyi Çopur İlyas'ın kahvesinde

gördüm: yüzgöz şişmiş, başı boynundan itibaren sarılı. Çehresi kıpkırmızı olmuş.

— Yahu geçmiş olsun, Murtaza bey.. Hayırdır inşallah?

Zaten gürlüyormuş herhalde, benim sözüm üzerine de patladı:

— İşte senin kimin aklı-evvel beylerimize iş galıncık beyle oluruk. Yaho, memlekete ipsiz mi geliy, heyirsiz mi geliy.. Adamın parasını mı dolandırıylar? Heç bahan var mı? Kaymahamı görmezden gelir, hâkimi vız geçer... Eyi ki çenemizi kafamızı da goparıp elimize vermeyler..

— Canım seni oraya zorlan götürmediler ya.. Beğenmiyorsan gitmeseydin..

— Yaho, şu lâfı ganon kitap bilmeyen biri dese neyse.. Benim kimi adama nasıl deyin bunu? Dilbomasız, röhsetsiz dişçilik edene ne yaparlar sen bilmeyn mi? Ha.. görürsööz siz.. Ben melmeket için, halk için seçilmişim... otuz iki bin kişiyi temsil ediyim.. Her tarafa şikâyet edecem...

Sorduk soruşturduk, dişçinin hiç de kabahatı yokmuş, apse, onun dediği gibi öteki açık dişlerdeymiş. Ültraseptil falan vermiş.

Ertesi gün Murtaza beyi dişçinin kolunda eve giderken gördüm, yüreğim rahat etti, demek fırtına geçmişti. Ama bunu anlatınca Kör Hacı: «Sen ona bakma, dedi, dişi iyi oluncaya kadar idare edecek, sonra sen feryadı gör.»

— Peki birader bu dişçiden bütün memleket istifade gördü.. Murtaza'nın dişinde de hiçbir suçu yokmuş.. derdi ne herifin?

— Bilmez kimi söyleyin, Murtaza gader mıhrız (hasis) var mı? Dişçi bi diş şçekmeye iki kâat almış deyi gızıy. Aleç parası da üste. Herif alışmış hökümet dohtoru, belediye dohtoru ayağına gele. Beleş aleç.

Aynı zihniyet başkalarında da görüldü: «İyi, hoş, ama çok para alıy». Derken, kasabanın canlı gazetesi olan Şaşı Yusuf'un kahvelerde ileri geri atıp tuttuğunu duyduk. Me-

ğer askerlikte nalbant onbaşılığı yaptığı için burada ruhsatiye alıp sünnetçilik perdesi altında her türlü işi yapan Muharremle, kaçamak diş çekmek, iğne yapmak ve ilâç falan vermek suretiyle yevmiyeyi doğrultan seyyar sağlık memuru Sası Yusuf'a iki gece rakı içirmişler, sen Yusuf'un ağzını tutabilirsen tut artık..

Size uzaktan boş lâf gibi gelir, ama bir kasabada bu dedikodu ve kötü propaganda kampanyasına hedef olan iflâh olmaz bir daha..

Bahusus ki ortada bir gayri resmilik, kanuna aykırı, ruhsatnamesiz iş yapma keyfiyeti var; karşı taraf bunu her zaman bir şantaj vesilesi yapmakta hiç ihmal göstermez. Şimdi resmen müracaat edecek de değildirler ha.. Daha zemin hazır değil: kaymakamı hâkimi şimdilik dişçiye mütemayil.. Koruyabilirler. Epey dedikodu yapılacak, iş kıvamına getirilecek, bir iki hâdise uydurulacak veya bulunacak.. Sonra, asıl mühimi, gayri resmî kuvvetler tahrik edilecek: Murtaza bey vilâyette vali ile konuşurken sureti haktan görünerek iki kelime ile çakıştırabilir de, belediye ve mahalle mazbataları da hartada var..

Avârelik bu ya, sanki çabası bana düşmüş gibi bir mukabil kampanyaya geçmek için çare düşünüp durdum. Derdimi Kör Hacı'ya açtım, kesip attı:

— Murtaza beyin parasını geri versinler.. dişini de yapsınlar.. bah gör.

Amma da feylesof adammış bu Kör Hacı yahu? Dişçinin bir zarf içinde, özürler dileyerek parayı iade ettiği ve üst dişlerin orta yerine bir altın kondurup parlattığı günün ertesi, Murtaza bey Çopur İlyas'ın kahvesinde bülbül gibi şakıyordu:

— İnsan oğlu nasın da yanılıyımış yaho? Oğlanın günahını alıydım az gala.. Meğer lokman hakimmiş herif. Aha bahın.. Ağzımın içi cıncık kimi oldu alimallah.. Hızır gibi eli varmış mübareğin.. Melmeket için nimettir bu. Bir yiyek de bin şükredek beyle bir dişçi bulduğumuza.

Ruhsat muhsat neymiş? Bize vatandaşın sağlığı gerek.. Hangımız mektepten çıktık ki..

Ve gereken yerlere nişan alarak tehdit de savurdu:

— melmeketin sağlığı meselesinde şonun bunun lâfazanlığına kimse kulak asmaz. Ordu bozanlık edenlerin haddini bildiririk.. Biz melmeket menfaatı için çalışırık.. Melmeketin sağlığı işi bu.. Möhüm dâvâ...

MAHMUT ÖZAY

KARGALAR

Belediye meydanında, çarşı esnafına gelip geçenlerin de katılmasiyle davulsuz - zurnasız, nutuksuz - alkışsız bir kalabalık toplanmıştı. Seçimler çoktan bitmiş, kazananlar koltuğa geçmiş, kazanmıyanlar da kâinata küsmüş oldukları için elbette bu bir miting olamazdı. Gaz, şeker, kaput bezi, basma gibi kuponla bir şey de dağıtılmıyordu şüphesiz; harp yıllarında değiliz çok şükür! Eeee, öyleyse ya bir vak'a vardır, yahut da Belediye Reisinin şöyle balkona çıkıp — söz temsili, Venezya sarayında Duçe'vari — bizzat yapacağı önemli bir tebligat!.. Olur muydu bu? Şimdiye kadar vukuu yok... Yok ama, neye olmasın? Hangi devirdeyiz? Büyük şehirlerin valileri, Belediye Reisleri sık sık basın toplantıları yapıp gazetecilere, yapılan işler hakkında izahat vermiyorlar mı? Bizim Belediye Reisimiz de pek âlâ:

«Gelin ey vatandaşlar; size hesap vereceğim!.. İşte iktidara geçtiğimiz şu kadar ay, bu kadar gündenberi şöyle ettik, böyle kıldık!» dese pek mi gayri ciddî bir iş olur yani? Hem bunu bekliyen vatandaşlar da yok mu? Onlara bu kabil vaadlar de yapılmadı mıydı?

Uzaktan böyle düşünüyordum, kalabalığa yaklaşınca hemen öğrendim işin mahiyetini; herkes başını havaya kaldırmış, meydandaki ulu çınarın çıplak dallarına bakıyordu. Ta tepede ince dallardan birinde bir karga aptal aptal duruyordu. Sormama lüzum görmeden bizim ekmekçi Tevfik usta:

«Takılmış oraya vazallı hayvan, dedi; çabalıyor çabalıyor, kurtulamıyor bir türlü!»

«Peki ama, nasıl takılmış? Dalların arasına mı?»

«Hayır canım, ipe baksana!..»

Hakikaten dikkat edince, karganın bulunduğu daldan ince kınnap uçlarının sarktığını ben de farkettim. Kuşların, bilhassa kuluçka zamanlarına yakın, yuvalarına ip, yün, yosun, bez parçaları gibi şeyler taşıdıkları malûm ya... Demek ki bu haspa da, kim bilir kaç mevsim önce bu dala takılan bir uçurtmadan arta kalmış kınnapları toplamak istemiş, fakat ilmikler bir ökse gibi ayağına takılıvermiş!..

Çırpınıp ayaklarını kurtarmağa çabaladıkça hazin bir «İmdat!» feryadı halini alan gaaaklarına, karşıki yüksek çatıda toplanan bir alay karga hep birden cevap veriyor, derken havalanıyorlar, çınarın üzerinde kanat çırparak bir çingene kavgasını andıran yaygalardan sonra hiçbir netice elde edemeden zavallı mahpusu yalnız başına bırakarak tekrar içtima yerine dönüyorlardı. Bu harektin her tekrarında aşağıdakilerin merhamet duyguları da kabarıyordu. Nihayet bakkal Tahsin:

«Yahu, dedi, çıkaralım bir çocuk da çözsün hayvancağızı be!... Kendi kendine kurtulacağı yok işte!..»

Bu fikir herkes tarafından tasvip edildi. Daldaki mahpus karga yine acı acı gaakladı; çatıdaki alay da yine feryatlarla havalandı ve çınarın üzerinde bir kere daha yaygaralarla kanat çırparak yerine döndü.

Biraz sonra onüç - ondört yaşlarında, önlüğünü beline dolamış bir kunduracı çırağı uzunca bir merdivenle geldi; merdiveni ağaca dayıyarak çıkmağa başladı. Temaşa şimdi daha meraklı bir hal almıştı. Halâskâr çocuk, kargaya doğru yaklaştıkça dallar sallanıyor, dallar sallandıkça da mahpus karga çırpınıp bağırıyordu. Karşı çatıdaki karga alayı bu sefer deminkilerinden bet ve tiz bir yaygara ile havalandı. Kara kuzgunlar birer fedaî, birer müctahit gibi sağdan, soldan, önden arkadan kunduracı çıra-

ğına karşı müthiş bir hücuma geçtiler; kanat vurmak, gagalamak, diftmek istiyorlardı onu. Çocuk biraz duraksadı, kolunu sallıyarak savundu. Aşağıdakiler eni-konu heyecanlanmışlardı:

«Vay anasını! Paralıyacaklar çocuğu be!..»

«Hüseyin, Hüseyin; kes ordan bir dal da vur yaklaşanları!»

«Hayvan be yahu... Bilmez ki iyilik yapacaklar!»

Kunduracı çırağı soğukkanlı bir şeye benziyordu; başını salladı, güldü bir iki küfür savurdu, mahpus kargaya biraz daha yaklaştı; ötekilerin devam eden yaygarasına, kanat çırpışlarına, gagalama teşebbüslerine metelik vermeden elindeki bıçağı uzattı, karganın ayaklarına sımsıkı dolanmış olan kınnabı kesiverdi.

Bir an içinde bütün gürültü dindi. Karga alayı kurtulan mahpusla birlikte uzaklara uçup gitti. Tabiî dönüp kunduracı çırağından af dileyecek, ona teşekkür edecek değillerdi ya!... Fakat birer ikişer dağılan aşağıdaki seyirciler bu hâdiseyi şurada burada anlatırken bittabi Hüseyin'den hep sitayişle bahsettiler.

★

Aradan bilmiyorum ne kadar zaman geçti, bir gün bir arkadaşla ayni meydandan geçerken Belediyemizin, pancar yüzlü, iri - yarı, pehlivan yapılı tellâlının — değil megafona, hoparlöre bile ihtiyaç hissetmiyen — sesini duyduk; cümle kapısının merdivenleri üzerinde bir heykel gibi dikilmiş, elindeki kâğıda göz gezdirerek gürlüyordu:

«İlce Ziraat Komisyonunun ilânı budur ki:

Son günlerde pek çok üreyen kargaların meyve ve sebzelere... ve alelûmum çifçi mahsullerine büyük zararlar verdiği anlaşılmış olmakla... bunların itlâfı için mücadele açılmasına... ve bunun için de kasabamız sakinlerinden her ailenin onbeş gün içinde iki karga başı getirme-

sine... ve getirmiyenlerden beşer lira para cezası alınmasına karar verilmiş olduğu ilân olunuuuur!...»

Gayri ihtiyarî çinar ağacına baktım; kunduracı çırağının kurtardığı kargayı hatırlıyarak dalar gibi olmuşum ki arkadaşım:

«Yürüsene, dedi, karga avcılığına nasıl çıkacağımızı mı düşünüyorsun yoksa!.. Merak etme, bizim Çarşı camiinin müezzini iyi avcıdır... Verdik mi bir lira temin ederiz ondan ikişer tane karga başı!»

A. FERHAN OĞUZKAN

SICAK BİR YAZDI

Karpuz sergileri yeni bir iklim getirir. Köşebaşına, bir kahvenin kıyıcığına, boş bir arsaya serilen eğrelti otlarının yumuşak serinliğine, açık yeşil, yeşil, koyu yeşil, alacalı, siyaha yaklaşan renkleriyle küme küme yığılan veya itina ile dizilen karpuzlar sokağın, mahallenin havasını değiştirir. Temmuzun, ağustosun bunaltıcı sıcaklarında, üzerleri çok defa beyaz bir tente veya çardakla örtülü bu sergiler insana ferahlık verir. Geceleyin, lüks yahut karpit lâmbasının altında kıpkırmızı bir karpuzun alev alev yandığını görür, acaba şurayı aydınlatan o mudur? diye şüpheye de düşersiniz.

Dün akşam köşebaşındaki karpuz sergisini görüp serinliğini teneffüs edince çocukluğumun, gençliğimin geçtiği eski mahallemizin o cıvıl cıvıl sokağını, o her yaz köşesine yerleştirilen kütür kütür karpuzları, serin, taze kokulara bürünen ve yine aynı kokularla hatırlanan neşeli yaz günlerini düşündüm.

Hele bir yaz: O yaz bildiğim yazların en sıcağı idi. Gündüzleri denizden çıkmış balıklar gibi odaların, sofaların, taşlıkların genişliğinde yatar, kalırdık. Konuşamaz, gülüşemezdik bile. Bütünlemeye kalmıştım, kalmıştım amma çalışmanın imkânı mı vardı? Elbet havalar değişecek, ben de kitaplarımı, defterlerimi açacaktım. Esasen büyüklerim de — yine sıcaklardan olacak — pek üzerime düşmüyorlardı.

Sabahları çok geç kalkıyordum. Kahvaltıya bir türlü yetişemez, kaçamak bir şeyler yer, hem de azarlanmak-

tan korkardım. Büyükannemin her düzensizliği yakalıyan gözlerinden kurtulduğuma şükürler ederek soluğu sokakta alırdım.

Sokağımız ne kadar canlı, ne kadar oyalayıcıydı. Bir ucu tren yoluna, bir ucu tramvayların, otobüslerin, kamyonların vızır vızır işlediği büyük caddeye dayanırdı. İki, üç, katlı evler öylesine birbirlerine bitişiktiler ki kimin evine nereden girileceği, hangi kata, hangi odaya nereden çıkılacağını kestirmek bazan pek zordu.

Ben önce doğru boyacı şişman İzak'ın yanına giderdim. O, sabahları elektrik direğinin dibinde çalışırdı. Gölge olurdu orası. Etrafına sıraladığı çeşit çeşit ayakkabıların sahiplerini bekler, bazan da bana: «Ben bir el prafa oynıyayım, sen şunlara göz kulak ol!» der, giderdi. Müşterileri karşıki kahveden gördüğü vakit de: «Ona bırakın parayı...» diye seslenir, oyundan kalkmazdı.

Sabahın bu saatlerinde köşebaşından en çok kadınlar, genç kızlar yahut evlâtlıklar geçerdi. Oturduğum alçak iskemle üzerinde, köşeyi dönen herkesi dikkatle incelerdim. Yaşlılar geçerken nedense utanır, genç kızlar geçerken bir tuhaf olur, yüzüme biraz fazlaca bakarlarsa kızarır, evlâtlıkların sırnaşık gülümsemelerine hem kızar, hem de mukabele etmekten zevk duyardım.

Öğle güneşinin sokağı tamamiyle ışığa boğduğu sıcak saatlerde bezgin bezgin dolaşan eskicilerle avâre çocuklardan — tabiî bazan ben de dahil — başka kimse olmazdı ortalıkta.

Akşam üstü altıdan sonra sokak adetâ yeniden hayata kavuşurdu. İzak takımlarını alır, öteki tarafa, fırının köşesine geçer, artık kahveye, oyuna gitmezdi. Kahvenin ön sandalyelerine oturanlar ayak ayak üstüne atarlar, geleni geçeni — bilhassa kadınlarla, kızları — seyrederlerdi. Mahallenin ne kadar yürüyebilen insanı varsa hemen hemen hepsi o sokaktan çıkar, ötekine girer; bu köşeyi kıvrılır, diğerine sapardı. Satıcıların, vasıtaların, ka-

dınların, erkeklerin, çocukların ortaklaşa gürültüsü caddeyi, çarşıyı bir bulut gibi kaplardı.

Bizim sokak da bir âlem olurdu. Bütün pencereler, kapılar açık, aileler kundaktaki çocuklarına varıncaya kadar evlerin önüne dökülürdü. Küçükler körebe, köşe kapmaca, yakan top gibi oyunlarla oradan oraya koşarlar, biraz daha büyükleri ikişer, üçer, kolkola tiren yolundan caddeye kadarki sahada bir aşağı bir yukarı piyasa ederlerdi. Ne de ezile büzüle, kırıta oynaya salınır dururlardı ya!

Bu hal gece yarısına değin sürer, giderdi. Sıcakların derecesine göre yatma zamanı uzar, birlere, ikilere bile dayanırdı.

İşte böyle geçiyordu günler o yaz. Dedim ya herkese bir âvarelik, bir gevşeklik gelmişti. Gerçi arada sırada büyükannem, «Geceleri hiç olmazsa çalış, bu işin sonu kötü olacak...» diye beni sıkıştırırdı ama, neyse annem benden yana çıkardı: «Ne yapsın canım, baksanıza herkes dışarda! Evlerin içi fırın gibi. Okuduğu aklına mı girer? Böyle gitmez ya, havalar serinleyince hiç evden dışarı çıkmak yok.» «Tabiî tabiî şu sıcaklar bir sona erse...» der, yavaşça sıyrılırdım.

Köşebasında artık yalnız İzak, yalnız kahve, yalnız fırın yoktu. Büyük bir karpuz sergisi açılmıştı. Kahvede oturamazdım, fakat hemen kahvenin kıyısındaki bu serin, ferahlandırıcı yerde hiç çekinmeden oturur, bazan da upuzun yatardım.

Sergi sahibi babacan bir adamdı. Bir de adamı vardı: Abdi. Benim yaşta, ateş gibi bir çocuk. Her gece, yaya kaldırıma yanaşan arabadan atılan iri, ağır karpuzları kaleciler gibi şöyle iki eliyle tutuşu, önlüğü ile silip parlattıktan sonra süratle sıraya koyuşu, havada dönen iki karpuzu daha yeniden yakalayışı görülecek şeydi. Bir günde ahbap oluvermiştik. Sokağa sapanlar içinde merak ettiklerini ona anlatırdım: «Bu yarbayın hanımı. Bu, Ali var

ya, Belediyede kâtip, onun ağabeyisi. Şu mu? O, Hacı Mustafendinin evlâtlığı...»

Karpuz sergisi sokağımızın havasını, rengini değiştirmişti. Eğrelti otlarının çardağı kaplıyan yaprakların, kesilmiş karpuzların birbirine karışan kokusunda ırmak kenarlarının, kumlu arazilerin rütubetinden bir şeyler vardı. Sokağın rengi bile yeşile çalmıya başlamıştı. Ama bunların üstünde kütür kütür, kıpkırmızı karpuzların insanı çıldırtan bir şehvetli duruşu, kanı coşturan bir hali vardı ki bu hepsinden beterdi.

Böyle duygulu, taşkın olduğum zamanlarda sergiye uzanır, hoşuma giden kızlardan biri gelsin, bir karpuz alsın da biraz konuşalım isterdim. Fakat, ne yalan söyliyeyim, en çok Eleni'yi beklerdim. Eleni caddedeki tuhafiye mağazasının sahibi Marko'nun kızıydı, Rumdu. Bizim sokakta otururlardı.

Sıcak yaz gecelerinde başkaları gibi o da saçlarını tarar, tertemiz giyinir, arkadaşlariyle beraber dolaşır, dururdu. En fazla onun sesi işitilirdi. Kim bilir neler anlatırdı yanındakilere? Fıkır fıkır gülerler, bir de etraflarına bakarlardı.

Evleri sokağımızın sonunda tren yoluna yakındı. O taraftan, beyaz elbisesi içinde yaklaştığını hissedince arkadaşlara, «Durun, geliyor...» derdim, «Sakın fena bir şey söylemeyin! Darılırım sonra!» Köşeye kadar gelirler, caddeye çıkmadan, karpit lâmbasının aydınlattığı serginin biraz açığından dönerler, ama biraz ağır ağır dönerlerdi. O sırada ben nefes almaktan bile ürker, öyle seyrederdim.

Bazan tek başına gelir, nefes nefese, heyecanlı, «İyi bir karpuz!» derdi. Babacan patron uzandığı yerden Abdi'ye «Matmazele şöyle iyisinden ayır bakayım!» diye emir verir, öteki tarafına dönerdi. Ahbap mahsus bir türlü iyisini bulamaz, ben de ona kenardan, yandan doya doya bakardım. «Saçlarını arkada toplamış bu akşam!» derdim kendi kendime. O, yerinde duramaz, sabırsızlanır, benimle gözgöze gelince hafif gülümserdi.

— Sizi anneniz arıyordu, demin...
— Öyle mi, ne vakit?
— Demin, beş dakika önce.
— Gideyim bakayım öyleyse...

Beraber, yaya kaldırımı dolduran komşuların önünden geçer, evlerine, evimize doğru ilerlerdik. Burnumda yeni kesilmiş bir karpuz kokusu, içim dola taşa, Eleni'nin yanında, memnun, yürürdüm.

— Bakalım nasıl çıkacak?
— Bilmem ki!

Dudağını öyle bir büker, gözlerini öyle bir süzerdi ki o gece sabahlara kadar onu bu haliyle düşünür de düşünürdüm.

Bazı geceler, daha çok mehtapta, arkadaşlarla tren yolunun öteki tarafına düşen asfalta çıkardık. Köşebaşında toplanırdık. Sonra sokağımızı bir baştan öbür başa geçerken rasladığımız kızlara nereye gideceğimizi çıtlatır, «Siz de gelsenize!» derdik. Onlar bu haberi birbirlerine ulaştırırlar, beş on dakika geçince birer ikişer bize katılırlardı. Hepimizin tek tek benimsediği biri vardı elbet. Birlikte gezerken bir de bakardık ki ikişer ikişer ayrılmış, uzaklaşmışız.

O zamanlar, Eleni, o konuşkan, o neşeli kız mahcup, sessiz bir insan olurdu. Ben onu açmıya uğraşırdım:

— Gelirken gördüler mi, acaba?

Arkadaşlariyle daha çok rumca konuşmaya alıştığı için toparlanamazdı birden

— Ohi... Ah! Pardon, hayır, hayır.

İnip kalkan göğsüne, nereye koyacağını bilemediği ellerine bakarken, ne tuhaf, beni de bir heyecan, bir korku alırdı.

— Heyecanlısın, korkuyor musun yoksa?
— Ben mi? Yoook, ne bileyim!

Yanımızdan bisikletler, farlarını yakmış hususî otomobiller, şarkı söyliyen gruplar geçer giderdi. Sabahtanberi

ona söylemek için hazırlandığım sözleri bir türlü bir araya getiremez, hattâ nereden başlamak gerektiğini bile kestiremezdim. Belki bir sırası gelir de münasebet düşer söylerim diye şurdan burdan konuşmaya başlardım:

— Neden böyle çabuk yürüyoruz? Yarışa mı çıktık yoksa?

— Hızlı mı yürüyorum?

— Tabiî.

Yavaşlardık. Ortalıkta ikiye bölünmüş bir karpuz kokusu, yukarda salkım saçak yıldızlar, gömleğimin yakasından, kolundan girdiğini hissettiğim ılık hava başımı döndürür, Eleni'ye «Haydi» derdim, «bir şarkı söyle...»

O, dudağını büker, «Olmaz ama şimdi...» diye nazlanırdı. Yanımızdan hızla geçen bir otomobilden sakınmak için birbirimize sokulduğumuzda, korumak duygusunun da eklendiği bir cesaretle yumuşak ellerinden tutar, belki canını acıtacak kadar sıkar, ısrar ederdim:

— Dün akşam nasıl söyledin peki? Demek ki...

Ellerini bırakmaz, söylemek istediklerimi parmaklarımın diliyle uzun uzun anlatmıya çalışırdım. O, heyecanlı, siyah saçları alnına düşmüş, dudakları nemli, elimden kurtulmak için sarfettiği gayretle biraz daha hareketli, teklifimi kabul ederdi.

— Peki, peki, söyliyeceğim.

Hemen başlamazdı ama, biraz dargın gibi yürür, somurturdu. Ben de hiç sesimi çıkarmazdım. İçin için sevinir, bir erkeklik gururu duyardım.

Sık dalların, yaprakların veya bir bahçe duvarının mehtâb ışığını kestiği karanlık bir yere geldik mi, hafifçe bir sesin yanımdan yükseldiğini duyardım. Bilirdim ki söylemeye karar vermiştir artık. «Asta ta malâkasu...» diye başlıyan rumca bir şarkı vardı, onu sevdiğimi bilir, en çok onu söylerdi.

On yedi yaşın pürüzsüz, canlı, güzel sesiyle yaz gecesine dağılan rumca kelimeler sıcak, yumuşak, biraz kışkırtıcı bir tesirle kulaklardan sanki hemen damarlardaki ka-

na karışırdı: «Asta ta malâkasu, anakatomena, istintireli notya... Tora puine tanyatasu, ine ola sinitizmena... Asta ta malâkasu...» (1).

Bu nağmelere sarılan mânayı o bana yarım türkçesiyle daha önce anlattığı için arada bir başını çevirir, -- kendinden geçmiş bir halde — ellerimi arar, gözlerimi arar, «Ah! dönelim... Çok yürdük!» derdi.

★

Dönerdik. Ben, «Hadi, bir de Barba Yani'yi söyle» derdim. Barba Yani'yi her zaman bizim köşeyi döndükten sonra biraz ilerdeki İçkili Lokanta'nın akşamlara kadar durmayan pikabından dinlerdim. Ne cünbüşlü, ne kıvrak ve o zamanki günlere uyan bir plâktı. İri bir erkeğin söylediği bu şarkıyı bir de Eleni'den dinlemek istiyordum. Onun çakıl taşlarından atlıya atlıya akıp giden sular kadar duru, şakrak sesinden.

— Olmaz, olmaz, derdi. Onu da başka bir gece.

— Hangi gece?

— Daha yaz bitmedi ki...

Böylece mahalleye yaklaşırdık. Nasıl kızlar ayrı, erkekler ayrı çıkmışsak yine öyle girerdik sokağımıza. Biz hep sonra, arkadan gelirdik. Yatmadan önce köşebaşında bir müddet daha oturmak, konuşmak, doğrusu sevdâdan bahsetmek bizim için alışkanlık haline gelmişti.

Önce hepimiz susar, dalar, düşünürdük. Abdi merakla, «Nerelerdeydiniz yine, asfalta gittiniz galiba? Sokak bomboştu yahu!» diye söze başlar, hepimizin gözlerinden bir şeyler okumaya çalışırdı.. Hepimiz de içli, dolgun,

(1) Türkçesi aşağı yukarı şöyle: «Deli deli esen rüzgâra bırak saçlarını karma karışık olsun! Şimdi gençlik zamanın, her halinle makbulsün, güzelsin... Bırak saçlarını...»

hem memnun hem üzüntülü, adetâ büyükler gibi aşkın felsefesini yapmıya çalışırdık orada. Sergi sahibi, o dünyaya metelik vermiyen deryâdil adam, bizi dinler dinler, birden, patlayıverirdi: «Uğraşmayın bu işlerle yahu!... Derslerinize çalışın, adam olun... Yoksa benim gibi sürünürsünüz böyle! Şunlara bakın, ceblerinde metelik yok, nişanlanmaktan, evlenmekten bahsediyorlar! Allah Allah ne günlere kaldık. Abdi, söndür şu lâmbayı be, yatacağız artık... Bırak şu geveze herifleri!»

Bu sözlere nedense, hiç kızmaz, evlerimize dağılırdık.

★

Ertesi günü, daha ertesi günü, Eleni'yle buluşuncaya kadarki gündüz saatlerinin birçoğu hep onu düşünmekle geçerdi. Evdekiler, «Bu çocukta bir durgunluk var ama, hayırdır inşallah... Sıcaklardan mıdır nedir?» derler, bir türlü yiyip bitiremediğim yemekleri endişeyle önümden çekerlerdi.

İzak'ın yanına giderdim. «Gemilerin mi battı Karadenizde?» diye başlardı. O şişkin gözlerini hoplata hoplata güler, takılmak ister, yine benim asık suratımı yumuşatamazdı. «Canım sıkılıyor be İzak!» derdim. «Sen canın sıkıldığı vakit ne yaparsın?» O, belki ömründe hiç karşılaşmadığı böyle bir sorudan şaşırır «Hiç» derdi, «Ne diye canım sıkılsın! Baktım ki canım sıkılıyor, daha çok ayakkabı boyarım... Ha, şeyederim, kâğıt oynarım be!»

Oradan, İzak'ın yanından kalkar, sergiye ilişirdim. Serin çardağın altında alırdı beni bir tasa, ağlamaklı olurdum. Abdi: «Bugünlerde arpacı kumrusu gibi düşünüyorsun, hayrola?» derdi. Birdenbire söylemesem tıkanacağımı hissederdim: «Yapamıyacağım, evleneceğim onunla Abdi. Evleneceğim...»

Sonra eğrelti otlarına sereserpe uzanır, alacalı, iri karpuzların arasında kurmaya başlardım: Şurada mektebi bitirmeye bir sene var. Şimdilik bir nişan yapılır. Bir taraftan çalışır, bir taraftan Hukuk'a giderim. Eh, ilkin biraz zorluk çekeriz, fakat avukatlığı elde edince, büyük davâlar alınca, meşhur olunca... her şey düzelir tabiî.

Abdi, konuya daha yeni intikal etmiş, aptal aptal sorardı: «O Rum kızıyla mı?» Elimdeki sivri bıçağın bir karpuza saplarken, «Hıı» derdim, «Onunla.»

★

O yazın bir gecesini, Eleni ile birlikte geçen uzun zamanı, hele ona sorduğum müthiş soruya verilecek cevabı beklediğim anları nasıl unutabilirdim?

Geceleyin deniz kenarında gezinmek için söz vermişti. Çoktandır istediğim Barba Yani şarkısını da okuyacaktı. Sokağın yine kalabalık, yine gürültülü, yine kız, kadın kokan bir vaktinde karanlıkta kalan bir ucundan asfalta, oradan da koşar gibi deniz kenarına uzanmıştık.

İkimiz de heyecanlıydık. Hiç konuşmadan, anlaşmadan, ortaklaşa bir içgüdüyle sanki, bir kayayı siper edinmiştik. Nefesini yüzümde, dizlerinin, omuzlarının, kollarının sıcaklığını vücudümde hissediyordum. Rüzgâr saçlarının kokusunu bazan ciğerime kadar üfürüyordu.

Ay, daha tam daire şeklini almamıştı. Işıkları önümüzdeki denize pırıl pırıl dökülüyor, yorgun dalgaların sahile geliş - gidişlerinden tatlı bir şıpırtı hâsıl oluyordu. Uzaklardan geçen arabalı vapurun çarkı, halı dövülmesini andıran sesler arasında, sakin sularda uzayıp giden beyaz bir yol çiziyordu.

Eleni o gece büsbütün içe işleyen bir sesle Barba Yani'yi söylemeye başlamıştı. Yanımda, damarlarında gençlik koşan, hareketlerinde deniz gibi, rüzgâr gibi engin, taşkın bir ruh dile gelen bir kimse vardı. Elleri ellerim-

de, tamamiyle birbirimize sokulmuş, bitmiyecekmiş zannedilen bu güzel gecede denize, rüzgâra, mehtaba katılmış, tabiattan bir parça olmuştuk sanki.

Nasıl olmuştu da şarkı biter bitmez, günlerin biriktirdiği, sıkıştırdığı, ömrümün o en heyecanlı sorusunu soruvermiştim?

— Benimle evlenmek ister misin Eleni?

Bu sorudan en çok ben şaşırmıştım. Oturduğum yerde toplanmış, büzülmüştüm. Elleri artık ellerimde değildi, aramızda, ılık, parlak bir yaz gecesi vardı. Bitkin, ezilmiş, bekliyordum. Nefes alışını, kalbinin atışını, hattâ diyebilirim ki kafasının işleyişini duyuyordum. «Ne diyecek, ne yapacaktı acaba?»

Yzünü avuçlarının içine almış, eğilmişti. Saçları önüne düşmüştü. Düşünüyor muydu, sessiz sessiz ağlıyor muydu? Göremiyordum. Üzüntüm gittikçe artıyordu. Kendimi kabahatli bulmaya başlamıştım. «Bunu da nereden sormuştum Yarabbi? Ne yapmalıydım şimdi?»

Başını kaldırmıştı. Yanaklarından birkaç damla gözyaşı süzülüyor, dudakları titriyordu. Bu halin sevince mi, üzüntüye mi yorulacağını, bir kızın yüz türlü hislerle yine böyle gözyaşı dökebileceğini o zaman nereden bilecektim?

— Peki, peki... Üzülme, ne oluyorsun? Vazgeçtim. İstemiyorum. Sonra söylersin, düşünür de sonra söylersin.

★

Bu, son gezmemizmiş. Havalar birdenbire değişmişti. Geceleyin sokakta dolaşanlar azaldıkça azalıyor, konuşmalar, şakalaşmalar her akşam, biraz daha evlere, odalara naklediliyordu.

Karpuz sergisi bir bağ bozumu havası içinde her gün biraz daha hüviyetini kaybediyordu. Çardaktan eser kalmamıştı. Karpuzlar, kavunlar, artık altlarından kaldırım taşları gözüken eğrelti otlarının üstüne gelişi güzel yer-

leştiriliyorlardı. Abdi: «Burası tamam» diyordu, «Bakalım patron bize yeni bir iş bulacak mı?»

Karpit lâmbasının oraya buraya uzayan parlak alevi etrafında herkesin bir derdi vardı. İzak kışlık yerini, Patron kışlık iş tasarılarını, Abdi de ne olacağını düşünüyordu. Ben de Eleni'nin o son geceki soruma vereceği cevabı, sonra tabiî imtihanımı.

Gerçekten çalışıyordum. Bazan bütün gün bir yere çıkmadan cebir formülleri arasında bunaldığım oluyordu. İçimde imtihanımı vereceğime dair kuvvetli bir inanç vardı; o kadar ki verilmesini arzu ettiğim bir söze göre hayatımı tanzim (!) için şimdiden hayaller kuruyordum. Yorulduğum, biraz dinlenmek için oturma odasına geçtiğim vakit büyüklerim bana iftiharla, memnunlukla bakıyorlar, gülümsüyorlardı. Çalışıyordum çünkü.

Yine böyle, iki gün bir yere çıkmadan çalıştığım bir akşamdı. Ben: «Biraz hava alayım, şöyle biraz dolaşayım!» diye evden ayrılmıştım. Vakit epeyce ilerlemişti. Ortalıkta kimseler yoktu. Köşebaşına doğru ilerliyordum. Karpuz sergisini arıyordum: Eyvah! Yerinde yeller esiyordu. Hayır, daha doğrusu yerinde başka bir düzen kuruluyordu: Yaşlı bir kestaneci yerleşme hazırlıklariyle meşguldü. Mangalının bir türlü oturmıyan bir ayağına ufak kiremit parçalarıyle destek yapıyor, yanındaki sepetten çıkardığı kara, sevimsiz kestaneleri pis bir suda ıslatıyor, sonra iri bir çakıyle üzerlerini çizip çizip delikli saca sıralıyordu. Pişen kestanelerden yükselen hüzünlü, ufuksuz, insanı olduğu yere çivileyen bir koku köşebaşını kaplıyordu.

İzak, mahallemizin bekçisi, fırında çalışan yamaklardan biri, daha birkaç arkadaş yeni satıcının yanında yerlerimizi almıştık. Önce merakla onu, sonra kestane alanlarla oradan geçenleri seyrettik. İçimde sebebini bilemediğim bir sıkıntı vardı. Yazın bittiğini, sokağın ıssızlaştığını, üstelik karpuz sergisinin o bütün ahbaplıklariyle birlikte uçup gittiğini, tesellisiz, şeksiz şüphesiz anlamıştım artık.

Evet, İzak kışlık bir yer arıyordu. Bekçi babamız, «odunu atamadık gayrı» diyordu. Fırıncı yamağı üşüyordu. Abdi şimdi kimbilir nerelerdeydi? Arkadaşların da tasalı bir halleri vardı. Sonra bu kebap kestaneci... Siyah fötr şapkasının altında, sıcak bir yazın küllerinde sonbaharı pişirmeye çalışan sihirbaz kılıklı adam!

O aralık, Eleni'nin bir gölge gibi köşeyi döndüğünü görmüştüm. Hemen arkasından koşmalı, sorumun günlerdenberi verilmiyen cevabını almalıydım. Davranmak istedim. İzak: «Bırak kızı be!» dedi.

Birden anlıyamadım:

— Niçin? Neden?

— Neden olacak, yarın nişanlanıyor da ondan. Belki istemez seninle konuşmak.

Donakalmıştım. Kahvenin önündeki bir iskemleye iliştiğimi hatırlıyorum. Kızgın saçda cızırdıyan kestaneler büsbütün âsâbımı bozuyordu. Köşe dönüyor, dönüyordu. İzak'ı bir fırının damında, bir ayaklarımın dibinde görüyordum. Kestaneci mangalın etrafında vahşiler gibi raksediyordu sanki. Bekçiyi biri palaskasından tutmuş başımın etrafında habire çeviriyordu.

— Nasıl olur İzak?

— Basbayağı olacak işte! Kız değil mi, elbet biri isteyecek, olacak.

— Ama?!.. Peki, kiminle?

— Karşı taraftan, bir doktor.

— Rum mu?

— Rum.

İlk defa o gece, meyhaneye gitmeyi, içmeyi, kavga çıkarmayı, hele şu kestanecinin takım tuluatını perişan etmeyi aklımdan geçirdim. Plâklar beni içmeye davet ediyorlardı ama yapamadım.

İçimde derin bir sızı, derin bir boşlukla eve döndüm. Böyle bir şey olacağını daha önceden sezinlemiş gibiydim. Çünkü sokağımız eski sokak değildi. Biten yazla beraber, güzel günlerin, güzel gecelerin sardığı tatlı hatıralar da

acı neticelerle bitiyordu. Ben bunu daha karpuz sergisinin harabesi üzerinde tüneyen kestaneciyi görür görmez hissetmiştim.

★

Aradan kaç yaz, kaç sonbahar geçti. Nice sokak, nice ev değiştirdik. Fakat ne zaman bir köşebasına yangelmiş bir kapruz sergisini görür, yeşil, pembe, kırmızı bir serinlik hisseder, bir krapit lâmbasının, bir elektrik ampulünün ışığı etrafında bir iki şehir uşağı görürsem, o sıcak yazı, o cünbüşlü sokağımızı, Eleni'yi, o mehtap gezintilerini hatırlarım. Burnuma, özelliğini biraz saç, biraz ten, biraz da esanstan alan genç bir kızın diriltici kokusu gelir. Cana yakın bir sesin «Asta ta malâkasu...» diye şarkı söylediğini duyar gibi olurum.

TARIK DURSUN K.

KARARTMA

Kadın eve döndüğünde vakit akşama iyice yakındı. Hava kararmış, el ayak çekilmiş falan...

Biri oğlan, biri kız iki küçük çocuk; kapının eşiğine çökmüşlerdi. Oğlan sümükleri ağzına girmiş, sessiz, ağlıyordu; kadını görünce sesini çoğalttı durdu.

Kadın önce oğlanı kucağına aldı, kızın elinden tuttu; içeri girdiler. Oda bir gözdü. Karanlık içinde kadın:

«Baban geldi mi hiç?» diye kıza sordu.

«Babam mı?»

«Hıı..»

Kız:

«Geldi..» dedi.

Kadın kibriti çakmıştı, lâmbanın şişesini çıkarıyordu. Durdu.

«Sordu mu beni? Ananız nerde dedi mi?»

Kız; şöyle on - onbir yaşlarında kadar bir şeydi. Sarı, yapağı saçlı, kırmızı basmadan benekli bir entari giymişti sırtına. Sol eliyle boynuna burnunu karıştırıyor, anasına bakıyordu. Kadın yeniden:

«Sordu mu beni disene kız?» dedi.

«Sordu ya. - dedi kız - öğlenleyindi geldi, sordu. Nerde o ananız karı, dedi. Bilmem dedim ben. Kızdı. Gari mağza da kapanmışmış. Sonra Şükrüyü dövdü, gitti.»

Oğlan hâlâ içini çekiyordu. Anasının eteğini sımsıkı tutunmuştu. Kız:

«Ekmeğin hepsini de babam yedi - dedi. Hiç komadı bize. Bi lokma bilem bırakmadı.»

Kadın çantasını açtı, karıştırdı.

«Olsun - dedi. - Olsun.. Ben alırım size ekmek şimdi. Pastırma da alırım, helva da alırım; yersiniz güzelce.»

Avucunda para kapıya çıktı, durdu. Şehir kapkaranlıktı. Bütün sokaklar, evler boyunları bükük - ışıksız, ölümcül bir yalnızlık içindeydiler. Öğleden bu yana, dinine imanına bir yağmur yağmış durmuştu. Bir harp heyecanı içinde evlerin birbirine dost, sokağa bakan pencereleri tekmil kara kâğıtlan kaplanmıştı; ışığın damlası sızmıyordu. Şehir geceyle unutulmuş, silinmişti.

Uzakta, köşedeki tek sokak lâmbası maskelenmiş, cilasun mavi bir ışık yalnız direği, direğin altını, tostoparlak aydınlatıyordu.

Arada tek - tük işten dönen, yahut mahallenin gece vardiyasına giden erkekleri sokaktan geçip gidiyordu.

Kadın çıkarken çocuklara:

«Kapıyı sıkı - sıkıya kayapın - diye tenbihledi - Bekçi ışığı görmesin.»

Sonra sokağa girdi. Hızlı - hızlı yürüdü. Köşenin ucunda Kâzım ağa'nın bakkal dükkânı vardı. Kapı aralığından incemsi bir ışık sızıyordu.

Dükkâna doğru kadını birdenbire sebepsiz bir korku alıverdi. «Şu köşe var ya, hani fenerli köşe; işte ordan bakıyorsun, İsmail çıkıvermiş. Lap diye karşına dikeliyor..»

Kalbi güm - güm vuruyordu. «Öldürür gayri - dedi içinden - Zaten deli - fişeğin biri. Çeker vurur Allahıma.»

Aklına yatağın altına sıkıştırdığı dünkü beş lira düştü. Ya bulmuşsa İsmail, aramış bulmuşsa o beş lirayı? Nereden buldun der, kimden aldın der?

Elini göğsüne bastırdı. Zınk dedi kaldı olduğu yerde. Kadın geri döneyim dedi, şu kapının içine gireyim, kaçayım - gideyim. İsmail köşeyi sapmış, geliyordu. Sokakta kimseler yoktu. Önünde durduğu evin penceresi açıldı, ışık sokağa, kadının eline - ayağına vurdu. Sonra tekrardan gerisin - geri yokoldu. İsmail tanıdı, gördü; bildi. İki

adımda kadına yanaştı, kolundan yakaladı: çekti. Sordu seslice:

«Makbule?»

«Buyur» dedi kadın.

«N'arıyorsun burda?»

«Ekmek alacaktım çocuklara da..»

Adam:

«Bu gün nerdeydin sen?» dedi, sordu. «Öğlen geldim, yoktun..»

Kadın soludu, dedi:

«Komşulardaydım azıcık.»

«Hangi komşularda?»

«Fatmalara gittiydim.»

«Sana o orospuylan gezme - tozma demedim mi kaç kere ben?»

Yan sokaktan biri çıktı. Gençten birşey. Islık çalıyordu. Yanlarından geçti.

Durdular. Sokaktan geçenin ayak sesleri git gide uzaklaştı. İsmail karanlıkta yüzünü kadının yüzüne yaklaştırdı. Kadın adamın sıcak, şarap kokan nefesini ta içinden duydu. Öteki, burnunu kuvvetle çekti, kadının yüzünü avuçladı. Elleri ateş gibiydi: yanıyordu.

«O beş lirayı nerden buldun, aldın?»

Kadının sesi titrek çıktı.

«Borç aldım..»

«Kimden aldın?»

«Fatmadan...»

«Yalan.. Fatmada sana verecek beş lira mı bulunur?»

Yürüyorlardı. Mavi ışıkla maskelenmiş sokak lâmbasının altından geçtiler. Lâmbanın biraz ötesinde İsmail kadını duvara yasladı. Sesi bir tuhaf, hıçkırıklı - hıçkırıklıydı konuşurken..

«Dediler bana. İbrahim ustayla görmüşler seni Konak'ta bugün. Bir faytona binmişsiniz, gitmişsiniz...»

Kadın susmuştu. Diyeceği yoktu. Buğ elinde tuttuğu

ekmek alacağı bozuk paraları avucunda sıktı, sıktı. Paralar sanki ezilivererecekti.

«Doğru mu?»

Uzaklarda bir evden, karanlık içinde bir gramofondan delimsirek bir kadın sesi «Turnalar» ı söylüyordu. İsmail burnundan gürültüylen soludu - kaldı.

«Söylene bana, doğru mu? İbrahim ustaylan mı yattın? O mu verdi parayı?»

Ses yoktu. Kadın duvara iyice sinmiş dururdu.

«Söylesene be... Söylesene...»

Kadının kolunu tuttu, çevirdi, çevirdi. Kadının eline avucunda ekmek paraları sokağa, yere düştü. Adam boş kalan eliyle suratına şimşek gibi iki tokat savurdu. Kadın yine ses etmedi. Bir an karşılıklı sessiz - sessiz bakıştılar.

Sonra birden ince bir yağmur düşmeğe başladı. Adam avazı çıktığı kadar mahalleyi ayağa kaldıraraktan:

«Artık gelme eve - diye bağırdı. - Öldürürüm seni... Öldürürüm..»

İlerde tek katlı bir evin kapısı ardına kadar açıktı. Kocaman bir ışık parçası sokağın karanlığına şaşkın serilmiş - kalmıştı. İsmail toprağa hınçla basıp eve doğru yürüdü. Kapıyı vurup örttü.

Ardına kadar açık kapıdan sokağın karanlığına şaşkın düşmüş kalmış kocaman ışık parçası yeni başlayan yağmurda ansızın kayboluverdi.

FEHMİ RAHMİ ERGÜVEN

SİHİRLİ DEFİNE

Dün sabahtanberi millet tutturdu mu ille sinema diye. Dümbüllü de Dümbüllü. Aman şöyle güzelmiş, böyle komikmiş, şöyle insanın kasıklarını patlatıyormuş güldürmekten.. Vesaire vesaire.

Ne var şu filmlerde bilmem ki, Sabite çıkar Tiridine banar, Safiye çıkar cırtlak cırtlak bağırır, Müzeyyen çıkar sağırların bile ezberlediğiKekliği asılır.. derken Dümbüllü'nün bir iki soytarılığı, tamam!. Neymiş? Sihirli Define. Şarkılı Kahkahalı Büyük Türk Filmi. İğne atsan yere düşmez her akşam.. Hay çevirmez olun da bata kalın e mi, film diye ortaya salıverdiğinz şu yüz karalarından ötürü..

Bacak kadar yeğenim bile:

— Dayı be, diyor. Dümbüllü yok mu, garılarınan bi olup da bi gıvırma gıvırıyomuş ki sorma! Dün Akşam Macit'ler gitmişler. Sen de nasıl dayısın be? Hiç sinemaya götürmezsin adamı.. Dayı be.. Dayıcığım, gözünü severim, n'olur biz de gidelim. Bir kerre. Vallahi bir daha istemiycez buna götür de..

Öte yandan ana dürter, bacılar düşer üstüme, veletler ayaklarıma dolanır yalvarır dururlar.

Derim:

— Yahu asılmayın bana.. Sevmem ben öyle şeyleri.. Derdiniz para mı? Alın vereyim kendiniz gidin, beni ne sürüklersiniz? Hazzetmiyorum işte, hazzetmiyorum zornan değil a!

Yook olmaz.. İlle sen götüreceksin. Bensiz, erkeksiz gidemezler ki. Peder ne yapar adamı sonra? Vay vay vay...

İki yetişkin, sırık gibi kızı koca karılara emanet etmek ha? Olacak işi mi bu? Sinemadan gayri herşeye benzeyen it kopuk yatağına salıverecek onları. Hele bir gitsinler karı başlariyle; kesiverir hepsini vallahi, hiç bakmaz.. Benimle olduklarında bile arkamızdan homur homur homurdanır herif, kaldı ki yalnız!

Fakat diyeceğim, allem ettiler, kallem ettiler kandırdılar beni hasılı.

Hemen alâminüt bir akşam yemeği. Süslendiler, püslendiler çarçabuk, çıktık sokağa. Daha caddeye sapmadan Huriye Hanımla kızları da ekşidiler mi başımıza;

— Biz de gidecek eş dost arardık, diye...

Tamam. Yükümüzü aldık. Bir sokak insan.. Şöyle gözucu ile bir bakayım dedim, vallahi inan olsun tam sekiz dişi, iki erkek varız. Babaannem bir, kocakarıyla Huriye hanımın iki etti üç, Adana'dan misafir teyzemin kızı Pervin'le benim iki bacı, Huriye hanımın iki kız etti mi sekiz? Erkek olarak da benle hadi Apturaman Çelebi niyetile yeğenimi de sayayım, iki varız.. Tam on kişi, De Memet de.. İşin gücün yoksa bu horantayı zaptetmeye uğraş.

Bizim şehir'de dört tane yazlık sinema vardır. Ayni gezinti mahallinde ikisi bir arada, yüz yüz elli adım sonra da ikisi bir arada. Bir aradadan maksadım; yanyana birer duvarlarının müşterek oluşunu kasttır. Bizim gideceğimiz film en ilerkinde oynuyordu. Orası da bizim eve hiç çekmese bir dört yüz metre çeker. Sokaktan çıkıp caddeyi tuttuk..

Günlerden cumartesi olduğuna dehşetli kalabalık vardı yollarda. Hele o sinemalara giden cadde, mahşer mi mahşer?.. Çoluk çocuk, genç ihtiyar dökülmüş sokaklara canım.. O bağırtı, o gürültü! Kızlar önde bir grup hemen arkada bizim kocakarı, yani valdeyle, Huriye Hanım, en arkada da Osmanlı ile ben. -Babaannemin malûmu alem lâkabıdır Osmanlı- Yeğen dersen ara yerde rastgeldiğinin bacaklarına dolaşır durur.

Ben çekerim:

— Hadi be babaanne, hızlan biraz.

— Gidemeden galdınız hemi yezitler? Ne acelesi var? Yürürük işte otlamak ya..

— Kalabalık da hani, kızlar için derim.

— N'oluyormuş kızlara.. Gapıp da gaçan mı var?

— Görmüyor musun kalabalığı canım? Taklaşır bir iki it şimdi.

— Heç de daklaşmaz. Ne diyi daklaşsınlarmış sankim? Dölek gitseler kör mü! Dek durana kimse sataşmaz, amma gözleri oynaşta olursa onu bilmem.

Talim adımıyla en kabadayı üç dakika çekecek yolu, biraz kalabalığın tesiri, biraz da Osmanlı'nın yavaşlığı ile on beş dakikada aldık.

Kabak çekirdiğine elli, sinemaya üç yüz elli cem'an dört lirayı bayıldıktan sonra girdik sinemaya. İki film oynuyormuş. İlkten (Damga) oynadı. Karılar kızlar ağlaşa ağlaşa bir hal olurken beş dakika istirahat.. On tane gazoz içildi bu arada, yüz yirmibeş daha suladık. Sonra Sihirli Define filmi başladı.

Yediden yetmişe bastılar kahkahayı.. Gül ha gül, gül ha gül.. Kırıldı millet.

On ikiyi çeyrek geçe de o bitti.İkinci film başlarken hava biraz soğuduğundan ve üstelik de rüzgâr esmeye başladığından -Ötekileri bilmem ama- Osmanlı ile ben, ikimiz yanyana oturduğumuz yerde çivi kestik.

Işıklar yanıp da herkes ayaklanınca bizim babaannenin hemen önünde oturan ve filmlerin devamınca ahbablık peydah ettiği genç bir gelin dönerek lâf attı:

— Aman ne soğuk.. Anne üşümedin mi sen?

— A kızım, dedi bizimkisi. Eve varıncası da döşşekte yanarsınız sıcaktan. Ecik daha sık dişini oldu olacak.

Ben işitmemezliğe gelerek başka tarafa baktım utanmasın diye. Halbuki ne gezer, lûgattan silmiş mübarekler utanmayı. Kadın kocasının koluna asılmış da fıkır fıkır gülüp:

— Sedat, dedi. Duydun mu dediğini?

— Duydum ya.. Ağzını sevdiğimin ihtiyarı.

Gidişde olduğu gibi dönüşde de arkadaydık. Hem bu seferki mesafe geliştekiyle kıyas bile edilemezdi. Soğuktan bir gidişleri vardı sormayın.

Osmanlı'nın bir elinde baston, bir eliyle de koluma asılmış, gidiyorduk. Bayağı üşümüş titriyordum.

— A oğul ne titrersin alahasen gılguyruklar gibi? Gençliğini nittin sen? Gaç gaç vallahi akıl değil bu bizimkisi. Paramınan irezillik. Verdiğine değse bari, yüreciği yanmaz adamın. Neymiş o? Gaş göz börtletmeyinen, gıç titretmeyinen de sinema mı olurmuş heerif? Yazzık.. Töğbeler olsun verilen paraya acırım..

— Beğenmedin anlaşılan, babaanne?

— Gulağasma. O oynıyan garıdan gerisine gulağasma.. O soyka iyi gıvırdı nemilâzım. Dökme gibi vücutu var orospunun.. Hem biyaz.. Gar gibi...

Eve varınca, yatasıya kadar belki bir saat bizimkiler (Sihirli Define) nin muhtelif sahnelerini güle bağıra tekrar tekrar hikâye ettiler birbirine. Benim ise, bitişik sinemada oynıyan ve antrakta zarzor da olsa dinliyebildiğim, Piyano ile Şuman'ın «Traumerai» ı kulaklarımda çınladı durdu.

Eee ne diyeceksin zevk bu. Filmin böylesi sarıyor bizimkileri!.

YILDIRIM KESKİN

PARADOR VE SONRASI

Akşam yemeğini yer yemez, doğru, **Café Parador**'a koşardık. Burası bizim için en elverişli yerdi. Evveiâ alış mıştık; sonra, şehrin en muhteşem caddesi bütün renkleri ışıkları, ve kukusuyla her gece önümüzden geçerdi. Fazla olarak, on onki adım ilerimizde mavi ve pembe ilânları bir yanıp bir sönen koca bir barın kapısı vardı. Sadece bu kapı ve bu kapının her gece şahit olduğu sahneler bile, bizim bütün gecelerimizi Parador'un terasında geçirmemiz için kâfi sebeptiler. Bu kapıda ne acıklı aşk sahnelerine şahit olmazdık biz? Şehrin kadınlı erkekli bütün «fındıkçıları» her gece burada idiler...

Bizimkilerden ilk önce ben gelirdim. Yemek yediğim pansiyon, Café Parador'a hemen, bir sigara içimlik mesafede idi. Diğerleri midelerini Restaurant Üniversitaire'in 180 santimlik tabldotuna uydurmuşlardı. Oradan ekseri çok geç çıkarlar, üniversitenin arkasındaki kitapçı dükkânlarının önünden, hayatlarından memnun kahkahalar atarak geçerler, Jardin d'Anglais'nin ışıl ışıl yanan sinema ilânlarını seyrederler, «C...» nin sarı saçlı, kalkık burunlu kızlarını gülmekten katıltan yarım yamalak fransızcalariyle etraflarından geçenlere lâf atarlar ve ancak saat ona doğru kahveye gelirlerdi.

Kahvede, bizimkilerden başka, aşağı yukarı bütün iklimlerin çocukları bulunurdu: En başta Amerikalılar gelirdi. En iyi dostlarımızdı onlar. Parisliler de aramızdan su sızmaz sayılırdı. İlle Acemler yok mu, bizim çocukları çileden çıkarırlardı. Hem kızar, hem çekinirlerdi bizden.

Sevdirememiştik kendimizi; ısınmamıştı kanları bize... Bizimkiler Cours de Rive'in köşesini döndüler mi, onlarda bir hareket olur, «mademoiselle, mademoiselle» diye garson kızı çağırır, içtiklerinin bedelini öder ve aceleci adımlarla uzaklaşırlardı.

Fakat asıl, bizim çocuklar geldikten sonra enteresan mevzular konuşulurdu. Herkes muhakkak anlatacak bir şey bulurdu. Yıllardır bitip tükenmemişti bu anlatılacak şeyler... Hepimizin derdi, aşağı yukarı aynı idi. Hepimiz o aynı derdi, yeniden, yeniden anlatırdık. Hiç kimse ne anlatmaktan, ne dinlemekten usanırdı.

Ekseri:

— Pederden bir mektup aldım, diye başlardı Adnan...

Sonra önümüzden göz alabildiğine uzanan Cours de Rive caddesinin sarı, kırmızı, mavi, yeşil ışıklarına bakar. şahane bacaklarını göstere göstere önümüzden geçen şimalli kızların arkasından derin bir «ah» çeker ve devam ederdi:

— Zehir gibi mektup azizim... Açmış ağzını, yummuş gözünü herifçioğlu... Okuyacaksan oku, okumayacaksan çık, gel, diyor... Ne halt edeceğiz şaşırdık... Allah kahretsin!

Herkes acı acı gülümserdi. Kimsenin aklından Adnan'a yahut babasına acımak geçmezdi. Onlar, kendi kendilerine gülümserlerdi acı acı... Çünkü bilirlerdi ki, bugün değilse yarın, bir gec eve döndükleri vakit, böyle bir mektup da kendileri bulacaklardır.

Fena, ama çok fena bir sessizlik olurdu. Gözler, gayri ihtiyari Cours de Rive'in çapkın ışıklarına çevrilirdi. Bisikletlerinin üzerinde birbirlerine sarılmış iki sevgili, canavar gibi bir tramvay ve birbiri ardınca otomobiller geçerdi önümüzden...

Neden sonra Tarık:

— Boş verin bunlara canım! derdi. Ne yapalım yani? Her iş olacağına varır!

Ve ilâve ederdi:

— Tour de France'den ne haber?

Herkes konunun değiştiğinden memnun derin bir nefes alırdı.

— Koblet başta gidiyor.

— Sonra?

— Coppi.

— Kubler girmedi mi?

— A-ah, diye cevap verirdi Adnan. O piste alıştırıyormuş kendini.

Ben gene Cours de Rive'e dönerim. Koblet, Coppi, Kubler de kim be? Ama bizim çocuklar, birbir bilirler onları... Bilmemek olmaz. Ne konuşulacak sonra? Bırak bilsinler, derim kendi kendime. Nasıl olsa bilmek mecburiyetinde oldukları başka şey yok! Hiç olmazsa onları bilsinler...

Derken boksa atlar söz. Bu işin «Baba Çetin» mütehassısıdır. O alır «pası» başlar anlatmaya:

— Joe ile Walcott'un maçı var, değil mi? der. Eğer Joe dövemezse Walcott'u, ben keserim bu bıyıkları... -Çetin'in bir türlü çıkmayan sarı bıyıkları vardır- Nah, işte yazıyorum şuraya... Dövecek Joe... Kale gibi herif be Joe! Hem nasıl bir defa uzattı idi Walcott'u...?

— Ama şike idi o maç?

— Kim demiş? Lâf... Lâf be! Şike mi olurmuş hiç? Lâf dedik a...

Ve böylece uzar gider konuşma.

Cours de Rive'den dünyanın en güzel kızlarına sarılmış, dünyanın en güzel erkekleri geçer... Başımı göğe kaldırırım: Parıl parıldır gök... Ay vardır, yıldızlar pul puldur. İçimden romantik olmak gelir, ağlamak gelir, şiir okumak gelir... İstanbulu hatırlarım. Şimdi Atatürk köprüsünde olsam, derim; parmaklıklara dayansam, sulara baksam, fıstık yiyip kabuğunu denize atsam...

Yahut odamda olsam... Radyo dinlesem, plâk çalsam,

sevgilime mektup yazsam... «Seni ne kadar aradım bilsen, desem... Seninle sinema sinema dolaştığımız günleri ne kadar aradım, parmaklarınla oynadığım günleri ne kadar, hem ne kadar aradım...» desem.

Birden kahvenin önünde gürültüyle duran bir otomobil, beni hayallerimden ayırır. Herkesin gözü bu otomobildedir şimdi, bilirim... Kapı açılır, sarı bir delikanlı ile alabildiğine güzel bir kız inerler otomobilden. Oğlan gürültüyle kapıyı kapar; sonra kızının koluna girip, önümüzden geçerek barın yolunu tutar. Otomobili ile de kızı ile de alabildiğine mağrurdur.

Onlar bara girer girmez otomobili işaret ederek Çetin:

— Nasıl? der.

— Alfa Romeo mu?

— Ha!

— Bunlaır çok esas motor canım, diye cevap verir Cezmi. Orkestra gibi ses veriyor kâfirler, işlediği vakit.

Derken bir otomobil münakaşasıdır başlar.

— İtalyanlar en iyi otomobilleri yapıyorlar azizim, ne derseniz deyin, diye söze karışır Şahap. Nasıl Fiat'lar?

— Citroen'ler fena mı oğlum?

— Â bak! Citroen'lere diyecek yok! Amerikan otomobillerini beş paraya almıyor zaten Avrupa otomobilleri...

— Kiiim? Zor almaz! diye cevap verir Azmi.

— Almaz ya!

— Amerikan otomobillerindeki konfor var mı Citroen'lerinde senin?

— Yok ama...

— Ne aması?

— Virajları kaçla alıyor Citroen'ler biliyor musun sen? 120'yle...

— Düz yolda zor geçer. Hem dünyanın her tarafı viraj mı oğlum? Renault'ları, Peugeot'ları ne yapıyorsun?

Boyuna devrilip duruyorlar. İkide bir diferansiyelleri çat diyor, kırılıyor...

— Bakma onlara sen... Mercedes'ler fena mı? Hem sonra senin Ford'ların De Soto'ların devrilmiyor mu? Biz dimdik yokuşları iki ile çıkıyoruz Fiat'larda beyim; yaa!

İyiden iyiye kızmıştır Şahap, önümüzdeki Alfa Romeo'yu gösterir.

— Sen, der bir Amerikan al, ben de bunu, var mısın?

— Nesine?

— Nesine istersen.

— Boş verin şu münakaşayı be! diye keser Cavit. Alfa Romeo kim, siz kim? Boşuna yorup duruyorsunuz çenenizi? Nasıl benim Fiat?

— Sâhi, derim. Kaça aldın sen onu?

— 3000 asker.

— Üç bin asker mi? Nereden geldi ulan para?

— Aaaa... Bu da lâf mı be? Hastayım ölüyorum, geberiyorum, diye eve bir telgraf çektim. Haftasına para postada...

— Deme?

— Elbet, ne var?

Uyur gibi bir köşede bizi seyreden Amerikalılara bakarım, gülümseriz. Onlar, kendi âlemlerine dalmışlardır. Joe muhakkak yeni yazacağı romanın mevzuunu anlatıyordur Armand'a. Romancıdır Joe... İkide birde «Best-seller olacağım günün birinde, göreceksiniz!» der durur. Yeni yeni konular bulmak, yeni yeni macera romanları yazmak için tâ Amerikadan kalkıp Avrupaya gelmiştir. New - York ta iken, bu şehirde karşısına bir alay Türk'ün çıkacağını kendisini pek seveceklerini, belki de ona bütün aradığı ve bulamadığı konulardan daha iyi bir konu teşkil edeceklerini düşünmüş müdür? Hiç sanmam.. Şurası muhakkak ki Joe, Türk dostlarından memnundur.

Kahvenin diğer müşterileri de kendi âlemlerindedirler. Bütün kahve baştan başa bir âlemdir zaten. Her akşam burada aşağı yukarı hep aynı simalarla karşılaşırız;

Meselâ şu köşede bacak bacak üstüne atıp oturmuş dondurma yiyen sarı saçlı kadın, geçen yıl, gene, belki de tam bugün ve saatte burada oturuyordu. Ama o zamanlar daha evli değildi. Belki kocasile tanışmamıştı bile. Sonra evlendiler; bir müddet kahvede beraber göründüler; derken adam, sarışından bıkmış olacak ki bir esmere âşık oluverdi; ayrıldılar... Onun yanında oturan kısa boylu adam, her gece saat tam 12 de Gambrinus'e kafayı çekmeye gider. Gece yarısından sonra tekrar Parador'a dönersek onu gene burada, caddeden geçen polise: «Çift çift ne dolaşıyorsunuz be! Tek dolaşmaktan korkuyor musunuz yoksa, ha?» diye bağırırken buluruz. Parador'un bir de «Yeşilli» si vardır. Bu, hemen her zaman gazete ve mecmualarını burada okuyan ve daima yeşil elbiseler giyen otuzluk, çok güzel bir kadındır. Hiç kimse ile konuştuğu görülmemiştir. Her akşam yalnız gelir ve gene yalnız gider. Gazeteci olduğu ve altı lisan bildiği söylenir.

— Derken Malik'le David gelirler. Malik sekiz yıldır buradadır. Hâlâ bir imtihan geçmemiştir. Ama bıçak kemiğe dayanmıştır artık. Bu sefer de geçemezse..... ver elini İstanbul...

David gelir, yanıma oturur.

— Ne var, ne yok? derim.

— Evian'dan geliyorum,der.

— Eee ne ldu?

— Üç yüz kâr.

— Sâhi? Allah versin.

David, bütün günlerini Evian'daki kumarhanede geçirir. Herkes gidip cebinde ne var, ne yok bırakırken o, hep kârla döner. Talihinin bir defa ters gittiği görülmemiştir. Yahudiliğini burada da gösterir. Evian'da yutulanlar, ondan faizle para alırlar.

Çocuklar, Malik'e dönmüşlerdir.

O:

— Şimdiye kadar çalıştım vallahi! diye anlatır. Allah kahretsin şu dersleri. Bir geçsem...

Çetin alay eder:

— Geç bunları anam, der, geç... Ne halt etsen seneye yedek subaysın... Düüüt! Düüüt! Ötüyor vapur, göründü yol Malik...

Sonra bize döner:

— Seneye Malik'i görmeli yedek subayda... Briyantinli saçlar gitmiş, o her gün törpüeldiği tırnaklar var ya, çamur içinde... Ütülü pantolonlar da hak getiriyor...

Malik, kıpkırmızı olur, kızar. O kızdıkça öbürleri alay eder. Çetin bırakır Necdet alır, o bırakır ben başlarım... Ben başlayınca iyice kızar.

— Sen sus, sen, der. Zil muharrir. Sen önce kendi derdine yan. Sabahtan akşama kadar okur, okur, ondan sonra da yazar, yazar, yazar beş para alamazsın. Nasıl ben? Ben de yazı ile geçiniyor sayılırım! Her ay sonunda, oturup eve yarım saatte bir mektup... 600 asker postada... Ya sen? Altı kuruş kazandığın var mı?

İşi pişkinliğe vurup aldırış etmem. Uzayıp gider lâf. Kahvedekiler birer, ikişer dağılır, garsonlar fena fena bize bakmaya başlarlar; neden sonra Azmi: «Ben sinemaya gidiyorum.» diye kalkar.

— Hangisine?

— Rio'da çobanın bir filmi var ya!

Humhrey Bogart'tır çoban.

— Adı ne?

— Bilmiyorum ama çok methettiler.

— Rex'e gitsene.

— Ne oynuyor?

— Esaslı bir kovboy filmi!

— Asıl güzel film Alhambra'da der, Adnan. Martine Carol'un: **Méfiez-vous des blondes**...

Sonra ilâve eder:

— O karı çok güzel biliyor musunuz? Çok esas bacakları var...

Hepsi tasdik ederler.

Gitmek için kalkarız.

— Mademoiselle!

— **C'est déja payé monsieur.**

— Oui?

— Oui, monsieur.

Paraları veren Armand'dır.

— Ne bu oğlum Armand, derim. Mirasa kondun galiba!

Küçük bir nükte yapmadan edemez:

— Marshall plan!

Sahile doğru yürürüz.

— Nereye beyler?

Çetin:

— Ben Moulin Rouge'a gidiyorum, der.

— Sen dersleri astın galiba?

— Boş veer?

— Ne var Moulin'de bu akşam?

— Macar artistleri var. Çok esas kızlar.

— İş çıkıyor mu?

— Soruyor musun?

Ağır ağır sahile doğru yürürüz. Sokaklar tenhadır. Köşe başlarına bırakılmış otomobiller kahkahalarımızı dinler.

Derken Şahap yanıma gelir, koluma girer, Çetin'i göstererek:

— Bu var ya, bu! diye başlar anlatmaya. Dünyanın en kancık adamıdır.

— Neden o?

— Dün elli frank borç istedim de vermedi.

— Yoktur parası.

— Var be... Biz isteyince veriyoruz namussuza... Düşün bak: Dün paramın gelmesi lâzımdı; gelmedi. Sınıfımızı geçemedik diye kestiler bizim dövizi. Karaborsadan para alıyoruz. Bazan gecikiyor. Kurların düşmesini bekliyorlar, yollamak için. Ev kirasını daha vermedim. Ayın yirmisi bugün? Pansiyondan da yemek parasını ödeyin diye kâğıt

gelmez mi sana? Biliyorum, bu herifte para var... Elli frank ver, dedim, vermedi.

Çetin bizi dinlemez görünür.

Şahap devam eder:

— Bize parayı vermedi ya, dün gece ne yapmış biliyor musun? Elli franga orospu tutmuş...

Gayriihtiyari gülümserim. Çetine bakarım, o hiç aldırış etmez.

— Kadın da kadın olsa yüreğim yanmaz, diye devam eder Şahap. Gece saat üçten sonra sokakta adam çevirenler var ya, işte onlardan. Herif üstelik de nişanlı. Utanması var mı hiç!

Sahile ineriz. Bütün şehir ışıkları sularda yıkanıyordur. Öteki kıyıda meşhur kumarhanenin renkli ilânları parıldar. Yakınımızdaki parkın havuzundan fıskiyenin sesi gelmektedir.

Köprünün öteki yanında bütün şehir ışıklarını yakmıştır. Hotel de la Paix, Cazino, Hotel Parisiana... Sonra meşhur şirketler: Vita, Zurich, Helvetia, Lorrens, Virginia vs. «Avrupa şehri» diye düşünürüm. Caddelerden akın akın otomobiller geçer, motosiklerler geçer, bisikletler geçer, insanlar geçer...

— Ulan şehre bak be! diye söylenir Kemâl. Şehre bak be... Anasını sattığımın...

Herkes manzaranın güzelliği karşısında «mest» tir. Her akşam aynı manzarayı belki on defa, tekrar tekrar seyrederiz. Gene de güzelliğinden, renginden, parlaklığından bir şey kaybetmez... Bilâkis zaman ilerledikçe dahı fazla çeker, daha fazla mest eder bizi...

Bir müddet susarız.

Arkamı ıhlamur ağaçlarından birine dayarım. Bu, benim ağacımdır. Çok defa sahile yalnız indiğim zamanlar, gelir bu ağacın dibine otururum. Onunla aramızda sessiz sadasız, ama çok büyük bir dostluk başlamıştır. Herkesten başka bir yeri vardır benim nazarımda. Gövdesinde ben-

den hatıralar saklıdır. Dertli bir gecemde, çakımla mektep numaramı kazımışım üzerine: 1473. Sonra bir tarih atmışım: 25 Temmuz 1951 ve bir kaç isim yazmışım: Sevdiklerimin isimleri... Bu hatıralar, yalnız onunla benim için vardır; başkaları için alelâde bir ıhlamurdur o...

Çocuklara bakarım. Kimbilir neler düşünüyorlardır şu anda? İstanbullu bir sevgili mi? Yoksa bir banka çeki mi? Veya ay sonundaki imtihanları mı?

Elini cebine atarak döner Necdet. Bir yirmi frank çıkarrır. Kumarhaneyi işaret ederek:

— Gideceğim, Allah kahretsin, der. Gideceğim... Ya bunu da verir, tertemiz çıkarız, yahut hepinize benden göle karşı bir ziyafet var... Ne dersiniz?

Kimse itiraz etmez.

— Geliyor musun? derler bana.

— Ben kalayım çocuklar, derim. Müsaade edin.

Armand'a dönerler:

— Sen?

— Ben de kalayım, der.

Heyecanla uzaklaşırlar.

Bir sahilde Armand'la yalnız kalırız. Ne iyi çocuktur bu Armand. Bütün günleri, fizik kanunlarını düşünmek, kütüphaneden kütüphaneye dolaşmakla geçer. Bilmediği şey yoktur; hangi taşı kaldırsan altından çıkar. Ama son derece hislerine mağluptur.

En iyi dostumdur Armand benim. Her gece böyle birbirimize içimizi dökeriz. Onun daima kendisini aldatan bir sevgilisi vardır. Edepsizin biridir. Ama Armand'nın dlinde daima «My Girl» dür o.

Her gece:

— Vaziyet nasıl? derim.

— Allah belâsını versin, der. Bugün bir herifle Parador'un barında yakalamıyayım mı benim kızı?

— Eee?

— Şöyle bir yanlarından geçtim. Geçerken de «İyi geceler» dedim.

— Sonra?

— Eve gelince bir temiz patakladım kaltağı. O da benim yüzümü tırmaladı ama, bak...

Yüzünü gösterir karanlıkta, çizik içindedir. Bir türlü vazgeçemez o kızdan. Halbuki ne edepsizlikler etmez kız. Başkalarıyla dolaşır, günlerce hiç görünmez, hakaret eder... Gene de âşıktır Armand. Neler söylerim... Vaz geç, derim. Sana yakışmaz, derim. Dinler, dinler, sonra:

— Ne yapayım? der. Seviyorum.

Derin bir nefes alır:

— Boş ver, bunlara, der. Sen ne âlemdesin?

— Bildiğin gibi...

— Seninkinden ne haber?

— Hiç bir haber yok.

— Mektup filân almıyor musun?

— Bazen.

Fazla sormaz.

Vakit gece yarısını bir hayli geçmiş olmalıdır. Bizim çocuklar çoktan yerlerine gitmişlerdir, şimdi. Azmi, Rex'de çobanın tabanca seslerini dinliyordur. Adnan, Martine Carol'un hayran olduğu bacaklarını doya doya seyretmektedir. Çetin ise bu gece, kimbilir, Moulin Rouge'dan kaldıracağı hangi Macar kızının dizi dibinde sabahlıyacaktır? Hele Necdet, Cazino'dan yirmi frangı bırakıp da mı çıkacak, yoksa gerçekten, çocuklara göle karşı enfes bir ziyafet çekebilecek mi? Allah bilir...?

Hepsi, hayatlarının, iyi yahut kötü, tadını çıkarmanın yolunu bulmuşlardır. Ama ay sonunda imtihanları geçmek lâzımmış, geçilmezse döviz kesiliyormuş, döviz kesilince karaborsadan müthiş kazık yeniyormuş ve İstanbulda bütün ümitleri oğullarında olan babalar varmış, kime ne?

İnsan bir defa genç olur, gençliğinde bir defa Avrupaya gelir ve yalnız bir defa babasının parasıyla gelir... Niçin alabildiğine yaşamayalım öyleyse be?

Karşı sahilin ışıkları birbiri ardınca söner. Otomobil-

ler seyrekleşir. Ağaçların altında sevişenler yavaş yavaş dağılırlar. Armand'a bakarım. Hayallerinden, benim İstanbulu, evimi, odamı düşündüğüm gibi, New - York'un seksen beş katlı binaları, New Rochel'deki ufak evi, ak saçlı olacağını tahmin ettiğim annesi geçer mi?

Uzaktan uzağa gölde dolaşan bembeyaz bir vapurun projektörü yüzümüzü yalar, Armand yavaş yavaş kendi âlemine dalar; ben yavaş yavaş kendi âlemime dalarım. Saatlerce ne o bir kelime söyler, ne de ben. Yalnız ayaklarımızın altında çıtırdıyan kumların sesi vardır.

TAHSİN YÜCEL

REKOR

Bu heriflere bakmayın beyim, inanmayın söylediklerine! Onlar işin alay tarafındalar... Bir kere akıllarına koymasınlar,bir kere istemesinler yoksa, deli de ederler, divane de ederler adamı. Avukatı, arzuhalci bile yaparlar böyle. Fakat bu meselenin bir gerçek tarafı vardır. Asıl önemli olan da budur. Beni dinlerseniz bu tarafa bakın, işin gerçek tarafına bakın siz! Arzuhalci Deli Avni diye andıkları adam, gayet muhterem ve gayet akıllı bir kimseydi. Söyledikleri gibi arzuhalci filân da değildi. Koskoca avukattı, kapı gibi diploması vardı elinde... Fakat adı bir kere deliye çıkmıştı, zavallıya kimsecikler iş vermiyordu. Yıllarca kasabamızda kaldı da küçük bir davaya bile bakamadı... İçinde topal bir masa, bir kaç kırık iskemle ve külüstür bir yazı makinesinden başka hiçbir şey bulunmayan bir yazıhanesi vardı. Orada, akşamlara kadar pinekler dururdu. Arada sırada bir köylü uğrar da bir dilekçe yazdırırsa birkaç kuruş geçerdi eline. Yoksa yok... Bu yüzden kaptı koyverdi kendini, eline geçen parayı ispirtoya yatırdı. Su kenarlarında, söğüt gölgelerinde içip içip ah etmeye, içip içip konferanslar çekmeye başladı... Avni beyi kınamamak lâzım! Siz de onun yerinde olsanız, aynı şeyi yapardınız. Düşünün bir kere: Avukatlığı çok gördükleri yetmiyormuş gibi belediye reisliğini de çok görüyorlardı. zavallıya! Halbuki Avni bey bir devrecik belediye reisi olsaydı, herşeyi, herşeyi düzeltecek, kasabayı tanınmaz bir hale getirecekti...

— Yalnız bir devrecik efendim, derdi, yalnız ve yalnız

bir devrecik belediye reisi olayım, yeter. Baştan aşağı değiştiririm bu kasabayı. Başka türlü olmaz zaten, başka türlü düzelmez bu memleket! Şimdiki haline bakıyorum da içim sızlıyor, bir tuhaf oluyorum. Kocaman bir toprak yığını yıkılasıca. Hem de pis ve iğrenç bir toprak yığını... Her duvarın dibi bir aptesane, her sokakta pis bir koku, bir çamur, her tarafta su birikintileri, tezek yığınları, tavuklar, civcivler, daha ne bileyim... Sonra insanları, efendim, insanlarının yaşayışı...

Şu konuşmaya bakın, şu görüşe bakın, beyim, şu görüşün derinliğine bakın. Sonra gelin de kızmayın bu heriflere... Avni bey böyle bir adamdı işte! Avni bey baktığını gören ve sadece görmek ve göstermekle kalmıyan bir adamdı. Bıraksalar bir yalancı cennet yapacaktı kasabayı, ikinci bir cennet yapacaktı...

— Bu nehir, derdi, asırlardan beri kasabanın ortasından akıp giden bu nehir muazzam bir servettir, eşine ender rastlanan bir zenginliktir. Fakat bu eşsiz zenginlikten faydalanmak bizimkilerin aklından bile geçmez. Halbuki ben bir devrecik belediye reisi seçilebilseydim, bu nehirden faydalanarak elektriğe boğardım bu kasabayı. Un fabrikasına, şeker fabrikasına, şarap fabrikasına kavuştururdum...

Bir devrecik belediye reisi olmakla yapılabilecek şeyler değildi belki bunlar. Bunları yapabilmek için Bayındırlık Bakanı olmak bile yetmezdi belki de. Fakat bu sözleri Avni bey gibi bir adam söyleyince iş değişirdi... Avni bey inanmış adamdı, Avni bey gelecek günlerin saadetine bütün kalbiyle inanmıştı... Bir takım insanlar vardır hani, her şeyi oluruna bırakırlar. Adam sen de, derler, işin mi yok, böyle gelmiş böyle gider bu; bu dünya düzelmez artık, derler. Avni bey onlardan değildi. Avni bey dünyanın düzeleceğine inanır ve bizzat düzeltmek isterdi. Hitler'e mektuplar yazması, Saracoğluna telgraflar çekmesi hep bu yüzdendi...

Kendine o kadar güvenmiş, o kadar güvenmişti ki, dağları bile kaldıracağına inanırdı:

— Şu kupkuru, şu çırılçıplak dağ burada fazla değil midir, der, içini çekerdi. Yerine ne güzel bahçeler dikilir halbuki. Hiç değilse gençlerimize bir spor sahası olur, değil mi efendim? Haksızsam haksızsın, deyiniz. Ben birkaç gün içinde yok ederim bu dağı...

— Nasıl yok edersin Avni bey? derlerdi...

— Çok kolay, diye cevap verirdi, çok kolay kalkar bu zıkkım. Üç beş kilo boyalı şeker alır, dağın tepesine çıkarsın. Sonra kasabadaki bütün çocukları yukarıya çağırırsın. Her birinin cebine bir avuç şeker koyarsın. «Şu taşları öbür yana atın» dersin. Sonra da birkaç dinamit, tamam!..

Bazan olmıyacak şeyler de düşünürdü böyle... Evet, inkâr etmiyorum. Kafasında boş bir yer, çatlak bir yer vardı. Ama olsun canım, bu kadar, kusur kadı kızında da bulunurdu... Öbür taraflarına bakın, meziyetlerine bakın siz, Fakat kime anlatacaksın derdini? Haklı sözü kim dinler? Kimseler bakmadı bu tarafına. Kimseler Avni beyin belediye reisi olmasını istemedi. Avni beyin belediye reisliği güzel bir tesadüf eseri oldu...

Kasabanın belediye reisi istifa etmişti ve durum öylesine karışıktı ki hiçbir kimse yerine vekillik etmek istemiyordu. Kasabanın ileri gelenleri, «Münasip bir adam bulunca'ya kadar Deli Avniyi getirelim. Onbeş gün de o hüküm sürsün bakalım» dediler. Dediklerini de yaptılar... On beş gün de Avni bey hüküm sürdü. O taht misali masanın başına öyle bir kuruluşu vardı ki anlatamam...

Belediye reisliği, Avni beyi bambaşka bir adam yaptı. Yürüyüşünden elbisesine, içtiği içkiden attığı imzaya kadar herşeyini değiştirdi. Cana yakın ve mütevazi Avni beyimiz somurtkan ve gururlu bir adam oldu. Hiçbir kimse şapkasını çıkarmadan, ceketinin önünü iliklemeden odasına giremedi. Fakat o meşhur, o muazzam projelerden ses sada yoktu. Dağ yine bütün azametiyle duruyor, nehir yi-

ne kendi halinde akıp gidiyordu. Sokaklar hâlâ pislik ve çamur içindeydi, sokaklarda kokudan durulmuyordu...

«Peki ne yaptı, diyeceksiniz, öve öve bitiremediğin Avni bey hazretleri ne yaptı, ne yaptırdı?» Ne yapacaktı, ne yaptıracaktı beyim? Yazıhanesinden evine giden yolu yaptırdı... Ötekiler ne yaparlar sanki? Dört yıl süren ikbal devrelerinde evlerinin yolundan başka ne yaparlar? Avni bey de onlara benzedi ama onların dört yılda yaptıkları işi on beş gün içinde başarıverdi, muazzam bir rekor kırdı. Fakat ne reislik, ne de yol hayır etti rahmetliye... Müddeti dolunca mühürü almak istediler. Avni bey vermek istemedi. Vermek istemeyince zorla aldılar. Zorla alınca da indirdi zavallıcık. Bir onbeş gün daha geçmeden Tanrının rahmetine kavuştu...

CENGİZ YÖRÜK

GÜLSÜM İLE HASAN

Gülsüm:

— Hasan Hasan, diyordu. Gordün mü? Ipıras geldi pısadın. Şişmenledim diyodun emme, hokka gibi duruyo bedeninde.

Vagondakilere aldırdıkları yoktu onların. Pek neş'eliydiler. Anlayıverdik bir iki saat yolculukta iciklerini ciciklerini, soy soplarını...

Gülsüm ile Hasan bunlar. İkisi de Aydın'ın bir köyünden. Hemen, yenicekte evlenmişler. İstanbul'a gidiyorlar. Balayına desek olacak hani.. Özene bezene giyinmeye çalışmışlar her ikisi de. Hasan için; köy kâtibi, yahut tahsildar da diyebileceğiz. Öylesine kılıklı. Sanki apayrı giyimleri varmış gibi onların. Nebileyim, insan öyle diyor nedense. Lâcivert elbisesinin yaka cebinden beyaz ipekli, oyalı mendili sarkmış, belli, çeyiz sandık işi olduğu. Esans ta kokuyor Hasan. Gözleri yumuk yumuk, tombul, alyanaklı bir delikanlı. 23 25 yaşlarında kadar. Gülsüm daha genç, 16 ile 18 arası. İnce bir tipi var kızcağızın. Şöyle giydirilse, böyle süslendirilse, bilmem nasıl da hareket ettirilse, mükellef salonlara yakışır diyebiliyor, insan yüzüne baktıkça.

Askerliğini İstanbulda yapmış Hasan. Boyna ordan bahsediyor. Sağ yanındaki koltukta bulunduğum için arasıra teklifsizce benimle konuşuyor. Doğrusu memnun bu durumdan. Yolculuk bu; herkes çevresindekilerle konuş mak için bahane arar durur. Pahal gibi, bazan, asık suratlı, meymenetsiz insanlar düşer karşınıza, kıvranır kalırsınız.

Benim bildiğim, girizgâh, mirizgâh pek aranmaz yolculukta. Ahbaplık kaynaştırılıverir. Karşılıklı menfaat gibime gelir bu benim. Neyse... Hasan:

— Bey, diyordu. Ben bir yıl çalışır, 150 bangnot gadar artırır, 15 gün yaşarım İstanbol'da. Bundan kellim, bizimkisinlen beraber gidecez. Benim orda asker arkadaşım var bey. Belki tanırsın, Niyazi adı. Galatada tornacılık yapar. Altı ay evvelisi gız gardeşini ağır yaraladı da, mapusaneye bilem girmedi o. Bilmeyiz neden ötürü girmedi. Upuzun boylu bişe. Minare kırığı derim ben ona. Bizim o yanda bey, boyu uzun olanlara, ingastan dakılırlar, minare kırığı derler hep. Kim demiş, işin evveliyatını bilmeyiz ya, yakışıklı lâf etmiş demi bey. Niyazi zanıatında çok ustadır ha. Eli her demir aletine yatkındır onun. Hakından gelinmez. Geçende bi Alaman ustasının yaptığı bi demirin tıpkısını yapmışta, şaşıp kalmış millet. Okusaymış bilmem ya.

Boyna başımı sallıyor tasdikliyordum sözlerini... Telefon direkleri, şıp şıp şıp gelip geçiyordu. Hava sisli, bulutlar başlarını eğmişti. Hafiften, çıvgınla karışık bir yaz yağmru püskürdü üstümüze. Belliydi geçici bir bulut olduğu. Karşıki dağlar alaca bulaca, yer yer karaltılı, güneşli görünüyor. Kaygılı kış günlerini hatırlatıyor insana. Pencere camlarını yarı yarıya örttürk Bir müddet kimse konuşmadı birbiriyle. Sonra, sanki bütün vagondakiler sözleşmiş gibi, birer ikişer, yiyecek paketlerini çıkardılar, yemeğe koyuldular. Yağmurla ilgisi vardı sanki yemek yemenin. Bir işe sarılmak zorundaydı bu insanlar. Yadırgıyor insan. Belki karnım toktu da... Gülsüm ile Hasan da bakıştılar. Yavaşça kalktı yerinden Hasan. Yukarda filenin üzerindeki kocaman tahta bavulunu güçlükle aşağıya indirdi. Açtı, üç çıkın çıkardı içinden. Birer birer açmaya başladı çıkınları. Birinden peynir, birinden kömbe (1) birinden kuru incir çıkardı. Bizim taraftakilere:

---

(1) Köylerde sac üzerinde pişirilen, mayasız ince ekmek.

— Buyrun, buyurun beyler, fıkara sofrasına, dedi.

— Teşekkür ederiz, dedik. Yarasın.

Doyurdular karınlarını, kapadılar çıkınlarını. Tahta bavulu tekrar yerine koymak için kalktı yerinden Hasan. Pencere camı yarı açık duruyordu. Bavul tam o hizaya gelmişti ki, nasıl oldu bilmem, ayağı bir şeye takılmış gibi, tökezlendi Hasan. Bavul kollarının arasından kayarak, pencere camına şiddetle vurdu. Şangur şungur etti ortalık. Hasan'a bereket birşey olmadı, süklüm püklüm büzüldü bir köşeye. Ne yapsındı konuşamadı bile. Hele Gülsümde bet beniz kalmadı. Ürkek ürkek öyle bir baktı ki yarı yarıya kırılan cama. Ben işkillendim yerimde.

Bir iki dakika içinde nerden duydu bilmem tren memuru geldi. Ik mık etti:

— Geçmiş olsun, canınız sağolsun. dedi önce.

Ardından da:

— Nerde ineceksiniz beyim? dedi.. Hasan:

— Bandırma'da.

— Çok para tutmaz beyim. 22.5 lira. Fazla almaz devlet yolcusundan.. Fabrikadan alınış fiatıdır vereceğiniz. Sonra başka camlara benzemez bu, kristaldir.

Hasan sarsılarak:

— Ha, kıristel mi dedin. Öyle desene. Ne bilem ben bunun kıristel olduğunu... Eyi emme kazaylan oldu. Valla gabahatım yok bunda. Bi usuletinlen halletsek bu işi hemşerim. Senin dediğin fazla para. Etim ne budum ne benim. Dört dönüm tarlam va topu topu.

— Başka yolu yok bunun, dedi memur. Benim ödemem gerekir aksi halde... İki sene evveldi. Dışardan taş atmış biri, tren geçerken.

Hasan:

— Kim?

— Ne bileyim, sütsüzün biri işte. Çocuk mu adam mı? Nasıl bulayım akşam karanlığında onu. İdare benden hesap istedi. «Görmedim, kimse de görmedi, nasıl vereyim» de-

dim. «Anlamayız biz dediler. Cam kırılmış ya.» Doğrusu da o, onlar da haklı. Hasılı cayur cuyur ödedik cam parasını. Bütün yolcular da şahitti. Ne çare para etmedi.

Hasan ensesini bir iki kaşıdı:

— Hemşerim lâfın ucunu bene dokunduruyon. Taşı emme de gediğine goyan ha, dedi. Eh, ne yapalım. Kaza dedik, gıymatı yok, ödeyelim bali. Çok para da be.. Sırasında kazaylan gayfıda fıncan gırılır da, para bilem almaz gayfacı..

Gülsüme döndü, çıkışarak:

— Gız, ben sana demedim mi. Deniz pampuruılan gidelim deye. Fürül fürül estire estire, varacaktık İstanbol'a. Başımıza gelmezdi bu iş.

Gülsüm gözünü camın kırılan yerine dikmişti. Bavulun vurduğu yer tamamen ezilmiş, orada dört yana, yol yol, çızıklar uzanıyordu. Hasan 22.5 lirayı memurun avucuna boşalttı, makbuzunu aldı:

— Dönüş parasını da pisi pisine harcadık, görüyon mu irezilliği, dedi. Fistanlık alınırdı bu pareyle hemşireye. Alsan bi türlü, almasan bir türlü şimdi...

Gülsüm ağır ağır Hasana sokuldu. Kulağına birşeyler fısıldadı onun. Ardından dik dik cama baktı Hasan. Gözleri kıvılcımlandı. Hemen gitmek üzere olan memuru durdurarak:

— Bey bey, dedi. Necep olsa bu camın parasını vedik. Camı alıp götürsek olmazmı ki?

Memur, gülerek Gülsüm'e baktı:

— İsterseniz şimdi alıp götürün, cam sizindir. Hem ondan güzel ayna falan olur... Daha kolayı var. Elinize bir mektup verelim, dönüşte İzmir Basmahane garından da, camı alabilirsiniz. Bakın yarısı işe yarar onun.

Hasan:

— Bizimkesi de ayna olur, diye fısladı kulağıma da. 7 - 8 lira harcayıp ayna alacaktık eve, ele güne garşı ayıp oluyo deye. Yirmi iki buçuğun o kadarı eksildi, galdı 15.

Sonra bizden yana dönerek:

— Çalım olsun deye, ikinci almıştık tren biletlerimizi. Dönüşte üçüncü alıveririz. Sora ne derler o; İstanbol sergisinde gız gardeşler varmış, cambazmış bunla. Onlara da niyetliydik. Vazgeçeriz be. Olur biter. Dert mi ilâzım şimdi adama. Öyel demi beyler. Nasıl, dediğim yerinde demi. Haklıyım demi. Nasıl, üzülcek ne va bunda. Ha beyler, ha. Alt yanı neki, iki canız be dünyada. Tasamı olur, demi?

Hasan'ın gözleri ayrı ayrı herkeste durdu. Herkes kendisiyle meşguldü. Ona bakan bile olmadı.. Yeniden göz gezdirde etrafa, bu sefer bakışlarımız tokuştu. Gözlerimin içine öylesine bir baktı ki. Nasıl söyliyeyim öylesine işte.

«— Aldırma be.. Canınız sağolsun. Doğrusu da o.» Dememem lâzımdı sevinip huzur duyması için. Demedim bunu. Sinsi bir zevk aldım susmaktan. Gözlerimi ayırdım ondan dışarıya kaydırıverdim. Tren ırlana ırlana bir asma köprüyü tüketiyordu... Hasan'a karşı, benim yaptığım da mehelsizlikti belki... Benim için:

«— Adamdan sandıydım ben onu. Cılk çıktı o da.» demiştir sonra Gülsüme kimbilir?..

100 Kuruş